

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1946.

Första kammaren.

Nr 42.

Måndagen den 16 december.

Kammaren sammanträdde kl. 4 eftermiddagen.

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 548, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fria resor i vissa fall för personal vid försvaret;

nr 549, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till samarbetskommittén för byggnadsfrågor;

nr 550, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till reparation av Västerås domkyrka;

nr 551, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förstärkning av åttonde huvudtitelns kommittéanslag; samt

nr 552, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss disposition av behållning å anslag till komplettering av det permanenta telefonnätet.

Föredrogos och bordlades ånyo utrikesutskottets utlåtanden nr 9 och 14—16 samt memorial nr 17, statsutskottets utlåtanden nr 297, 298 samt 300—305, bankoutskottets utlåtanden nr 75 och 76, tredje särskilda utskottets utlåtande nr 1 ävensom kanslideputerades memorial nr 2.

Anmälades och bordlades

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 306, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av avtal mellan kronan och Stockholms stad rörande upplåtelse av Bromma flygplats till kronan och av Ladugårdsgärde till staden m. m. jämte i ämnet väckt motion;

nr 307, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående byggande av en storflygplats m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 308, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avskrivning av nya kapitalinvesteringar å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47; samt

nr 309, angående tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47; ävensom

sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 2, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om avveckling av den allmänna omsättningsskatten, i vad den utgår efter en skattesats av fem procent, m. m., jämte i ämnet väckta motioner.

Justerades ett protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.03 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 17 december förmiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdet fortsättande kl. 7.30 eftermiddagen.

Justerades protokollen för den 11 och den 13 innevarande månad.

Föredrogos och bordlades ånyo statsutskottets utlåtanden nr 306—308 och memorial nr 309 ävensom sammansatta bevillnings- och jordbruksutskottets utlåtande nr 2.

Föredrogos ånyo utrikesutskottets utlåtanden och memorial:

nr 9, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll rörande varuutbytet mellan Sverige och Frankrike;

nr 14, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige å ena, samt Amerikas Förenta Stater, Frankrike, Storbritannien och Norra Irland å andra sidan verkställd skriftväxling rörande tyska tillgångar i Sverige m. m.;

nr 15, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Norge träffat avtal om vissa fiskerifrågor;

nr 16, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Norge träffad överenskommelse rörande det svensk-norska varuutbytet under år 1947; samt

nr 17, angående ersättning till dess tjänstemän.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ersättning till Sveriges riksbank för viss förlust; och

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bidrag till den internationella flyktingskommittén m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående subventionering av införseln av vissa varor m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 360, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över folkhushållningsärenden för den 11 oktober 1946, föreslagit riksdagen att till Subventionering av införseln av vissa varor å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor.

I samband härmed hade utskottet till behandling förehått dels två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herrar *Björkman* och *Nordenson* (I: 390) och den andra inom andra kammaren av herr *Wiberg* (II: 592), i vilka hemställts, att riksdagen under beaktande av vad i motionerna anförts måtte avslå förevarande proposition, dels ock en inom andra kammaren av herr *Ohlin* väckt motion (II: 591), vari likaledes hemställts, att riksdagen måtte avslå propositionen.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på anförda skäl hemställt, att riksdagen måtte, med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I: 390 och II: 592 samt II: 591, till Subventionering av införseln av vissa varor å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 25 000 000 kronor.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Johan Bernhard Johansson* och *Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Albertsson*, *Skoglund* i *Doverstorp*, *Ohlin* och *Falla*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte, med bifall till motionerna I: 390 och II: 592 samt II: 591, avslå Kungl. Maj:ts ifrågavarande förslag.

Herr **Domö**: Herr talman! Den föreliggande propositionen om subventionering av vissa importvaror ger möjlighet till anmärkningsvärda iakttagelser. Vad som frapperar är att såväl priskontrollnämnden som regeringen och remissmyndigheterna uttalat sina principiella betänkligheter mot en sådan statssubvention. Representativt är säkert riksbanksfullmäktiges yttrande, att subventioneringen måste minska de svenska importörernas möjligheter att uppnå lägsta möjliga priser vid sina förhandlingar med utländska leverantörer; att dessa senares eget intresse att komma in på den svenska marknaden med nödvändighet trubbas av, då de veta, att deras priser sänkas genom subvention; vidare att de svenska myndigheternas ställning vid handelsförhandlingar med andra länder försvagas och att risk föreligger för klagomål över diskriminering i den meningen, att den ena staten blir missnöjd över att *dess* till Sverige exporterade varor *inte* subventioneras, medan *andra* staters exportvaror genom subvention få en förmånsställning på den svenska marknaden.

Svåröverskådliga och farliga verkningar på utrikeshandeln höra alltså subventionspolitiken till. Särskilt vådlig måste en sådan politik te sig i en tid, då det framför allt gäller att övertvinna ekonomiska och penningpolitiska bekymmer genom att skapa nya förutsättningar för en mångsidig och växande utrikeshandel. Och att subventioneringsförslaget står i uppenbar motsättning till regeringens och handelsministrarnas ofta uttalade beredvillighet att verka för återuppbyggandet av ett fritt internationellt varuutbyte — det är uppenbart.

Under sådana förhållanden borde det föreligga utomordentligt starka och tvingande skäl för att trots alla betänkligheter acceptera subventioneringen. Man kunde vänta sig, att statsutskottets majoritet i sitt bifallsyrkande till re-

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)
geringens proposition skulle hänvisa till sådana skäl, redovisade i en av Kungl. Maj:t framlagd, stark och övertygande motivering till propositionen.

Men här måste man göra ännu en märklig iakttagelse! Man finner att en sådan motivering — så som läget ter sig i dag — saknas. För att belysa detta förhållande måste jag, herr talman, ett ögonblick diskutera bakgrunden till den föreliggande propositionen. Jag ber att få fästa kammarens uppmärksamhet på att det var för mer än tre månader sedan, som priskontrollnämnden hemställde hos regeringen om subventionering av vissa importvaror med uttrycklig hänvisning till att en sådan operation behövdes som ett led i ansträngningarna att hindra levnadskostnadsindex genombryta det hotade »index-taket» 248. Detta var i själva verket det enda väsentliga argument, som nämnden kunde anföra. Den gick i sin framställning t. o. m. så långt, att den medgav, att subventioneringen »i princip måste anses förkastlig». Endast under hänvisning till läget i indexfrågan kunde nämnden förmå sig att framlägga sitt förslag.

Nu efteråt är det märkligt att se, hur remissmyndigheterna reagerade inför detta. De hade, som nyss anförts, utan undantag uttalat sin starka motvilja mot subventionspolitiken. Men inför priskontrollnämndens argument om nödvändigheten att skydda indextaket, böjde sig dock flertalet — lät vara med stor tveksamhet. De menade tydligen, att nöden har ingen lag.

Nu i december ha vi särskild anledning att erinra oss allt detta. Det är uppenbarligen väckande och betecknande för den förvirring, som präglar den penningpolitiska debatten här i riksdagen, att inte statsutskottets majoritet kunnat förmå sig att liksom reservanterna taga tillräcklig hänsyn till att frågan om indextaket kommit i ett nytt läge sedan september. På arbetsmarknaden ha industriarbetare och arbetsgivare ingått det nya ramavtalet, som ju i realiteten innebär att »taket» på index kommer att tagas bort. Vi kunna alltså inte längre påstå att det för köpkraftens begränsning avgörande är om levnadskostnadsindex kan hållas nere under siffran 248 i 1914 års serie.

Men därmed försvinner ju det argument, som var starkt nog för att framkalla priskontrollnämndens förslag till regeringen om importsubventioner — samma argument, inför vilket remissmyndigheterna sågo sig nödsakade att kapitulera! Ja, i själva verket är det tydligt, att det remissförfarande, som skildras i propositionen, i dag framstår som förfelat, eftersom de tillfrågade organen hade att bedöma frågan på förutsättningar, som inte längre existera! Jag kan i detta sammanhang inte underlåta att citera vad handelskommissionen enligt propositionen yttrade i sitt remissutlåtande. Som riktlinje för bedömande av en eventuell subventionering, hette det, borde gälla *att inte andra förhållanden under en nära framtid kunde medföra ett uppnående av index-taket*. Med andra ord: Om indextaket inte kunde räddas av subventioneringspolitiken utan måste anses förlorat genom andra omständigheter — så vore det inte motiverat att subventionera alls. Det är ju just *detta* resonemang, som täcker dagens situation, och om handelskommissionen *nu* fick sig frågan förelagd till förnyad prövning, borde kommissionen gå in för avslag. Inom parentes: jag tror knappast, att folkhushållningsministern skulle framlagt någon proposition, om det penningpolitiska läget varit likadant när propositionen utarbetades som det är nu.

Jag finner allt detta ytterst allvarligt. Jag måste konstatera, att vi stå inför ett förslag, vars ursprungliga motivering redan är föråldrad. Vad som återstår av motiveringen är inte mycket mera än priskontrollnämndens bestämda, förut citerade uttalande om subventioneringspolitikens principiella förkastlighet!

Är det inte egendomligt, att socialdemokraterna i statsutskottet ta så litet

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)
hänsyn till detta? Utskottsmajoriteten tycks mig vandra omkring i det fallfärdiga indexhuset med en uppsyn, som om det vore meningen att få husets inneväpnare, vårt svenska folk, att tro att taket fortfarande är i det bästa tänkbara tillstånd.

Jag förutser nu den invändningen att subventionering av vissa importvaror är nödvändig i dessa det växande inflationsshotets tider — oberoende av resonemangen om indextaket. I och med denna invändning komma vi närmare pudelns kärna. *Hur viktig subventioneringsfrågan än är, kan den nämligen inte behandlas som ett isolerat problem: man måste se den i samband med vår penningpolitik i stort.* Det tycks mig i själva verket som om det ämne, vi diskutera här i dag, mindre berör vår för sin klokhet och moderation högt skattade folkhushållningsminister än vår finansminister, statsrådet Wigforss, som ju utan tvivel bär huvudansvaret för regeringens penningpolitik.

Inför påståendet att importsubventioner under nuvarande förhållanden behövas för att skapa penningpolitisk balans måste man ställa den i mitt tycke tungt vägande frågan: Hur kan detta påstående för närvarande styrkas? Var finns det fullständiga och effektiva regeringsprogram mot inflationen, i vilket subventionsfrågan skulle kunna insättas och sakligt bedömas? För reservanterna i statsutskottet har denna fråga varit avgörande. Den är det också för mig och överhuvud taget för högern.

Sanningen är att regeringen försummat att framlägga ett program, trots att inflationsshotet vuxit med förfärande hastighet. Finansministern har i detta sammanhang visat ett vankelmod, som saknar sitt motstycke i modern svensk penningpolitik. Stora delar av vårt folk ha det skrämmande intrycket, att han med det ena konstgreppet efter det andra försöker komma till rätta med penningvärdesförsämringens följder utan att angripa och försöka avlägsna dess orsaker. För en tid sedan ville han emellertid göra gällande här i riksdagen, att regeringens penningpolitiska program redan framlagts i och med den framlidne statsministerns bekanta uttalande i ämnet på försommaren. Jag kan för min del inte inse, att detta tal kan åberopas som bevis för något annat än att socialdemokraterna redan vid den tidpunkten började förstå, att läget höll på att bli ytterst allvarligt. Och är det inte en smula ömtåligt för finansministern att resonera som om det fanns ett effektivt program redan i somras, då ju alla ändå veta, att utvecklingen sedan dess oavbrutet försämrats fram mot något, som i dag uppfattas som en hotande katastrof? Ett sådant betyg åt sig själv och den regering, han tillhör, vill han väl ändå inte skriva under. Och hans uttalande ter sig ännu mera besynnerligt, om man betänker att han numera lovar presentera ett regeringsförslag inom en inte alltför avlägsen framtid. Vad skulle det tjäna till att ge ett sådant löfte, om regeringen redan sagt allt väsentligt som den har att säga?

Enbart ett löfte kan emellertid inte tillfredsställa oss. Det är en klen tröst att höra, att en, så vitt man vet, ännu ofullbordad utredning om penningpolitiken finns hos konjunkturinstitutet. Finansministern har rätt att grunda sin penningpolitik på vilka utredningar han vill, men han kan inte begära att andra skola taga någon hänsyn till dem, förrän de regeringsförslag, till vilka de böra föranleda, ligga på riksdagens bord. Denna ståndpunkt tycks mig desto mer berättigad som regeringens handlingar och uttalanden hittills inte vittnat om att en verklig penningpolitisk plan finns inom räckhåll. Det är inte hoppgivande, att handelsministern den ena dagen i ett föredrag på Nationalekonomiska föreningen gör sensation genom att varsla om en kommande hårdhänt importreglering, medan finansministern den andra dagen i en intervju meddelar, att regeringen inte alls övervägt någon sådan reglering! Och jag finner det ännu mindre hoppgivande, att regeringen isolerat framlägger det ena försla-

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

get efter det andra, som rätteligen borde prövas inom ramen för det program, vi vänta på. Till dessa förslag hör inte bara den subventionsproposition, som behandlas i dag. Till dem hör också det förslag, som står på dagordningen i morgon, propositionen om omsättningsskatten. Och man får inte glömma bort ännu en stor fråga, som väckt utomordentlig uppmärksamhet under de senaste veckorna — statsskatteberedningens majoritetsförslag, som bär finansministerns signatur och som med sitt uppenbara konfiskationshot måste undandraga vårt ekonomiska liv mycket av det sparande, som vi ur penningpolitisk synpunkt så innerligt väl behöva. Man frågar sig hur ett mot inflationsfaran riktat regeringsprogram skall se ut, som på detta sätt föregrips på den ena centrala punkten efter den andra.

Det har ofta sagts — och det måste upprepas i dag — att frågan om löneutvecklingen måste spela en betydande roll för ett sådant program. Men också denna fråga har ju på sätt och vis föregripits genom det förutnämnda ramavtalet! Det står naturligtvis arbetsmarknadens parter fritt att ingå avtal, men regeringen har ju alltid möjligheten att i en svår situation i god tid vädja till parterna i samförståndets tecken om de åtgärder och tillfälliga offer, som kunna vara nödvändiga för att hindra en för alla grupper farlig ökning av köpkraften. Finansministern har vägrat att taga initiativet till en sådan konferens efter 1942 års modell. Han har sagt i riksdagen, att det inte är någon idé med en konferens, förrän man kan vara säker att uppnå resultat. Han har ganska tydligt visat, att han vill vänta till en tidpunkt, då krisen är så överhängande, att ingen kan undgå att taga intryck av den. Detta kallar jag för katastrofpolitik! Det finns ett ordspråk, som heter »att mota Olle i grind». Tänker finansministern inte stänga grinden förrän Olle redan smitit igenom? Anser han inte dagens situation allvarlig nog eller tror han, att det är lättare med en konferens i ett framtidsläge, som kanske karakteriseras av pågående arbetskonflikter?

Slutsatsen av allt detta är ur högeroppositionens synpunkt klar: regeringens penningpolitik — sådan den i dag ter sig — är ohållbar. Vi vilja här i riksdagen ge ett klart uttryck åt denna uppfattning, som delas av många oroliga ute i landet. I detta stora sammanhang insätta vi också frågan om importsubventionerna. Jag kan lika litet som reservanterna i statsutskottet vara med om att subventionera en del av vår import, om denna åtgärd inte blir något annat än ett försök bland de många att dölja vad som verkligen sker — den fortgående minskningen av penningvärdet. Riksdagen får inte undandraga sig sitt ansvar inför folket. Det är riksdagens skyldighet att begagna sitt inflytande hos regeringen för att äntligen få fram det länge saknade penningpolitiska programmet — hur det nu än kommer att se ut.

Men om detta måste vara målet för vår strävan, då måste vi också avslå den föreliggande propositionen och kräva, att den vanskliga fråga, som den aktualiserat, blir behandlad först vid den tidpunkt, då vi kunna överblicka de åtgärder och planer, som behövas, om inte också den sista möjligheten att skapa balans mellan varutillgång och penningmängd skall gå förlorad. Därför måste jag, herr talman, i likhet med reservanterna yrka avslag på utskottets förslag.

Herr von Heland: Herr talman! Under de s. k. kohandelsåren på 1930-talet var det en glädje för mig att på offentliga möten kunna betyga det goda samarbetet mellan socialdemokraterna och bondeförbundet samt att kunna intyga, att gjorde man en överenskommelse med socialdemokraterna, så höll den. Det är möjligt, att socialdemokraterna inte vilja räkna ett enigt kommittéutlåtande och ett enigt riksdagsutlåtande för en överenskommelse. Det gör emellertid jag — och jag anser, att en överenskommelse är gjord beträffande såväl

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)
penningpolitiken som löftet att jordbrukets arbetskraft skall få likvärdiga inkomster med andra grovarbetare. Som förslagsställare i fråga om penningpolitiken i planeringskommissionen och som motionär beträffande det jordbrukspolitiska uttalandet känner jag mig som särskild opponent och som berättigad frågeställare till främst statsråden Wigforss och Myrdal, varför gjorda överenskommelser ej hållas. Dessutom kommer den förda politiken främst att gå ut över de valmän, som jag representerar.

Detta är, herr talman, skälen, varför jag har begärt ordet och varför jag kommer att beröra hela det problem, varav den nu föreslagna subventionen på 25 miljoner kronor endast är en obetydlig del.

Alltjämt finnas starka skäl till anmärkning, att regeringen handlar planlöst. Under höstriksdagen har den ena propositionen efter den andra av genomgripande betydelse för penningpolitiken och näringslivet förelagts riksdagen, utan att man samtidigt har kunnat skönja en genomtänkt plan i det hela. Förra året, när jag hade nöjet att vara med i den budgetutredning, som finansministern tillkallade, trodde jag, att finansministern och regeringen ämnade försöka att i samförstånd med övriga partier föra en sådan planlagd politik som man efter denna rundabordskonferens och andra dylika överläggningar vunnit någorlunda enighet om. Jag trodde också efter de diskussioner som fördes, att jag för min del skulle kunna följa finansministerns linjer, sedan finansministern med, som jag hoppades, intresse beaktat de synpunkter jag framförde i budgetutredningen. Likaså hade jag viss förhoppning om samförstånd även med hänsyn till planeringskommissionen, där jag fann det glädjande, att bl. a. såväl nuvarande handelsministern som LO:s ordförande, herr Lindberg, tog hänsyn till mina synpunkter i synnerligen viktiga frågor.

Mest betydelsefullt ansåg jag det vara, att riksdagen följde planeringskommissionens förslag beträffande penningpolitiken. Direktiven för denna politik skola enligt riksdagsbeslut fortfarande gälla. Detta innebär, dels att man skall hålla fast vid pris- och lönestoppet, dels att med avvikelse från regeln de sämst ställda inkomstgrupperna alltjämt skulle tillåtas erhålla inkomstförbättring. Det var denna sista uppfattning, som jag fäste stor vikt vid. Jag trodde, att vi i planeringskommissionen hade enats om denna princip och att man härvid åsyftade särskilt jordbrukets och textilindustriens arbetskraft. Men hur har det blivit? I stället för att organisera en planmässig politik underlåter man t. o. m. att följa de planer och direktiv, som redan finnas. Man bibehåller prisstoppet på en hel del varor och särskilt för de priser, som utgå till Sveriges jordbrukare. Man försöker att så mycket som möjligt hålla igen de utlovade inkomstökningarna åt de sämst ställda, samtidigt som man tillåter en ständig inkomststegring åt de bättre ställda.

Är det att undra på att man blir mer och mer kritisk från vårt håll? Innan de stora löneunderhandlingarna ens börjat, ha arbetsmarknadens parter redan nu överenskommit, att trots att levnadskostnadsindex ej nått det avgörande talet 249, skall löneindex få höjas. Sålunda betyder uppgörelsen om indexavtalet, att arbetare och anställda över hela landet totalt få en löneförhöjning under nästa år med cirka 135 miljoner kronor. Trots detta utlovar LO, att ingen behöver tvivla på att det kommer att bli hårda tag för att nu få till stånd en ytterligare grundförbättring av lönerna.

Hade herr handelsministern och herr Lindberg velat åstadkomma den rättvisa, som vi kommo överens om i planeringskommissionen, och alltså förverkliga den utlovade inkomstförbättringen åt de sämst ställda, hade man fått mitt fulla stöd. Men nu synes man vilja gå rakt motsatta vägar mot dem som leda till rättvisa. Det som nu pågår kommer att medföra en vidgad inkomstklyfta.

Under de år, som ha gått sedan prisstoppet infördes, har en lönestegring av

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)
fem à sex procent om året tillåtits. Levnadskostnadsindex har alltså i stort sett varit oförändrad sedan år 1942 trots en lönestegring av cirka 25 procent. De härigenom uppkomna svårigheterna ha fört med sig, att företagen söka övergå till en produktion som har friare marginal. Härigenom har åstadkommits, dels att vissa begärliga priskontrollerade varor äro svåra att uppbringa eller säljas på svarta börsen, dels att man måste köpa ej så hårt priskontrollerade varor till dyrare priser. Det blir alltså en dold prisstegring och en osynligt fördyrad konsumtion. Samtidigt har man fått ett fruktansvärt kringfläckande av arbetskraften från arbetsplats till arbetsplats, vilket måste betyda hundratals miljoner kronors förlust för näringslivet.

Vart leder till slut den politik som nu föres?

Är det någon som tror på valrörelsens löften: högre löner, lägre skatter, billigare varor? Varför vill herr statsministern inte erkänna inflationen? I ett tal i Köpenhamn har han ju förnekat dess tillvaro. Den frågeställning, som jag här erinrat om, nämligen billigare varor, lägre skatter, högre löner, har jag med stort intresse återfunnit i KF:s organ. Det kanske vore lämpligt, att folkhushållningsministern svarade KF på dess frågor. Då kunna vi kanske i nästa nummer av tidskriften Vi få se ett uttömmande svar.

Men inflationstrycket kommer inte endast från kostnadssidan i form av lönehöjningar och stegrade importpriser. Inflationen beror också på efterfrågan. Utmärkande för dagens läge är sålunda, att den köpkraftiga efterfrågan överstiger tillgängliga resurser, varför trots priskontrollen inflationen gör sig gällande, en inflation vars existens statsministern således förnekar.

Man torde i långt mindre utsträckning än tidigare uppskjuta nyanskaffningar i avvaktan på ett kommande prisfall. Tvärtom har man nog på de flesta områden accepterat prisstegringen som definitiv. I vissa fall har måhända även en förväntan om fortsatta prisstegringar utlöst en tidigare uppskjuten efterfrågan.

Även beträffande handelspolitiken blevo vi överens i planeringskommissionen, vilket jag med glädje konstaterat, sedan handelsministern vid ett par tillfällen tydligen accepterat det förtydligande som herr Gustafson i Vimmerby och jag gjort. Men inte heller härvidlag synes regeringen vilja följa det utstakade programmet. Att miljardkrediterna till olika länder måste vara enormt inflationspådrivande borde alla kunna vara ense om. Den enorma lyximport, som nu sker, accepteras tydligen av högern och folkpartiet med den motiveringen, att därigenom den alltför stora köpkraften finner ett utlopp. Jag kan inte gilla detta ställningstagande, ty det är väl inte välbetänkt att för köp av lyxvaror leva över tillgångarna. Vår valuta-reserv håller på att tömmas. Jag har också vid flera tidigare tillfällen vågat kritisera handelspolitiken här i kammaren. Emellertid har handelsministern tydligen kommit till insikt om att vår valuta-reserv håller på att rinna bort för onödigt lyximport. I motsats till högern och folkpartiet hoppas jag, att handelsministern genomför den övervägda importregleringen. Konsumenterna förfoga redan nu över mer pengar än som vid rådande priser motsvaras av varutillgången, och regeringen ämnar ytterligare öka köpkraften genom höjda löner, skattesänkningar och subventioner. Att tillfredsställa denna köpkraft med lyximport kan dock icke vara riktigt.

Lönehöjningarna äro den mest inflationspådrivande faktorn, vilket vi tydligen äro överens om liksom om att inflationen går ut över löntagarna. Regeringens ställningstagande till de kraftiga lönerörelser, som pågå inom sådana industrier, där man nu har fått en enorm högkonjunktur, kan jag icke godkänna. Hade inkomst- och löneförbättringen enligt den uppfattning, som framkom inom planeringskommissionen och varom således herr handelsministern, herr Lind-

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

berg i LO och jag voro överens, gällt de sämst ställda i samhället, hade ur rättvisesynpunkt min anslutning vunnits.

Omsättningsskattens borttagande har länge varit önskvärt. Dels tillhör skatten Krängel-Sverige, dels drabbar den orättvist. Jag har emellertid inte kunnat förstå högers ställningstagande. Ena minuten säger man, att man icke vill ha bort omsättningsskatten, och andra minuten att man vill ha bort den på fler varor än vad finansministern föreslagit. I varje fall ha jag och mitt parti uttalat oss för omsättningsskattens avskaffande. Andra skattesänkningar, som finansministern har talat om, äro däremot problematiska, om man vill begränsa köpkraften. Överhuvud har jag inte i denna planlöshet fått klart för mig, om finansministern vill begränsa köpkraften.

Subventioner äro ur samma synpunkt ej lämpliga. I föreliggande utskottsutlåtande har man emellertid ställt sig synnerligen restriktiv till regeringens förslag om 25 miljoner kronor för importsubvention. Med den försiktighet, som kännetecknar både statsutskottet och vår ärade folkförsörjningsminister, skulle jag mycket väl ha kunnat följa utskottets utlåtande, men som en liten demonstration mot den planlösa politiken kommer jag att avstå från att rösta.

Vill man, herr talman, söka uppnå och bevara en samhällsekonomisk balans, måste uppmärksamheten inriktas på hela det ekonomiska systemet, export, investeringar och konsumtion. Jag tillät mig redan häromdagen att göra detta påpekande, vilket då inte gillades av herr andre vice talmannen, men jag vidhåller min uppfattning. Varje ökat anspråk, som från något av dessa håll ställs på de produktiva resurserna, kommer att öka inflationstrycket och kan leda till en ytterligare snedvridning av våra produktiva resurser, om det icke motväges av en kompensering minskning på annat håll.

Den planlösa politiken har redan försatt oss i ett fruktansvärt otrevligt läge. Det kanske dock vore möjligt att genom väl planlagda åtgärder kunna få allt i något så när goda gängor. Härför erfordras samarbete och samförstånd. Det är därför jag önskar en rundabordskonferens, innan det är för sent. Vi ha ju alltid från vårt håll visat, att vi önska samarbeta, och därför har jag med ledsnad sett, att de politiska motsättningarna nu hålla på att bli allt otrevligare och att politiken blir oklarare och oklarare. Dagens virrighet går nu främst ut över landsbygdsbefolkningen, men i sinom tid kommer hela svenska folket att få kännning av den planlösa politikens sviter.

Herr Nordenson: Herr talman! Jag har i en motion i detta ärende framfört en del invändningar mot de föreslagna subventionerna. Dessa invändningar ha i stort sett upptagits i den reservation, som har avgivits av herr J. B. Johansson m. fl., och jag kan helt instämma i den motivering, som de ha anfört för sitt avslagsyrkande. Jag ber emellertid att till den föreliggande frågan få knyta några mera allmänna reflexioner.

Om de framtida historieskrivarna skola skildra vårt handlande i ekonomiska frågor under kriget och tiden därefter, komma de säkerligen att ha ganska stor anledning till förvåning, särskilt om de jämföra den inställning som man intagit i svensk politik till de ekonomiska förhållandena år 1942 respektive 1946. På hösten 1942 visade sig tendenser till pris- och lönestegring. Inför det hot, som detta innebar mot vårt penningvärde, tillgrep man, såsom bekant, det generella pris- och lönestoppet. Det var ju en mycket kraftig åtgärd. I samband därmed utarbetades riktlinjer för vårt ekonomiska handlande, som kulminerade i det program som riksdagen antog på våren 1944 och som alla partier enades om.

Detta program har, såsom vi veta, sedan kommit att raseras, inte bara på grund av att förhållandena ha utvecklats sig på annat sätt än vad vi tänkte oss, utan genom att man på viktiga punkter helt har frångått det. Nu på hösten

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

1946 har utvecklingen gestaltat sig ganska annorlunda än 1942. Situationen är likartad på ett sätt, nämligen så till vida att vi ha en hotande pris- och lönestegring i gång, men nu av vida större dimensioner än hösten 1942. Inför detta mycket allvarligare läge än vad vi hade år 1942 står man nu på ledande håll helt handfallen. Det vidtages icke några verkliga försök att få till stånd ett genomtänkt program för vårt handlande, utan man agerar stötvis och utan en sammanhängande plan.

Till belysande av läget må nämnas några fakta. Enligt uppgift skall stegringen av lönerna från år 1942 till år 1946 uppgå till i det närmaste 25 procent. Lönestegringen från år 1945 till 1946 beräknas till ungefär 8 procent. Våra investeringsplaner äro nu större än någonsin. Sedeleirkulationen är så stor, att den hotar att överskrida utgivningsrätten.

Vad det nu gäller att ävägabrinda är naturligtvis att öka varumängden och minska köpkraften. Men vi vidta gång på gång åtgärder i motsatt riktning. Vi exportera i stor utsträckning på kredit, varigenom vi minska våra varutillgångar utan att få någon kompensation i form av import. Mot bakgrunden av att det från regeringens sida tidigare uttryckligen understrukits, att export på kredit är en av de största inflationsfaktorerna, måste man med förvåning konstatera, att regeringen förordade ett rysslandsavtal av så stor omfattning som skedde. Vad importen beträffar borde det ju vara glädjande, att den har kommit i gång. Men när den nu har tagit stor omfattning, är man genast färdig att föreslå importrestriktioner.

Under planeringskommissionens arbete framkom den tanken att man skulle dämpa högkonjunkturen genom att under densamma uttaga höga skatter. Vi befinna oss nu i en utpräglad högkonjunktur, men då föreslår man, att omsättningskatten skall borttagas. Det förslag till justering av statsskatten, som har framlagts, går i den riktningen, att man sänker statsskatten för det stora flertalet. Man skärper den visserligen för vissa inkomsttagare, men denna skärpning drabbar de kategorier, i fråga om vilka man kunde vänta att en lindring möjligen skulle kunna åstadkomma ökat sparande eller i varje fall medföra att sparmedel inte toges i anspråk och kom ut i cirkulation.

Allt detta är exempel på att vi för närvarande arbeta med fullständig planlöshet. Det finns intet ordentligt sammanhang mellan de åtgärder som vi vidtaga, utan allt sker för närvarande mer eller mindre slumpvis.

På en punkt har det verkligen satts in stor energi för dämpande av prisstegringen, nämligen i priskontrollen. Men även där synes det mig att man har gått fram väl ensidigt. Man har varit alltför angelägen att hålla priserna nere på de varor som ingå i index. Det har haft till följd att priserna på dessa varor hållits strängt nere och i vissa fall kanske till och med så lågt, att självkostnaderna för produktionen knappast ha täckts. Samtidigt har man låtit priserna på andra varor successivt stegas. Jag vill visst inte säga, att man inte har försökt att hålla tillbaka prisstegringen även för dessa andra varor, men man har gjort det i mindre grad. Resultatet har blivit, att produktionen i möjligaste mån har försökt att gå ifrån de icke lönande indexvarorna och i stället inrikta sig på andra varor. Som följd härav har det uppstått en viss brist på de varor, som ingå i index, vilket måste bli mycket kännbart för allmänheten.

Detta för också med sig den ganska betänkliga konsekvensen, att allmänheten i allt större utsträckning förlorar förtroendet för index. Allmänheten märker att priserna på en hel mängd varor stiga, men de nödgas köpa dessa dyrare varor, därför att indexvaror inte alltid äro tillgängliga. Man säger sig, att det måste vara någonting galet med denna index, som inte återspeglar den faktiska prisstegringen. Resultatet har också blivit, att löntagarna i allt större utsträckning strävat att skaffa sig kompensation på annat sätt, och detta har

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)
kommit till uttryck i aktioner för att höja grundlönerna. Där har man tagit skadan igen, i vissa fall i sådan utsträckning, att man lyckats skaffa sig mer än full kompensation. Därigenom har indexpolitiken i viss mån förfelat sitt syfte, och utvecklingen har gått förbi den.

Jag undrar om det inte hade varit lyckligare, om man under arbetet med priskontrollen låtit indexvarorna stiga något mera, så att index på ett bättre sätt än som nu är fallet hade återspeglat den prisstegring, som verkligen inträffat i landet. Då hade man kunnat tänka sig, att folk verkligen känt med sig att en avlöning efter index utgjorde en rimlig kompensation. Det är möjligt, att man då på ett annat sätt än som nu varit fallet hade lyckats hålla tillbaka den lönerörelse, som nu inriktar sig på grundlönernas höjande, en utveckling som sannolikt fört oss minst lika långt som en mera rörlig index skulle ha gjort.

Det har också framhållits, att en av våra stora svårigheter är bristen på arbetskraft. Där återstår knappast någon annan utväg, som skulle kunna leda till en verkligt effektiv lösning, än att importera arbetskraft. Jag är fullt medveten om att detta är ett mycket ömtåligt problem, men jag undrar om det inte varit riktigare, att man tagit upp frågan till diskussion och verkställt en utredning i saken. Detta särskilt med tanke på att vår befolkningsutveckling är sådan, att vårt behov av arbetskraft kommer att vara stort under en lång tid framåt.

När vi nu kritiserar regeringen för att den inte kommit med ett genomarbetat och allsidigt program för den ekonomiska politiken, mötas vi ofta av den invändningen, att vi äro för negativa och att vi borde komma med positiva synpunkter. Det är ytterligt svårt för oppositionen att göra detta. Men, att vi här stå oförmögna att komma med några mera bestämda positiva uppslag, är inte enbart vårt fel. Dessa frågor äro nämligen av så utomordentligt komplicerad natur, att det är omöjligt för den enskilde medborgaren eller enskilde riksdagsmannen att skaffa sig en helgjuten uppfattning om förhållandena, att överblicka vilka återverkningar den ena eller andra åtgärden kan tänkas medföra och således veta på vilka vägar vi böra gå fram. Det är enligt min uppfattning endast regeringen, som verkligen kan komma till botten med detta problem, därför att regeringen har till sitt förfogande hela administrationen och möjlighet att tillkalla all den sakkunskap, som finns på olika områden. Man kan verkligen fråga sig om det är rimligt, att regeringen ensam skall ha tillgång till allt det material, som är nödvändigt för en grundlig penetrering av frågan.

Jag har tidigare i samband med ett förslag om tillsättandet av ett ekonomiskt råd framhållit, att det vore önskvärt med en fortlöpande rådplägning mellan representanter för olika grupper med olika intressen och erfarenheter samt företrädare för speciell sakkunskap på detta område. Jag är fullt medveten om att det kan vara svårt att planlägga arbetet för ett sådant råd, men jag är övertygad om att man skulle kunna finna någon form för att bemästra svårigheterna. Det har ju visat sig vid tidigare överläggningar, som förts på det ekonomiska området, exempelvis i planeringskommissionen och i budgetberedningen — många andra kommittéer och kommissioner att förtiga — att man trots de stora motsättningar, som funnits mellan olika åskådningar och betraktelsesätt, dock kunnat kristallisera ut vissa gemensamma linjer även på mera ömtåliga områden. Jag vill erinra om att det penningpolitiska program, som framlades och accepterades av riksdagen 1944, hade granskats av planeringskommissionen och där vunnit en enhällig anslutning.

Jag tror alltså att det är av ett alldeles utomordentligt värde, att personer med erfarenheter från olika områden få kontinuerligt följa utvecklingen, taga

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

del av det material som framkommer och gemensamt diskutera det, möta motståndarnas argument och tvingas att pröva dem. Jag vill erinra om att vi från ett område ha exempel på vad dylika kontinuerliga överläggningar kunna betyda, nämligen från arbetsmarknaden. Där ha vi mellan parterna utomordentligt starka motsättningar, som ofta taga sig uttryck i hårda strider, men dessa parter tvingas av omständigheterna att ständigt rådpläga och sammankomma för att dryfta sina problem. Jag tror, att detta har tvingat dem till ökad hänsyn och ökad förståelse för varandras synpunkter. Det har ju också visat sig, att man på arbetsmarknadsområdet kunnat enas om vissa linjer för ett samarbete inom mycket ömtåliga och känsliga områden.

Det skulle säkerligen vara lyckligt, om vi hade något forum, som på detta sätt kontinuerligt bearbetat de ekonomiska frågorna och följde utvecklingen. Jag tror att det finns möjligheter att inom ett sådant organ kunna skapa riktlinjer för ett nytt penningpolitiskt program. Man skulle kunna tänka sig att ett sådant organ anknötes till det instrument, som har till uppgift att följa de ekonomiska frågorna här i landet, nämligen konjunkturinstitutet. Denna institution skall ju följa utvecklingen, registrera vad som sker och ställa horoskop. Jag tror, att om man vid sidan om denna institution ställde personer, som kontinuerligt sysslade med dessa frågor och rådförde sig med sakkunniga på olika områden, skulle man kunna få fram vissa riktlinjer. I varje fall skulle man då ha tillgång till personer, som voro väl informerade om läget och insatta i utvecklingen på olika områden och som samfällt kunde inrikta sig på att framlägga positiva linjer.

Om vi hade haft en sådan församling, som under hösten kunnat följa utvecklingen, som sett hur hastigt förhållandena ändrat sig och hur behovet av att hålla tillbaka de inflationsdrivande krafterna blivit allt större, så hade enligt min mening det nu föreliggande förslaget att slopa omsättningsskatten redan på nyåret med all sannolikhet inte framlagts. Jag tror nämligen att representanterna för de olika grupper, som äro intresserade här, då kommit till insikt om att förhållandena ändrat sig så mycket sedan vi fattade vårt beslut rörande denna skatt i våras, att det inte finns någon anledning att, såsom då antyddes, ändra detta beslut, men väl allt starkare skäl att fasthålla vid det.

Jag vill erinra om att när vi stodo inför den svåra utrikespolitiska krisen vid det nu överståndna världskrigets utbrott, vidtogo vi den kraftåtgärden att bilda en samlingsregering, som omfattade samtliga partier, för att lösa de extraordinära problem, som kommo fram. Vi stå nu inför en ganska allvarlig ekonomisk kris. Den kan bli ödeläggande för alla parter inom vårt samhälle. Jag undrar om det vid sådant förhållande kan anses innebära en alltför kraftig åtgärd att skapa ett gemensamt organ, som verkligen sysslar med dessa frågor och söker komma fram till gemensamma och enhetliga riktlinjer. Det är riktigt, att finansministern då och då tillkallat sakkunniga för att överlägga om speciella frågor. Jag tror, att dessa överläggningar i vissa avseenden varit till nytta, men jag har ibland en känsla av att när diskussionen pågått en tid, samlar finansministern ihop alla papper och — enligt min stilla misstanke — slänger dem i papperskorgen. Den enda »behållningen» blir då egentligen att finansministern har fått höra motståndarnas synpunkter, så att han vet hur han skall manövrera för att komma förbi dem. Jag har i varje fall ingen känsla av att man når de resultat som det skulle kunna bli, om dessa rådplägingar fullföljdes mera kontinuerligt och systematiskt. Det talas så mycket om demokrati och insyn. Jag tror att det skulle vara lyckligt, om man i dessa frågor skapade ökad insyn även för oppositionen i de stora problem som här successivt och i hastig växling rullas upp inför oss.

Jag skulle också tillåta mig att upprepa en fråga, som jag redan tidigare

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

har ställt, nämligen hur länge det skall dröja, innan riksdagen gör någonting för att själv få en mera enhetlig behandling av ekonomiska frågor. Det kan väl ändå inte i längden vara praktiskt, att dessa frågor behandlas av än det ena och än det andra utskottet. I våras behandlades omsättningsskatten av ett särskilt utskott, nu behandlas den av ett sammansatt bevillnings- och jordbruksutskott. Subventionsfrågan behandlas av statsutskottet, den allmänna penningpolitiken av bankoutskottet. Jag tror inte att denna anordning i längden kan anses tillfredsställande. Jag tror att det blir nödvändigt att riksdagen finner någon form för att mera enhetligt och kontinuerligt behandla de allmänna ekonomiska problemen, som nu ständigt dyka upp och som tendera att bli svårare år från år. Situationerna växla ju så utomordentligt snabbt. Det är min övertygelse att de ekonomiska frågorna komma att bli så dominerande i vår politik, att en sådan anordning helt enkelt så småningom blir ofrånkomlig. Jag skulle vara beredd att hålla ett vad om att vi, låt mig säga år 1960, i den svenska riksdagen ha ett utskott eller någon annan särskild form för mera enhetlig behandling av dessa frågor. Då frågar jag, om vi inte skulle kunna vara litet snabbare i vändningarna och vidtaga en sådan åtgärd redan till år 1950. Jag tror att det skall behövas då lika väl som senare.

I det allvarliga läge, som vi nu befinna oss i, måste man med beklagande konstatera att regeringen, och särskilt finansministern, intar en så anmärkningsvärt passiv hållning. På en punkt har herr Wigforss visserligen varit mycket bestämd i sin uppfattning, nämligen när det gäller lönepolitiken. I den frågan anser han, att i den mån det uppstår vinstmarginaler vid produktionen, böra arbetarna söka ta ut överskottet i form av högre löner. Denna hans uppfattning har naturligtvis blivit ett mycket starkt incitament för lönerörelsen.

Jag tror att den svagaste punkten i de fördämningar, vi försöka bygga mot inflationsfloden, utgöres av lönerna, och det är därför mycket betänkligt, om man uppmanar de anstormande krafterna att särskilt sätta in på den punkten. Hur mycket finansministern än kommer att plåstra med prisregleringen för att med den försöka förstärka fördämningarna gentemot prisstegringen, tror jag att det skall visa sig, att om inflationsfloden på allvar bryter igenom på lönefronten, så kommer den också att helt sopa bort fördämningarna på prisfronten.

Man skulle kunna i någon mån likna den kamp, som vi föra mot inflationen, vid en fotbollskamp i den meningen, att vi alla tillhöra ett lag, som har samma intressen, och där det gäller att på alla sektioner av fronten etablera ett så starkt försvar som möjligt. Men för att det skall bli ett effektivt försvar, måste försvarsledningen vara beslutsam och målmedveten. Här måste jag med djupt beklagande konstatera, att vi stå under befäl av en lagkapten som synes ha givit upp i striden. Visserligen skjuter herr Wigforss då och då ett skott på måfå i hopp att det skall hamna i motståndarnas mål, men han har, som jag nyss antydde, också skjutit ett och annat skott i riktning mot det egna målet. Man behöver inte vara särskilt fotbollsintresserad för att kunna föreställa sig, hur ett sådant beteende skulle uppfattas på en fotbollsplan. Sådant tycks vara tillämpligt i politiken, men vi kunna inte undgå att få bära konsekvenserna och de bli förvisso allvarliga.

Nu kan man säga, att problemen äro så svåra, att det inte är ägnat att förvåna, att den som har ansvaret är överväldigad av dem och passiv inför dem. Men jag skulle då vilja påpeka, att herr Wigforss ingalunda är trött och passiv när det gäller att behandla andra problem, exempelvis det icke alltför enkla problemet att bemästra våra skattefrågor. Där har han med en mycket imponerande energi lett sina trogna mannar fram till ett skatteförslag, som lämnar mycket litet övrigt att önska när det gäller att låta det enskilda kapitalet för-

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)
svinna. Man kan naturligtvis inte förmena honom rätten att nedlägga hur mycket energi han vill för att realisera sin ungdoms utjämningsideal, men när det tycks beröva honom hans energi för att bemästra ett så brännande problem som frågan om vårt penningvärde, måste man säga att situationen är mycket betänklig.

Saken har enligt min mening även en annan sida. Den olikhet i inställning till uppgifterna, som här demonstreras från herr Wigforss sida, kan inte undgå att hos åskådaren väcka en misstanke att herr Wigforss, i varje fall numera, saknar intresse för den ena av dessa uppgifter, nämligen penningvärdets bevarande. Det utjämningskrav, som herr Wigforss så starkt gör gällande, är i sin radikalaste form ett kommunistiskt ideal, och det kan ju förtjäna erinras om att en av Lenins teser lärde, att det säkraste sättet att förstöra det borgerliga samhället är att förstöra penningvärdet. Det må vara ursäktligt att den, som ser den ihärdighet med vilken herr Wigforss kämpar för den till sin karaktär kommunistiska utjämningsstanken och samtidigt ser hans passivitet inför försvaret av penningvärdet, frestas att dra den slutsatsen, att herr Wigforss kanske inte är alldeles främmande för den Leninska tanken.

Det har citerats ett uttalande, som skall ha fällt vid en intern diskussion i en socialdemokratisk krets och som gick ut på att man kunde överväga att åstadkomma en önskvärd inkomstutjämnning genom en kontrollerad inflation. Uttalandet har tillskrivits herr Wigforss, jag vet inte med vad rätt. Men jag kan inte värja mig för känslan att påståendet har vissa inre kriterier på sannolikhet. Skulle det vara fallet, befinner sig vår ekonomiska politik i en mycket allvarlig situation. Vi kunna säga att vi då ha fått bocken till trädgårdsmästare. Ty om den som sitter i ledningen för vårt ekonomiska liv i djupet av sitt hjärta vill en, låt vara kontrollerad, inflation, blir han genom omständigheternas makt och rådande förhållanden en fiende till den svenska kronan, och han blir också en fara för vårt lands ekonomiska utveckling och för bevarandet av det välstånd som vi ha uppnått.

Efter den här lilla exkursionen i de penningpolitiska farvattnen skall jag, herr talman, be att få återkomma till subventionsfrågan. I det avseendet anser jag att vi nu befinna oss i ett läge, som kräver ett omfattande och genomarbetat program för vår penningpolitik och att subventionering bör ifrågakomma endast som ett led i ett dylikt program. Jag yrkar därför bifall till den av herr J. B. Johansson m. fl. avgivna reservationen.

Herr statsrådet **Wigforss**: Herr talman! Hade inte herr Nordensons anförande kommit, skulle jag ha väntat tills folkhushållningsministern tagit upp den nu föreliggande speciella frågan till behandling, men eftersom både herr Nordenson och herr Domö och andra i den offentliga debatten ha gjort frågan om importsubventionerna till en del av hela frågan om inflationen, kan det kanske vara befogat att jag börjar.

Jag har överhuvud taget upphört att förvåna mig över rykten som spridas om mig, men jag kan faktiskt ändå inte underlåta att fråga herr Nordenson, ur vilken källa han hämtat påståendet att jag vid en privat konferens i en socialdemokratisk krets skulle ha talat om inflationen såsom ett medel till inkomstutjämnning. Den tanken har såvitt jag vet aldrig diskuterats inom någon socialdemokratisk krets. Vi ha — med rätt eller orätt — betraktat inflation och en fortsatt prisstegring såsom ett så uppenbart ont, att alla våra resone-mang ha gått ut på frågan, vad som skulle kunna göras för att hindra prisstegringen. Att vi i denna kamp mot en prisstegring inte utan vidare äro böjda för att använda alla medel, som från olika håll föreslås, och inte ens alla medel, som man i och för sig utan tvivel kan anse vara steg i rätt riktning, ha vi aldrig dolt.

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

Senast då frågan om omsättningsskattens avskaffande var före — den kommer ju igen om en dag — framhölls från regeringens sida ganska klart, att vi mycket väl förstå, att om man betraktar skatterna som en isolerad företeelse, är det i detta ögonblick inte den riktiga politiken att sänka skatterna, utan man skulle då i stället höja dem. Men eftersom vi inte kunna se denna fråga isolerad, kommo vi efter en viss tvekan till det resultatet att det ändå var riktigt att fortsätta den linje som vi tidigare ha valt, nämligen att nu efter kriget skulle en viss lättnad i beskattningen äga rum. Och vi uttalade till och med, att när frågan om den direkta beskattningen kommer upp till behandling, skulle även den ses ur samma synvinkel: en viss lättnad är så önskvärd, trots de ogymsamma verkningarna i fråga om penningvärdet, att övervägande skäl få anses tala för att man skall gå den vägen.

Om jag personligen skulle ha några uppfattningar om samhällets utveckling och frågan om inkomstutjämning, är det väl osannolikt att de uppfattningarna skulle ha kommit till uttryck först under de sista åren. Har jag i det avseendet haft vad herr Nordenson behagar kalla en kommunistisk inställning, har jag väl haft den lika länge som jag har varit socialist. Den inställningen kan inte ha förvärvats efter 1942, då på mitt initiativ frågan om vad man skulle kunna kalla en gemensam kamp mot en prisstegring togs upp till behandling, fastän jag mycket väl visste, hur mycken tveksamhet som i den frågan fanns på vissa håll, även på håll som står herr Nordenson nära, och hur mycket motstånd som skulle möta från det håll där jag eljest närmast söker mitt stöd.

Det finns ingen anledning att uttala gissningar om att jag sedan 1942 skulle ha ändrat ståndpunkt i fråga om önskvärdheten och nödvändigheten av att bekämpa prisstegringen. Men man kan ha delade meningar om vilka vägar som skola väljas, och jag vet att herr Nordenson och även andra åtskilliga gånger ha kommit tillbaka till att den stora förmyndelse, som jag har begått, är att inte ha ställt lönefrågan i centrum. Man säger, att om inte lönestegringar kunna förhindras, är i grund och botten ingenting att göra.

Jag har vid remissen av förslaget om omsättningsskattens avskaffande sagt detsamma som jag kan säga nu, att jag betraktar lönefrågan såsom en del av det stora problemet, och jag vet mycket väl att från vissa synpunkter en alltför stor köpkraft, som åstadkommits genom lönehöjningar, verkar i riktning mot att öka den brist på balans, som finns i vårt näringsliv. Men detta kan lika litet som i skattefrågan leda mig till att säga, att ytterligare löneökningar nu inte få ifrågakomma. Det finns också många andra frågor som skola beaktas, och det finns många frågetecken att sätta vid påståendet, att alla lönehöjningar utan vidare komma att medföra en ökning av köpkraften. Det finns en utbredd uppfattning — jag vet inte om herr Nordenson eller andra delar den — att om arbetarna få lönehöjningar, minskar man därmed företagarnas vinst. Om det vore fallet, skulle det ju inte vara farligare att lägga köpkraften i händerna på löntagarna än på företagarna. Nu är saken emellertid inte så enkel, och därför anför jag inte det argumentet.

När man nu talar om bristen på program, vill jag ställa en klar och öppen fråga: om vi skulle kunna skjuta lönefrågan åt sidan, vill man då från oppositionens sida fortfarande påstå, att regeringen inte har något program för inflationens bekämpande? Jag vill nämligen erinra om att enligt min mening det stora misstaget från kritikernas sida är att de inte se, att regeringen sedan länge har fört en kamp mot prisstegringen och vidtagit det ena steget efter det andra såsom led i ett sådant program. Hela detta tal om att programmet skulle föreläggas riksdagen för att föranleda riksdagsbeslut, förutsätter ju att de åtgärder, som skulle vidtagas, skulle vara sådana, om vilka riksdagen behöver besluta. Jag har inte hört någon åtgärd föreslås som, såvitt jag för ögon-

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)
blicket kan se, skulle kräva beslut av riksdagen, om jag undantar frågan om en importreglering, men såsom jag har yttrat i en intervju har frågan om importreglering inte varit under övervägande inom regeringen.

När man diskuterar den nu föreliggande frågan om vissa små subventioner på importvaror och säger, att man inte vill ta ståndpunkt till den annat än i samband med ett helt program, så förbiser man just att ett sådant program finns, att det följs och att detta förslag utgör en relativt liten del av ett sådant program.

Jag kan nämligen inte se att åtgärder emot prisstegringen kunna vidtagas på andra områden än där vi redan gjort det, om jag kan förutsätta, att vi fortfarande kunna få skjuta lönefrågan åt sidan. Herr Domö talade om att man i stället för att vända sig mot vissa yttringar av denna inflationsrörelse borde öppet tala om orsakerna till dem för att man lättare skulle kunna komma till en diskussion om saken. Men fastän man från oppositionens sida vägrar att tala om vilka botemedel man själv har att rekommendera, behöver man väl ändå inte sträcka sin hemlighetsfullhet så långt, att man till och med vägrar att tala om var man ser orsakerna! Om man nämligen här ville tala om, var man ser orsakerna, skulle det vara lättare att diskutera, huruvida de av regeringen valda linjerna äro lämpliga för bekämpandet av inflationen.

De linjer som regeringen valt innebära en rad konkreta ting. Det är, som jag många gånger har sagt, frågan om att så långt det är möjligt hindra en utifrån kommande prisstegring att slå igenom. Det är att se till att investeringarna inte överstiga tillgången på material och arbetskraft. Det är också frågan att hålla priskontrollen så hård som det överhuvud taget är möjligt, utan att man därigenom åstadkommer ett annat resultat än det som man önskar. Och på den punkten förstår jag mycket väl att man från oppositionens sida drar fram frågan om den s. k. dolda prisstegringen och säger, att det försiggår en sådan dold prisstegring, emedan företagare övergå från produktion av prisreglerade standardartiklar till annan icke priskontrollerad produktion.

Jag har hört mycket av det talet från många oroliga, även sådana som stå mig nära. Men när jag gått igenom på vilka punkter man anser att någonting sådant förekommer, är det uppenbart att det inte gäller i fråga om livsmedel, åtminstone inte de väsentliga livsmedlen, inte i fråga om hyror, bränsle eller lyse o. s. v. Man går igenom hela området, och var hamnar man? Jo, man säger: »Vi ha ju textilvarorna — det är svårt att få vissa billigare varor, i stället får man köpa dyrare.» Det finns kanske till och med en del som tala om skor, fastän det inte skett i någon större omfattning. När jag har försökt att göra klart för mig, vad detta betyder, måste jag undra om det — även om jag därtill också lägger en del möbler, som inte kunna priskontrolleras — verkligen utgör en tillräckligt bred bas för det myckna talet om att våra officiella indextal inte på något sätt skulle spegla den verkliga prisnivån.

För att emellertid på den punkten komma till klarhet har jag för rätt länge sedan anmodat socialstyrelsen att genom vissa representanter jämte andra tillkallade personer försöka komma underfund med om det finns någon möjlighet att få material för ett bedömande av i vilken utsträckning en sådan dold prisstegring försiggår, som man vill antyda med talet om att de billigare, priskontrollerade varorna inte finnas att tillgå, utan att man i stället får köpa de dyrare. Jag förmodar att denna undersökning kommer att skapa klarhet, i vilken utsträckning priskontrollerade och icke priskontrollerade varor ingå i företagens försäljning. När vi få fram den undersökningen, få vi kanske ta upp till behandling inte bara frågan om index-

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

talén utan också om prisregleringen, ty jag är fullt medveten om att man — fastän det är svårt — försöker följa den linjen, att man i fråga om vissa varor, som äro allmänt efterfrågade men som företagarna nu inte så gärna vilja producera, genomför eller medger någon viss prisstegring, som eventuellt kan kompenseras på annat håll, kan det mycket väl hända, att detta är en utveckling av priskontrollen åt det rätta hållet. Men jag har fortfarande inte blivit övertygad om att uppfattningen om den dolda prisstegringen skulle kunna motivera detta högst oroväckande tal om att vi äro inne i en inflatorisk utveckling av annat slag än den som alla kunna iakttaga, nämligen att vi ha en prisnivå, som ligger så och så mycket över 1939 års nivå och att vi inte på något håll äro särskilt böjda för att tro att någon sänkning av priserna skall inträda, såvida inte förhållandena ute i världen utveckla sig på ett annat sätt än som för tillfället är fallet.

Jag vill således såsom mitt bidrag till denna diskussion återigen upprepa, att såsom regeringen ser saken har den ett program för att på en rad konkreta punkter gripa in i syfte att stävja de prisstegrande krafterna. Vi ha gripit in på alla de punkter, där vi ha ansett det vara möjligt att ingripa, och till dess att vi ha fått någon som helst upplysning om på vilka punkter oppositionen anser, att man ytterligare bör ingripa, måste vi anse att oppositionens kritik icke är grundad.

Herr Olsson, Oscar: Herr talman! Herr Nordenson gjorde här ett uttalande, som nog skulle ha haft sitt berättigande under vissa andra förhållanden — ja, det har naturligtvis sitt berättigande i alla fall, ehuru han bortser från den fråga som nu föreligger, vilket jag inte gör — och det var, att hela det penningpolitiska programmet och alla förändringar däri borde behandlas av ett och samma utskott. Det kan som sagt naturligtvis vara riktigt, men i den föreliggande propositionen beröres ju inte det penningpolitiska programmet. Det är här, såsom finansministern nyss yttrade, fråga om vissa konkreta punkter, där det gäller tillfälliga åtgärder mot den hotande tillfälliga prisetförhöjningen, och det är inte alls fråga om det penningpolitiska programmet i allmänhet.

Jag är därför, herr talman, angelägen om att fästa kammarens uppmärksamhet på att anklagelserna emot statsutskottet för att inte tillräckligt grundligt ha behandlat den här frågan äro fullkomligt oberättigade. Statsutskottet har behandlat den proposition som har förelagts det och de motioner som ha väckts med anledning av denna — så långt dessa motioner röra det förslag som ställes i den kungl. propositionen, men det är verkligen ganska litet.

I motionerna talas det om att det är nödvändigt att taga upp den penningpolitiska bakgrunden till ingående behandling i detta sammanhang, men det är ju gång på gång påpekat både i propositionen, i priskontrollnämndens uttalande och i uttalandena från alla remissinstanserna, att vad det här är fråga om är att genom tillfälliga åtgärder minska en, såsom man hoppas, tillfällig risk för att ökade importpriser skola slå igenom på den svenska marknaden.

Det är en sak i herr Domös anförande som jag är tacksam för att herr Nordenson har tagit upp — han tog egentligen upp den till bemötande utan att vidare fästa sig vid den — nämligen herr Domös anmärkning, att avskaffandet av indextaket skulle vara så betydelsefullt, att den viktigaste motiveringen för Kungl. Maj:ts proposition därigenom egentligen skulle ha bortfallit. Herr Nordenson hade tydligen den uppfattningen, att det som här var det viktiga var lönepressen. Han ansåg denna så viktig, att han rent av tyckte det hade varit bra om index hade stigit, om prisstegringen alltså hade varit större än den faktiskt har varit; den hade i så fall åtminstone kommit helt till synes inför det svenska folket, vilket kunde ha haft en viss betydelse. När herr Domö i det

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

sammanhanget anförde ett uttalande av handelskommissionen som stöd för sin uppfattning, så gjorde han som man ibland i hastigheten gör; man läser så mycket som passar, och sedan tiger man. Handelskommissionen »understryker», som det står i referatet på s. 5 i propositionen, »de av priskontrollnämnden angivna förutsättningarna för subventioneringen och framhåller därjämte, att såsom riktlinje för bedömning av en eventuell subventionering därjämte borde gälla, att icke andra förhållanden inom en nära framtid kunde medföra ett uppnående av indextaket.» Det som herr Domö citerade utgör således ett tillägg till de bärande och verkliga motiveringarna för förslaget, vilka framläggas i Kungl. Maj:ts proposition.

Det anfördes från något håll inom oppositionen, att det efter indextaket avskaffande inte var mer än de av priskontrollnämnden framlagda skälen, som hade någon betydelse. Ja, det är ju just de skälen som propositionen och utlåtandet stödjade sig på; det är just den hotande faran för en höjning av priserna, vilken herr Nordenson, om jag förstod honom, ansåg så utomordentligt farlig.

Vad det är fråga om är således, såsom det har framhållits inte minst kraftigt från industriförbundet — och det är i stort sett detsamma som förekommer på annat håll i propositionen och i remissyttrandena — att i nuvarande läge försiktigheten bjuder, att den svenska prispolitiken föres så, att en prisstegring, som kan vara övergående, icke inarbetas i det inhemska prissystemet genom en förhöjning av konsumtionsvarupriserna. Det är detta och ingenting annat som propositionen innehåller. Jag förstår naturligtvis mycket väl, att det kan finnas ett mycket berättigat intresse för upptagande av en stor penningpolitisk debatt i dagens politiska läge, men vad jag bestrider är att denna proposition på något sätt kan ge anledning till det.

Nu har det ju anförts, att en subvention alltid för med sig så oerhört stora svårigheter för näringslivet. Ja, det är ju ingen som har förnekat det; inte har Kungl. Maj:t gjort det, inte har utskottet gjort det, och inte heller har någon av alla de remissinstanser, som ändå ha tillstyrkt propositionen, förnekat det. Alla äro överens om att en statssubvention skall tillgripas endast som en sista utväg i en farlig situation. Hur har denna statssubvention betraktats från alla håll? Jo, helt enkelt som en säkerhetsventil. Man har inte tillmätt den någon avgörande betydelse på lång sikt, men man har sagt ifrån, att den behövs just nu, med de tendenser till prisstegring som föreligga, den behövs just nu för att man möjligen — man har inte varit alltför optimistisk — skall kunna komma till rätta med denna prisstegring, vilket man kan om den är av tillfällig natur. Herrarna, som äro närvarande här och ha läst igenom propositionen och utskottsutlåtandet, torde nog vara överens med mig om att detta är den fråga det här gäller.

I propositionen har det inte heller dolts, att denna subvention på 25 miljoner kronor — det är ju den summan som begäres för det första halvåret — är ett led i det penningpolitiska programmet från år 1944. Det omtalas av departementschefen, som nämner de åtgärder inom ramen för detta program som äro vidtagna: de svenska växelkursernas förändring och prisutjämningsavgifterna. Det påpekas och betonas synnerligen starkt av priskontrollnämnden, att det inte räcker med detta. Nämnden påpekar, att det verkligen väsentliga är att priskontrollen utsträcker och skärpes. Det är således i väntan på en sådan nödvändig utvidgning och skärpning, som man begär denna subventionering för att hindra en olycka, som helt hastigt kunde bryta igenom.

Det som högermotionen och även reservationen i största utsträckning bygga på är ett uttalande av riksbanksfullmäktigen Ivar Anderson, den ende inom remissinstanserna som har velat avstyrka förslaget. Skälet för hans avstyr-

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

kande är, att subventioneringen av importen av vissa varor som isolerad åtgärd kunde komma att avtrubba intresset för andra nödvändiga och mera effektiva åtgärder till skydd för penningvärdet. Tycka inte herrarna nu, att regeringen genom denna stora motion och de stora, glänsande inlägg som äro gjorda i denna debatt kan ha fått en tillräcklig uppstramare från deras sida, som äro rädda att den skall sitta och slöa till och förlora intresset för andra, mera nödvändiga åtgärder? Det blir ju för övrigt tillfälle att ge den en uppstramare till under vårens lopp om kammaren godkänner propositionen, och det kommer den väl att göra.

Det enda som här är av betydelse är att den säkerhetsventil finns, som Kungl. Maj:t har begärt, och det kan inte göra någon som helst skada att denna utväg ställes till Kungl. Maj:ts förfogande. — Ja, det finns naturligtvis en risk, som verkligen också är något påtalad, nämligen att subventionerna skulle kunna utlämnas så att säga med frikostig hand, men departementschefen har själv bestämt sagt ifrån, att dessa subventioner skola givas med den allra största begränsning. Jag har för övrigt inte den uppfattningen, att vederbörande statsråd har gjort sig känd för att vara en farlig man i detta hänseende. Jag kan således inte ens på den punkten finna, att det kommer någon fara å färde genom att regeringen får i sin hand att använda denna utväg, om och när den i yttersta nödfall behövs.

Jag ber således, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet **Gjöres**: Herr talman! Efter det anförande, som utskottets talesman just har slutat, har jag för min del inte mycket att tillägga, men jag bör kanske ändå säga några ord för att klargöra vissa sidor av det förslag som här ligger till första kammarens avgörande.

Under den debatt som har förts här i dag har man ju ganska litet sysslat med själva propositionen. Det är egentligen endast herr Domö, om jag har rätt lyssnat och förstått, som har varit inne på ett resonemang om propositionen — han har framhållit, att ett viktigt motiv för hela det här förslaget nu skulle vara borta, sedan de förändringar i ramavtalssystemet ha skett, som nu ha bebådats. Det är riktigt, att dessa förändringar nu ha bebådats och väl komma att genomföras. Det är också riktigt, att när detta förslag framlades från priskontrollnämnden ingick det i motiveringen att man ville ha möjlighet att hålla sig under det gamla indextaket, och det är också uppenbart att denna fråga har kommit att intaga en ganska uppmärksam ställning i remissyttrandena. Men för mig har den frågan aldrig varit den dominerande, och i departementschefsyttrandet finns det inte ens en antydning om den indexsituation som förelåg i somras och i höstas.

Vad som har varit avgörande för mig och alltså är det, det är den mycket oroande utveckling på världsmarknaden, som har ägt rum sedan i somras och som alltså pågår. Den började oro mig när den internationella regleringen och ransoneringen i fråga om hudar och skinn sprack sönder och då vi fingo en ökning av priset på hudar, som har lyft upp nivån ganska avsevärt och som, därest denna höjning skulle få taga sig uttryck i priset på skor, skulle komma att fördyra de priskontrollerade skorna högst avsevärt.

När sedan det stora jordskredet kom i den amerikanska prispolitiken, vilket har medfört att inte bara livsmedel, utan nästan alla varor ha lyfts upp till en ganska hög prisnivå, fördes ytterligare oroande moment in i bilden. Vi ha haft en feberaktig uppgång i bomullsnoteringen; denna uppgång avbröts visserligen av en ganska brant nedgång, men kurvan håller nu på att treva sig uppåt igen, och man vet inte riktigt hurudan noteringen kommer att bli innan det nya bomullsåret går in.

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

Jag skall inte öka antalet exempel, herr talman, men det är åtskilliga av världsmarknadens och den svenska folkförsörjningens nyckelvaror som för närvarande äro inbegripna i en ganska oroande prisutveckling, och det har synts mig — det har också varit regeringens allmänna inställning — att man borde söka förhindra, att dessa efter min tro och av mycket att döma relativt tillfälliga prislyftningar skola få slå igenom i det svenska prissystemet. Det är således av omsorg om att icke denna i krisens, jag skulle nästan våga säga slutskede, pågående abnorma prisutveckling skall komma att smitta av sig och lyfta upp priserna på viktiga förnödenheter i vårt eget land, som man har ansett sig behöva gå fram med detta förslag om en subventionering av importen av sådana varor, som intaga en strategisk viktig ställning i det svenska prissystemet.

Jag har med stort intresse läst inte bara utskottsmajoritetens, utan också utskottsreservanternas yttrande — det kan ju hända att jag har läst reservanternas yttrande med så mycket större intresse som reservanterna gå emot Kungl. Maj:ts förslag — och i detta reservanternas yttrande återges åtskilliga allmänna invändningar och redovisas åtskillig tveksamhet, som faktiskt också jag i långa stycken kan skriva under på. Dessa invändningar äro, såvitt jag har kunnat se, i det väsentliga hämtade från det yttrande över priskontrollnämndens skrivelse, som riksbanksfullmäktige ha avgivit. Riksbanksfullmäktige ha dock, trots denna tveksamhet, ansett sig böra tillstyrka det förslag som här föreligger, och i departementschefsyttrandet har också med anledning därav gjorts en hänvisning alldeles särskilt till riksbanksfullmäktiges utlåtande. Denna allmänna hänvisning till riksbanksfullmäktiges yttrande får emellertid inte förstås så, att jag för min del skulle tillmäta dessa av fullmäktige gjorda och av reservanterna upprepade invändningar precis den vikt, som fullmäktige och reservanterna själva ha tillmätt dem. Jag tror att man kort och gott kan säga, att de invändningar, som där ha gjorts, med större skäl kunna riktas mot det clearingsystem som vi under alla dessa krigsår ha tillämpat. De svagheter och risker, som överhuvud taget vidlåda ingrepp i prismekanismen, äro säkerligen betydligt mindre när det gäller en anordning av den karaktär som den nu föreslagna än i fråga om de clearinganordningar som vi ha haft, men jag tror att vi i alla fall äro glada över att vi ha haft dessa clearingsystem, ty hur bristfälliga de än kunna vara och vilka invändningar man än kan resa mot dem äro vi väl alla på det klara därmed, att hade vi inte haft dem skulle vi i dag ha haft en prisnivå, som legat åtskilligt över den som vi faktiskt ha.

Jag skulle vilja säga, att rent pekuniärt betraktat är även den här föreslagna subventioneringen närmast att anse som en clearinganordning, på det sättet nämligen, att vi ju i krigsförsäkringsnämnden ha intjänat ett betydande överskott, som inte fullständigt, men till rätt väsentlig del har åstadkommit därigenom, att den svenska konsumtionen under kriget har fått belastas med utgifter för krigsförsäkringen, vilka ha legat över de faktiska kostnaderna. Det var inom regeringen länge överläggningar om huruvida man rent av direkt skulle knyta an den här föreslagna importsubventionen till detta krigsförsäkringsnämndens överskott. Men såsom framgår av propositionen kom man slutligen till den åsikten, att man av budgettekniska skäl i varje fall i den här omgången borde gå den väg, som anges i propositionen. Det synes mig dock, att man trots detta kan se ett reellt sammanhang mellan detta krigsförsäkringsnämndens överskott och den här föreslagna anordningen. Man vill sålunda nu för att lätta på priserna eller förhindra fortsatta prisstegringar ta i anspråk vad man har tagit ut i höjda priser under den tid, då all import belastades med ganska höga krigsskadeförsäkringspremier.

Det förefaller mig emellertid som om reservanterna kanske ändå inte skulle

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

tillmäta alla de gjorda invändningarna så stor vikt; jag har trots mig kunna läsa mellan raderna att det förhåller sig på det sättet, att sedan man har, som man har uttryckt det, fått det fullständiga programmet för penningpolitiken framlagt, man till nöds skulle kunna vara med även om den här anordningen. Det skulle sålunda, om jag inte har varit alltför optimistisk i min läsning, kunna betraktas som en politisk tidtabellsfråga.

Finansministern har klargjort det allmänna sammanhanget i vad som här är före, och jag har ingen anledning att ytterligare gå in på det. Jag skulle bara vilja säga, att det ur den synpunkt, som regeringen här vill beakta, nämligen att den svenska prisnivån skall skyddas mot faror från importsidan, vore mycket olägligt om ett avgörande av den föreliggande importsubventionsfrågan skulle få lov att uppskjutas någon tid. Ty läget på marknaden är sådant, och vår egen situation har blivit den, att därest riksdagen skulle avslå Kungl. Maj:ts proposition måste omedelbart ganska avsevärda prishöjningar för både textilvaror och skor genomföras. Dessa prisförhöjningar ha nu kunnat hållas tillbaka dels på grund därav, att de dyrare hudarna ju ännu inte ha kommit fram till skofabrikerna och att det därför inte har blivit något allvarligt prisproblem — men de börja komma fram till fabrikerna nu — och dels på grund därav, att det beträffande bomullen har träffats en överenskommelse med industrien om att det, under förutsättning att riksdagen godkänner denna proposition, skall vidtagas ett visst subventionsarrangemang till förhindrande av en alltför kraftig höjning av bomullspriserna. Skulle riksdagen däremot stanna vid ett negativt beslut i denna fråga, blir det nödvändigt att omedelbart vidtaga rätt avsevärda prishöjningar på dessa båda områden, prishöjningar som skulle komma att gå ut över sådana förnödenhetsvaror att de skulle träffa de mycket breda konsumentlagren.

Herr Nordenson var i sitt anförande inne på spørsmålet om indexvarorna och priskontrollen, och vi hade — jag tror inte jag avslöjar någon farlig hemlighet genom att tala om det — ett personligt resonemang om detta i förra månaden, ett resonemang som vi kommo överens om att fortsätta i en eller annan form. Jag tror det är ganska nyttigt att herr Nordenson har fört fram dessa synpunkter här i riksdagen, ty jag har funnit det vara en ganska vitt spridd föreställning att det från myndigheternas sida skulle föras en sådan politik, att den index, som man nu har, skulle vara manipulerad. Jag fick en erinran om det här om dagen, då jag läste den tidning som herr Ivar Anderson är chefredaktör för, och jag fick i dag, då tidningen Ny Dag tog upp samma sak, ytterligare en erinran om att det finns en föreställning om prismanipulationer, som skulle företagas i syfte att skapa en gynnsam indexbild. I det fallet rör det sig om prissättningen på huvudbärande sill och sill utan huvud, och jag är glad — men på herr Ivar Andersons vägnar ledsen — att kunna säga, att hela denna framställning saknar underlag i verkligheten. Jag tar den endast som ett uttryck för att det här försiggår en opinionsbildning, som på de punkter där jag har kunnat kontrollera dem är oriktig, men som utan tvivel är ganska skadlig eftersom den är ägnad att undergräva den stora allmänhetens förtroende för de priskontrollerande myndigheternas opartiskhet och för dess tilltro till index såsom en mätare på kostnaderna för de varor, som påverka index, eller i allmänhet på levnadskostnaderna.

Det är givet att jag icke kan eller bör övervaka varje detaljavgörande i priskontrollnämnden, men jag vill inför kammaren högt och tydligt försäkra, att i alla de frågor som i en eller annan form ha hänskjutits till mig har jag intagit den ståndpunkten, att varje ingripande, som kunde få det skenet över sig, att det syftade till att skapa en indexmässigt snygg prispbildning, vore

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)
betänkligt. Jag har den uppfattningen, att man vid skötandet av priskontrollen måste ta hänsyn till detta, ty undergräves det allmänna förtroendet för index eller för priskontrollmyndighetens inställning till priserna på de varor, som inverka på index, och på de varor, som icke göra det, tror jag att allvarliga skadeverkningar framkallas.

Sedan jag har sagt detta måste jag emellertid också säga, att det ligger i sakens natur, att priskontrollnämnden måste komma att ägna ett alldeles särskilt intresse åt de varor som ingå i indexberäkningen just därför att de äro de viktiga varorna. Det får därför inte tas som ett uttryck för någon indexpolitisk avsikt om vissa av de varor, som inte höra till de viktiga varorna och som icke påverka index, kanske äro föremål för något mildare kontroll. Att dessa varor utsättas för en mildare kontroll kanske sammanhänger med att det av olika skäl är omöjligt, eller i varje fall mycket svårt, att bringa in dem under kontrollen.

Jag vill också säga till förklaring av den enligt min mening i väsentliga avseenden felaktiga föreställningen om förhållandet mellan index och de faktiska priserna, att vi ända sedan krigets slut och framför allt just nu befinna oss i en situation, där vi ha varor i ganska olika prislägen. Detta kommer särskilt till synes på textilområdet. Där ha vi å ena sidan de i Sverige producerade varorna, som ligga under en från början till slut genomförd kontroll. Om jag här för enkelhetens skull håller mig till bomullssidan och utelämnar allting annat ur resonemanget, så är därom att säga, att vi till en ganska begränsad del försörja oss med bomullsvaror ur den eöna produktionen, därför att framför allt vår spinningkapacitet men även vår kapacitet i fråga om trikä- och vävnadsindustri är otillräcklig. Vi ha alltid tidigare i mycket hög grad försörjt oss genom import dels av garn och dels av färdiga varor. Någon import av garn kunna vi för närvarande inte räkna med, eftersom varken England eller Förenta staterna ännu så länge ha kunnat åstadkomma någonting att tala om därvidlag. Emellertid har det varit möjligt för oss att i stället importera vissa färdiga varor — skjortor och andra saker — från Schweiz och vissa andra länder, men till priser som ha legat rätt mycket över priserna på motsvarande eller något så när jämförbara produkter av svenskt ursprung. När man därför går till en herrekiperingsaffär på Drottninggatan eller någon annanstans här i Stockholm, så kan det mycket väl hända att man möter den situationen, att där inte finns någon enda produkt av svensk tillverkning, men väl dessa mycket dyra ting, som vi ha importerat och som vi ha ansett oss trots det höga prisläget böra importera, därför att knappheten inom landet på sådana varor för närvarande är stor.

Därav och av liknande fall dra nu många människor den slutsatsen, att de relativt billiga svenska varorna — de äro för all del tillräckligt dyra också de — överhuvud taget endast finnas i socialstyrelsens index och att här skulle föreligga ett fall liknande det med de berömda strumporna i Aberdeen, som enligt vad malisen påstår skulle spela en roll i den engelska prisstatistiken; det gäller här en sorts strumpor, som så småningom kommit helt och hållet ur modet och som endast skulle finnas att köpa i Aberdeen, men som likväl inverka på den engelska prisstatistiken så till vida, att vederbörande från Aberdeen införskaffa uppgift om vad dessa strumpor kosta.

Det finns sålunda olika omständigheter som förklara, varför man vid inköp av varor ute i butikerna kan få ett intryck av att prisnivån ligger väsentligt högre än den verkligen gör när det gäller den för närvarande dess värre otillräckliga produktionen av svenska varor på en del områden.

Jag vill uttrycka den förhoppningen, att första kammaren måtte ge sin anslutning till utskottets utlåtande i denna fråga. Jag skulle betrakta det så-

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

som mycket olyckligt, om kammaren stannade i något annat beslut, ty konsekvenserna därav skulle komma att strida mot de intentioner, som efter vad jag har förstått dock äro gemensamma för de i denna debatt deltagande representanterna för olika partier.

Herr **Domö** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Folkhushållningsministern ville gärna jämställa subventionering enligt denna proposition med det vanliga clearingförfarandet. Verkningarna kunna kanske vara desamma, men vi skola inte glömma bort, att vad som här föreslås i alla fall är ett reservationsanslag. I propositionen säges det också, såsom framgår av reciten i utskottets utlåtande nederst på s. 7, att »frågan om disposition av berörda överskottsmedel för nu ifrågavarande ändamål torde böra upptagas i samband med ett eventuellt framtida förslag om anvisande av ytterligare medel till importsubventionering». Det nu föreliggande förslaget innebär tydligen med andra ord bara början av en ganska besvärlig anordning. Vad reservanterna och vi, som ansluta oss till dem, ha att invända mot propositionen är framför allt, att man inte vet var det slutar, när man en gång har beträtt en väg som denna.

Folkhushållningsministern sade, att man nu i krisens slutskede vill undvika tillfälliga prisstegringar. Ja, det är ju svårt att säga, om vi nu verkligen befinna oss i krisens slutskede. Naturligtvis skulle det vara väl, om så vore förhållandet, men just i krisens slutskede bör man väl ställa sig ganska tveksam gent emot tanken att införa en anordning med så pass vittgående konsekvenser som det här är fråga om.

Jag förstår väl folkhushållningsministern, när han på detta sätt vill komma ifrån en del olägenheter på grund av prishöjningar; han och jag ha ju tillsammans på olika sätt kämpat en liknande kamp med hjälp av clearingmedlen. Men vad som kan vara tillåtet, om jag får använda det ordet, under ett långvarigt krigstillstånd, vill man ju sedan gärna komma ifrån, och äro vi nu i krisens slutskede, så skall man väl inte inlåta sig på en sådan här långsiktig och besvärlig sak.

Vad beträffar de olägenheter, som kunna komma att bli följden om den föreslagna subventioneringen ej bifalles, vill jag säga att det ju är svårt för oss att bedöma dem, så länge vi inte veta, hur mycket dessa olägenheter skulle betyda i fråga om prishöjningen för varor, som tänkas subventioneras. Man har ju tidigare kunnat genomföra en sänkning av priset på skor av det mest nödvändiga slaget genom att tillåta en prishöjning beträffande andra slag av skor, och jag undrar för min del, om det skulle bli någon särskilt stor prishöjning, ifall man skulle fortsätta på samma väg som förut. I varje fall måste olägenheterna därav vägas mot de betänkligheter, som måste möta detta förslag att införa ett nytt system med subventionering av införseln av vissa varor.

Herr **Linderot**: Herr talman! Låt mig börja med den fråga, som folkhushållningsministern sist berörde, nämligen problemet om priskontrollen och förtroendet för index.

Folkhushållningsministern förutsatte såsom en tämligen nödvändig sak för att kunna fortsätta en förnuftig ekonomisk politik, att det finns förtroende för prisindex. Jag skall nu inte diskutera den frågan i och för sig — möjligen skall jag göra det i ett annat sammanhang — men jag vill upplysa folkhushållningsministern om att förtroendet för index redan är rubbat inom de allra bredaste lager av svenska folket. Man anser icke att levnadskostnadsindex motsvarar de faktiska levnadskostnaderna. Ett av skälen härtill

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)
är — om jag nu ändå skall med några ord beröra denna fråga — att om jag köper en priskontrollerad vara, vars pris står i den och den relationen till vad varan kostade före kriget, och jag finner att kvaliteten hos denna vara, d. v. s. dess brukningsvärde, är oerhört mycket lägre än hos den vara, som jag fick före kriget, så är det en helt naturlig sak att jag anser, att jag har blivit bedragen av dem, som göra upp index, på den grund att de räkna vara som vara.

Det var emellertid inte för att säga detta som jag begärde ordet. Inte heller hade jag tänkt begära ordet med anledning av vad som föreslås i propositionen och utskottets utlåtande. Jag vill dock erkänna, att jag inte är särskilt entusiastisk för regeringens förslag; jag är inte övertygad om att detta för närvarande är den mest angelägna åtgärd som regeringen borde och kunde ha vidtagit för att slå vakt om penningvärdet eller snarare hindra en fortgående försämring därav. Jag vidhåller givetvis mina tidigare deklARATIONER, att regeringen måste genomföra vissa åtgärder för att hindra penningvärdets försämring, men då jag i detta fall inte har något annat alternativ, så måste jag dock rimligen rösta för regeringens förslag. Och jag måste säga, att jag inte förstår dem, som här vilja göra sig till de allra främsta förkämparna för ett stabilt penningvärde, när de i en fråga som denna kunna ställa sig på en rent negativ ståndpunkt och utan att framlägga något alternativ till regeringsförslaget helt enkelt yrka avslag.

Jag vill emellertid från den debatt, som är förd, draga bara ett par slutsatser. Det är rätt intressant att höra högerledaren herr Domö och en av högerens i ekonomiska frågor mest betrodda män, herr Nordenson, så energiskt anklaga regeringen för bristande planhushållning och med sådan styrka kräva, att regeringen i ekonomiska ting — i fråga om penningpolitik och ekonomisk politik i allmänhet — skall från nuvarande planlöshet gå över till en planhushållning. Detta bör man enligt min mening icke underlåta att notera och att kursivera i protokollet över dagens diskussion, och det var framför allt för att göra det som jag begärde ordet.

Man kan inte här replikera: vad vi vilja ha är bara en plan för penningpolitiken. Jag är inte någon ekonom av facket, men så mycket anser jag mig begripa, att man icke i det ekonomiska läge, vari vi nu befinna oss, kan lösgöra penningpolitiken från det ekonomiska skeendet överhuvud taget, isolera frågan om penningpolitiken och säga: »För *penningpolitiken* skola ni ha en plan.» Den, som med sådant eftertryck som herr Domö kräver en plan härvidlag, måste förstå att penningpolitiken i dag icke kan skiljas från den allmänna ekonomiska politiken. Och vad är den allmänna ekonomiska politiken? Jo, den allmänna ekonomiska politiken omfattar ju det ekonomiska skeendet inom näringslivet i dess helhet. Konsekvensen av herr Domös resonemang blir därför, att regeringens stora förmyndelse är att vi ännu icke ha en statlig planhushållning i allra vidsträcktaste bemärkelse.

Detta är icke något försök att göra en karikatyr av vad herrarna ha sagt. Jag har bara velat visa, med vilka argument man drar i härnad mot regeringen i denna fråga. Det är självklart icke min sak att här försvara regeringen, så mycket mer som jag inte är så värst förtjust i propositionen i och för sig. Men jag har ändå inte velat underlåta att draga ut konsekvenserna av det resonemang, som här har förts särskilt från högerens sida.

Det är ytterligare några repliker jag skulle vilja göra med anledning av vad herr von Heland och herr Nordenson yttrat särskilt i fråga om lönepolitiken. Det går inte att bara rekommendera rundabordskonferenser med syfte att tillse, att arbetarnas löner icke höjas, för att inte inflationsfaran skall ökas. Alla ekonomiska faktorer sammantagna visa nämligen, att arbetarna här i lan-

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

det utan att vålla penningpolitisk skada kunna avsevärt höja sina löner i pengar räknat. Och arbetarna ha fullt fog att kräva höjda reallöner. Från statsmakternas sida och framför allt från de ledande fackliga organisationernas sida ha nämligen under kriget getts bindande löften till den svenska arbetarklassen, att »om ni genom en måttlig lönepolitik äro hyggliga och hjälpa oss under kriget, så skola ni efter kriget få kompensation för detta i form av en real-lönestegring». Herr von Heland har också varit med om att ge sådana löften. Men det är ingenting annat än att gå ifrån sina löften — något som herr von Heland här anklagar ett par statsråd för — när han nu vill bibehålla lönestoppet för de svenska arbetarna och vill göra det i jordbruksbefolkningens namn. Detta är återigen ett missbruk från bondeförbundets sida av jordbruksbefolkningen mot dess verkliga intressen.

Det var intressant att höra herr Nordensons tolkning av Lenins huvudtes om hur det borgerliga samhället skall fördärvas. Jag har ju läst litet av Lenin — det vill jag inte bestrida, fastän jag kanske inte har läst lika mycket av honom som herr Nordenson — men jag känner inte till denna tes från de skrifter jag har studerat. Herr Nordenson ville jämställa finansminister Wigforss med Lenin så till vida, att finansministern nu skulle vara på väg att, genom att fördärva penningvärdet i landet, också fördärva samhället. Nu har jag inte begärt ordet vare sig för att försvara Lenin eller för att försvara statsrådet Wigforss — han försvarar sig själv betydligt bättre än jag skulle kunna göra, om jag ville överta den rollen. Att jag har upptagit denna sak, beror egentligen bara på att jag trodde att jag möjligen skulle kunna ge herr Nordenson en viss upplysning rörande begreppet planhushållning. Detta begrepp förekommer ju ofta i diskussionerna, och den främsta anklagelsen mot framför allt det kommunistiska partiet men på senare tider också mot regeringen och särskilt mot herr Wigforss är, att vad som eftersträvas just är planhushållning, vilket ju anses vara någonting fruktansvärt. Jag ville därför säga ett par ord rörande penningvärdets försämring, inflation och planhushållning, för att vi till en kommande diskussion om möjligt inte skola blanda ihop dessa begrepp på sätt som har skett i dag.

För alla, som följa med den ekonomiska politiken i dagens Europa, är det en välbekant erfarenhet, att en av de avgörande förutsättningarna för planhushållningens genomförande är att man har en stabil valuta och att penningvärdet kan hållas stabilt. Annars riskerar man att misslyckas med alla de planer man gör upp. Jag bör kanske ge ett par exempel som belysa detta. När Lenin kom i spetsen för tsarernas Ryssland, rådde en mycket stark inflation, som fortsatte till en tid. När inflationen stoppats och rubeln blivit stabil, kommo de berömda femårsplanerna; då blev planhushållningen effektiv. För att ta ett mera modernt exempel kan jag nämna, att man i Tjeckoslovakiet har lyckats stabilisera penningvärdet. Tjeckoslovakiet har ju en borgerlig samhällsordning, men sedan man lyckats stabilisera penningvärdet, har man från regeringens sida fastställt en tvåårsplan för den ekonomiska återuppbyggnaden. Ett annat modernt exempel erbjuder Ungern, där man nyligen hade den mest astronomiska inflation, som vi överhuvud taget känna från ekonomiens historia. I den ungerska riksdagen finns en borgerlig majoritet, och i landets regering är majoriteten likaledes borgerlig, men en kommunistisk minister i den ungerska regeringen föreslog mot sina borgerliga kollegers skeptiska motstånd en stabilisering av valutan; de borgerliga ministrarna ansågo en stabilisering utesluten i den situation, som rådde i somras. Man skapade en ny myntenhet — forint — och lyckades genomföra stabiliseringen, vilken nu följes av en planmässig ekonomisk återuppbyggnad, som förut inte var möjlig. Jag behöver inte erinra om hur stabiliseringen på sin tid genomfördes i Tyskland.

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

Med dessa exempel från den ekonomiska verkligheten har jag velat visa, att antingen är herr Wigforss en god, »planlös» borgare, eller också är han en person, som eftersträvar planhushållning, och i senare fallet måste han ha ett ovillkorligt intresse av att bevara en stabil valuta, alltså att slå vakt om penningvärdet i stället för att förstöra det.

Herr talman! Jag har velat göra dessa reflexioner, alldenstund de nämnda talarna här i debatten ha gjort ganska våldsamma utsvävningar på ekonomiens område, vilka enligt min mening inte borde lämnas alldeles utan kommentarer. Av skäl, som jag angav i början av mitt anförande, ämnar jag för min del rösta för bifall till utskottets yrkande.

Herr **Domö**: Herr talman! Jag skall först be att få säga några ord i anledning av herr von Helands yttrande.

Jag förstår inte, varifrån han har fått den uppfattningen, att högern, och han nämnde också folkpartiet, skulle vilja tolerera lyximport. På den punkten tarvas nog ett klarläggande från herr von Helands sida. Det är kanske med detta som med en hel del andra saker, som herr von Heland brukar komma med: han har tagit det ur sin egen något fantasifulla fatabur. Folkpartiet får svara för sig självt — det brukar man ju också göra — men för högerens del svarar jag, att vi icke ha uttalat oss på ett sätt som ger herr von Heland anledning till ett påstående som detta.

När jag förde på tal den importreglering, som handelsministern nyligen har antytt, så satte jag hans uttalande emot det av finansministern gjorda, som gick i rakt motsatt riktning, och påvisade, hur dessa två yttranden strida mot varandra. Herr von Heland var genast färdig att följa handelsministern på hans fantasifulla väg. Jag är inte beredd att lika hastigt taga ställning för eller mot en sådan sak; jag skulle tro, att herr von Heland kommer att bli ganska överraskad av vad en sådan importreglering kan innebära. För min del anser jag det inte alldeles säkert, att det bara blir lyxvaror som en sådan importreglering nödvändigt kommer att taga itu med.

Herr von Heland drog också upp frågan om omsättningsskatten och sökte göra gällande, att vi den ena gången vilja ha omsättningsskatten kvar och den andra gången vilja ta bort den. Jag vill då säga, att vi från vår sida inte ha stuckit under stol med vår mening, att omsättningsskatten till sin natur är en kristidsåtgärd och att vi vilja komma ifrån den, men vi ha också ganska tydligt gett den meningen till känna, att frågan om omsättningsskatten bör ses i sammanhang med penningpolitiken och alla de åtgärder av ingripande betydelse, som staten vidtager på detta område. Och när reservanterna påyrka borttagande av omsättningsskatten för bilar, så förmodar jag att anledningen är, att man anser att det så till vida bör vara konsekvens vid avskaffandet av en skatt, att man gör det efter hela linjen.

Vad beträffar tidpunkten, då omsättningsskatten bör borttagas, vill jag säga att vi icke ha deltagit i den allmänna kapplöpningen om den saken. Vi ha önskat få till stånd ett övervägande, där denna fråga insattes i sitt riktiga penningpolitiska sammanhang. Och jag vet inte, om de, som ha velat skynda fortare än riksdagens beslut i vintras innebar — d. v. s. att man skulle slopa omsättningsskatten från 1 juli 1947 — för närvarande äro särskilt förtjusta över den brådska, som de därvidlag ha ådagalagt. Att jag konstaterar detta får inte tagas till intäkt för ett påstående, att jag vill konservera omsättningsskatten; jag vill endast fästa uppmärksamheten på denna frågas sammanhang med de penningpolitiska åtgärderna överhuvud taget.

Herr Linderot talade om socialistisk planhushållning. Jag säger: gudskelov att vi inte ha någon sådan; annars vore det nog ännu värre ställt här i landet

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

än det nu är. Men man skall väl ändå inte kunna beskylla oss i oppositionen för att vilja ha planhushållning i den mening, som man från socialistiskt håll eftersträvar, därför att vi kräva ett penningvärdesvårdande program. Det är ju en helt annan sak, när vi begära att man skall göra upp plan för att penningpolitiken skall bli så konsekvent som möjligt, och detsamma gäller i fråga om den allmänna budgetpolitiken.

Det förefaller som om man på regeringshåll är alldeles för benägen att göra ingripanden; att stävja det ena och det andra, som statsrådet Wigforss uttryckte saken. Det gäller enligt min mening ej så mycket att förhindra, påbjuda och reglera. Vi böra nog också och framför allt tänka på att vidtaga positiva åtgärder för att befärma utvecklingen. Vad vi här i landet framför allt behöva är en ökad produktion av nödvändiga varor; detta är en mycket viktig punkt i ett penningvärdesvårdande program. Men jag är inte övertygad om att alla de åtgärder, som finansministern har vidtagit, ha haft den verkan, att de ha befärmat den mest nödvändiga varuproduktionen. Det är troligt att en hel del av de åtgärder, som finansministern för sin del räknar med, har en mycket starkt återhållande verkan när det gäller att just nu få till stånd den produktion, som skulle ha ur penningpolitiska synpunkter gynnsamma verkningar. Hans skattepolitik är i mångt och mycket direkt hämmande.

Jag vill i anledning av finansministerns anförande säga att jag förstår, att han så att säga vill lägga över på oppositionen skyldigheten att ange vad som skall göras. Jag nödgas då återkomma till vad jag häromdagen sade vid ett tillfälle, när finansministern inte var inne i kammaren: år 1942 voro alla partier — och även finansministern var med om det — eniga om att genomföra ett penningvärdesvårdande program. Det programmet ha finansministern och den socialdemokratiska majoriteten frångått och ha sedan inte framlagt något annat. För vår del stå vi i stor utsträckning fast vid just dessa programpunkter när det gäller att söka hålla tillbaka prisstegringarna och få till stånd ett över hela fältet möjligast stabila prisläge. Och basen för det programmet skulle även nu vara en samling av krafter från alla grupper, som med åsidosättande av en del egna intressen skulle enas kring ett gemensamt program. Vi ha hänvisat till att det skulle vara möjligt att även nu komma mycket långt på den vägen. I stället för att nödgas lita till priskontroll och till att, som finansministern här uttryckte det, stävja det ena och det andra, skulle man förmå representanterna för skilda riktningar till att återigen ta ett verkligt krafttag för att reda upp situationen. Och då kan man inte komma ifrån att vi liksom år 1942 måste ta ståndpunkt till frågan om löneförhållandena och löneutvecklingen.

Finansministern frågade för en stund sedan: om vi kunde skjuta lönefrågan åt sidan, skulle oppositionen även då anse att vi intet program ha? Jag förstår överhuvud taget inte att man kan vilja skjuta en mycket betydande faktor åt sidan och sedan säga, att det som återstår är ett penningpolitiskt program. Den mest avgörande faktorn i den ekonomiska utvecklingen utgör ju frågan om tillgång på arbetskraft och löneutvecklingen på arbetsmarknaden. Man behöver icke inta någon negativ inställning gentemot lönejusteringar och dylikt, när man säger att det inte går att förbise att en stark löneutveckling på ett område ovillkorligen för med sig en prisstegrande verkan, om den går över en viss gräns, nämligen utöver vad som kan rymmas inom de möjligheter, som ett företag kan ha att utan prisstegring tillgodose krav på lönehöjningar.

Men hur skall man få veta, var gränsen här går? Ja, i stället för att neutralt hänskjuta avvägandet till arbetsmarknadens parter, har finansministern gång på gång låtit göra klart, att stora möjligheter finnas till löneökningar. Jag vill inte förmäna finansministern att föra till torgs en sådan uppfattning,

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)
men det förvånar mig, att han gör det, då han såsom finansminister måste inse sammanhanget mellan de faktorer som påverka prisutvecklingen.

Det är klart att investeringsfrågorna i detta sammanhang spela en mycket stor roll, men jag tror för min del inte att man kan klara dem genom kontrollåtgärder från statens sida. Erfarenheten visar ju, att det icke finns några möjligheter att via en priskontroll under längre tid hålla en prinsnivå, där man önskar hålla den. Resultatet blir en snedvriden produktion, svartabörsaffärer o. dyl. Förhållandet skulle säkert bli detsamma beträffande investeringsverksamheten, om staten skulle ge sig till att helt bestämma den.

Jag skulle tro att det knappast är för sent ännu — även om utsikterna äro mycket sämre nu än för bara en kort tid sedan — utan jag tror, att finansministern skulle lyckas att vid en allmän rådplägning få till stånd den mobilisering av ansvarsmedvetna krafter, som jag anser vara nödvändig för att förhindra en ytterligare inflationistisk utveckling, eller rättare sagt en sådan fart på en dylik utveckling, att den blir särskilt farlig. Det skulle troligen vara möjligt att med näringslivets hjälp åstadkomma en frivillig inriktning av investeringarna så, att de stämde någorlunda överens med den tillgång på materiel och arbetskraft, som vi för närvarande ha. Det skulle sannolikt också vara möjligt att via ledande män inom arbetarorganisationerna göra klart för arbetarna, hur det ligger till och vad som just nu kräves av alla parter. Det är, som sagt, kanske inte för sent ännu att på rådplägningens och överenskommelsens väg nå ett resultat.

Men finansministern tycks inte vilja det. Hans påtagbara motvilja att diskutera åtgärder, som kunna vara impopulära för majoritetspartiets stora väljar-skaror, har väl någon annan orsak än tveksamhet om vad som bör göras. En sådan förmodan ger mig anledning att fråga: tror finansministern att den prisstegring, som vi nu ha att räkna med, även om den blir rätt häftig, dock blir av en ganska kortvarig natur, därför att den kommer att mötas av en pris- och konjunkturdämpande faktor utifrån? Ja, visste man vid vilken tidpunkt en konjunkturomsvängning skulle ske och att den komme snart, är det klart, att man kunde ta rätt stora risker, men mig förefaller det mycket hasardmäs-sigt att våga lita till sådana ting, och även om så skulle vara, att depressionen i detta fall bleve räddaren ur nöden — med nöden menar jag då det dilemma, som finansministern står i, när det gäller vår penningpolitik — vore det väl ganska egendomligt, att planhushållningens talesman par preference, som finansministern är, skulle lita till sådana faktorer vid sin ekonomiska program-sättning.

Det kan måhända förefalla majoritetspartiet, som om vi från oppositionen just nu komma med hårda ord, och man kanske säger, såsom man sade härom-dagen, att vi måla djävulen på väggen bara för nöjet att få piska honom och för att ställa regeringen i en svår situation. Jag ber att få försäkra, att jag från min personliga synpunkt finner läget alltför allvarligt för att vilja ta på denna politiska fråga på det sättet, något som för övrigt borde stå klart, efter-som man såväl från högern som från den andra borgerliga oppositionen upp-repade gånger räckt handen till majoritetspartiet och sagt: försök att samla alla parter till ett rådslag om vad som är att göra för att komma till rätta med alla dessa frågor, och vi skola efter måttet av våra krafter hjälpa till. Det är den attityd vi intagit. Men när vi inte vunnit gehör för vår önskan om ett samarbete, måste vi med skärpa dra fram de svåra penningpolitiska förhållanden, som vi anse vara för handen.

Det är som sagt inte för att komma regeringen till livs som vi kritisera finansministerns ekonomiska politik och just särskilt hårt regeringens bris-tande handlingskraft i fråga om penningpolitiken. Jag vill ställa i utsikt till-

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

mötesgående, när det gäller att komma till rätta med de föreliggande svårigheterna. Men det är naturligtvis då nödvändigt att fördomsfritt — även från regeringens sida — dryfta *alla* de faktorer, som kunna påverka penningvärdesförhållandena. Det går inte att blunda för någonting. Jag skulle tro att det hade varit nyttigt, om vi kunnat få till stånd överläggningar i saken, och då inte bara mellan de politiska partierna, utan också med företrädarna för ekonomiska organisationer, för arbetare och arbetsgivare, tjänstemän och åtskilliga andra. En allvarlig och förpliktande »rundabordskonferens» skulle troligen kunna ge till resultat riktlinjer för både statens och de enskildas handlande i den nu brydsamma och farliga ekonomiska situationen. Vi hade då sluppit stå i detta läge, att ingen riktigt vet, hur det skall bli, därför att skälen för och emot den ena eller andra åtgärden inte fått diskuteras på det rätta sättet. Kanske vi då också bättre hade kunnat enas även på andra områden, på skattepolitikens och andra, än vi nu se ut att kunna göra.

Jag ber, herr talman, få förklara, att vi inom högern ha en positiv vilja att få till stånd en samverkan mellan alla ansvarsmedvetna krafter för att trygga vårt penningvärde för framtiden.

Ordet lämnades härefter för kort gemmäle till herr **von Heland**, som yttrade: Herr talman! Herr Domös svar beträffande omsättningsskatten tror jag kammarledamöterna funno på intet sätt klarläggande, liksom inte heller svaret beträffande högerns ställning till importregleringen.

Jag stödde mitt påstående på herr Domös eget anförande, men jag kan som vanligt även stödja mig på en artikel i Svenska Dagbladet, där det i en ledare den 14 december 1946 heter: »Herr Myrdal, som för regeringens räkning håller utkik över de ekonomiska sammanhangen, har snabbt varnsnat situationens förändring och ännu snabbare dragit sin slutsats: vår valutareserv rinner bort på onödig lyxförsel, följaktligen skall denna stoppas med importreglering. Receptet strider på varje punkt mot vad handelsministern förut med ett visst patos förkunnat om nödvändigheten att verka för återuppbyggandet av en fri handel med ytttervärlden. Suveränt sätter han sig också över de grundläggande principerna för den nya världshandelsorganisation, som vårt land i egenkap av nybliven medlem av Förenta Nationerna dock har en viss moralisk förpliktelse att söka befordra. Allt detta spelar ingen roll för herr Myrdal, ty han har från sin upphöjda utsiktspunkt över de vida vattnen känt hur nya, kallare vindar börjat blåsa, och han har svängt som endast han kan svänga.»

Jag tycker mig, herr talman, ha tillräckligt starka skäl för att påstå att högern är emot en reglering av lyximporten. Jag har i detta fall en motsatt uppfattning mot högern och stödjer således regeringen, därest regeringen vill överväga en dylik reglering av lyximporten.

Det är en egendomlig och obehaglig vana, som en del av högerledamöterna har att, när de känna sig trängda, gå över till personliga angrepp. En sådan taktik har inte något värde ur penningvårdande synpunkt, varför jag överlåter åt högern att fortsätta den taktiken.

Hans excellens herr statsministern **Erlander**: Herr talman! Jag begärde ordet endast för att i största korthet notera herr Domös erbjudande om samverkan med regeringen beträffande den ekonomiska politiken.

Herr Domö fann det mycket besynnerligt, att inte regeringen förstod att oppositionens enda önskemål var att hjälpa regeringen, liksom man gjorde år 1942 under samlingsregeringens tid, att ena krafterna för att nå ett stabilt penningvärde.

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

Vi äro naturligtvis mycket tacksamma för deklarationen, att det från oppositionens sida icke finns ett spår av politisk motivering till den kampanj i inflationsskräckens tecken, som här har pågått. Vi ha behövt denna förklaring från högerledaren. Det har annars syntts oss ganska oförklarligt, att man från oppositionens sida så till den grad kunnat överdriva situationen, som man enligt vår uppfattning gjort. Sverige är ju ändå — det vet herr Domö säkert, så väl som han följer med den ekonomiska utvecklingen — ett av de länder i världen, som har undgått inflationen och som har ett relativt stabilt penningvärde. Vi ha därför, när vi gång på gång fått del av dessa svartmålningar, hur vi driva omkring utan kompass och utan sjökort etc., frågat oss vilket motiv man haft för att ge allmänheten en föreställning, som i verkligheten saknar all grund. Vi ha nu fått höra, att svartmålningarna haft det enda syftet att väcka regeringen till förståelse för inflationsriskerna, för att regeringen sedermera skall samverka med oppositionen och gemensamt med den lösa dessa spörsmål.

Det har varit värdefullt att få denna förklaring från högerens sida, men, herr Domö, med bortseende från överdrifterna i oppositionens framställningar, måste man väl ändå, när man hör herr Nordensons anförande i dag, fråga sig, om det verkligen är en framsträckt hand som högern kommer med då det säges, att regeringen överhuvud taget inte är villig att samverka för att åstadkomma ett stabilt penningvärde, och finansministern, som är den ansvarige för penningpolitikens vårdande, framställes såsom ointresserad för dessa frågor. Varför skall man samverka med en regering, som har en sådan finansminister, herr Domö? Finansministern säges ju vara ointresserad av om penningvärdet försämras. Varför? Jo, därför att enligt hans kommunistiska uppfattning skulle man på detta sätt kunna demoralisera och förstöra det näringsliv som för närvarande blomstrar. Det var, herr talman, innebörden av herr Nordensons enligt min mening ganska oerhörda angrepp på rikets finansminister.

Efter detta har herr Domös erbjudande kommit. Där hördes en annan ton. Där räcktes oss verkligen en framsträckt hand. Vi skola gärna ta emot den handen om vi i fortsättningen slippa demagogiska angrepp av det slag som jag nyss vidrörde.

Jag skulle till sist endast vilja fråga herr Domö, vad det är för märkliga ting som herr Domö tror skulle komma ut av en rundabordskonferens. Riksdagen är ju också en högtstående församling, och skulle man inte här kunna avslöja litet grand av de hemligheter, som man avser att komma med vid en rundabordskonferens? Vad finns det för botemedel mot penningvärdesförstoringen som inte regeringen känner till, men som skulle springa fram, om parterna finge komma tillsammans och diskutera dessa frågor?

Herr Domö: Herr talman! Om vi å vår sida skulle överdriva riskerna för en penningvärdesförsämring — statsministern ville ju göra gällande det — är jag rädd för att statsministern i ännu högre grad undervärderar dem. Läget är inte sådant, att man kan ta så lätt på denna sak, som jag tyckte att herr statsministern gjorde.

Vad beträffar viljan att samarbeta med finansministern, ha vi ju vid olika sammanträffanden tidigare visat att vi kunnat göra det. Det är sant att vi i honom inte se den rätte representanten just nu för vårdandet av rikets ekonomi, men vi få ju inte välja finansminister och naturligtvis inte någon annan regeringsledamot heller, men det skall inte hindra oss att allvarligt försöka komma till rätta med dessa ting. Självfallet vill jag emellertid inte ha mitt ut-

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)
talande taget till intäkt för att vi därmed inbjudit till en hel del åtgärder av statsdirigerande art.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Trots den lojalitetsförklaring från herr Domös sida, som statsministern nyss kommenterade, vågar jag påpeka, att vi inte heller i denna debatt fått något övermått av positiva anvisningar från oppositionens sida. Herr Nordenson har till och med sagt, att oppositionen överhuvud taget inte hade någon möjlighet att sätta sig in i dessa frågor, eftersom de enskilda riksdagsmännen ha svårt att överblicka konsekvenserna av de åtgärder, som man rekommenderar. Detta tycker jag är ett ganska lättvindigt resonemang, ty om oppositionen klandrar regeringens åtgärder i en viss fråga, bör den väl ha något begrepp om vilka andra åtgärder, som skola ersätta regeringens åtgöranden. Herr Nordensons programförklaring på denna punkt innebär en ren defaultism.

Det enda nya, som man kan konstatera har tillkommit i denna debatt, är att oppositionen, åtminstone högerens talesmän, mycket bestämt tryckt på att det är lönerna, som stå i centrum av de åtgärder, som högeren rekommenderar och kanske också folkpartiet, ehuru folkpartiet ännu inte låtit höra av sig i denna debatt.

Herr Domö sade att regeringen borde kunna vädja till parterna att avstå från åtgärder i den ena eller den andra riktningen. Jag skulle då vilja upp-
repa en fråga, som jag ställde till herr Domö i samband med en debatt om statstjänarnas löner för en tid sedan, nämligen varför inte herr Domö vädjat till de grupper av statstjänare, som han genom sina råd kan tänkas behärska, att de skulle avstå från sina krav på ökade löner. Herr Domö svarade inte på min fråga, och när frågan kom upp här i riksdagen, var herr Domö, i likhet med herr Elon Andersson, som förde samma talan, frånvarande vid såväl överläggningen som när beslutet fattades. Herr Domö vill att regeringen skall mota Olle i grind, men själv släpper han igenom Olle ganska lättsinnigt, så lättsinnigt, att han till och med lämnar grinden, när detta motande skulle kunna ske. Herr Domö sade att regeringen inte kan undandra sig sitt ansvar. Ja, herr Domö utövar sitt ansvar genom att huvudsakligast kritisera regeringen och framför allt statsrådet Wigforss.

Herr von Heland gjorde gällande, att det är de allra bäst ställda som få löneförhöjningar. Hade det varit fråga om att höja lönerna för de sämst ställda, skulle herr von Heland ha varit med om löneförhöjningarna. Jag skulle vilja fråga herr von Heland, vilka bäst ställda som fått sina löner höjda. Är det statstjänarna som åsyftas, måste jag efterlysa, varför herr von Heland förra onsdagen inte höjde ett varningens finger.

Herr von Heland sade vidare, att han skulle kunnat understödja regeringens och utskottets förslag i föreliggande fråga, men som en demonstration mot att det inte fanns några klara linjer uppdragna och överhuvud taget icke någon plan, ville han för säkerhets skull avstå från att rösta. Det tycker jag är en ganska billig metod. Om herr von Heland anser att det föreliggande förslaget är bra, bör han väl stödja det, och om han demonstrerar mot planlösheten, bör han själv kunna framlägga en plan.

Herr von Heland påstod vidare, att jag hade reagerat mot att han vid diskussionen av den andra frågan påyrkat en prövning av alla frågor. Det gjorde jag emellertid inte. Herr von Heland föreslog att en rundabordskonferens skulle hållas, som skulle omsvepa hela horisonten. Därvid skulle parterna inte bara tala om lönerna, utan om allt mellan himmel och jord. Det var denna planlöshet, herr von Heland, som jag vände mig emot, då jag litet skeptiskt

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)
uttalade, att en konferens med denna omfattning knappast skulle leda till något resultat.

Herr Nordenson kom som vanligt med de största kanonerna. Han påpekade att både löne- och prisstoppet raserats. Arbetarorganisationerna ha gått ifrån löne- och prisstoppet, och regeringen har gjort det, ansåg herr Nordenson. I verkligheten har det, herr talman, inte existerat något sådant där drakoniskt vare sig löne- eller prisstopp, som högerens talesmän, särskilt i denna debatt, velat göra gällande. Det har gällt, såsom jag för min del många gånger påpekat, en det möjligas konst. Vi ha gjort det bästa möjliga av situationen. men vi ha inte drivit saken till katastrof. När man har måst ge vika, har man gett vika, och genom denna cunctatorpolitik har man kommit fram till ett resultat, som naturligtvis inte innebär att några rubbningar icke skett i vare sig priser eller löner. I verkligheten har ju under det gångna kriget en förändring i fråga om penningvärdet skett till minst 50 procent. Jag misstänker att vi inte kunna föra någon annan politik i fortsättningen heller. Vi få hålla oss till det möjliga och göra vad vi kunna av situationen. Jag är övertygad om att regeringen är beredd att sätta in all sin kraft på alla områden, för att ett sådant det möjligas program skall kunna genomföras.

Herr Nordenson efterlyste i likhet med herr von Heland samarbete mellan partierna. Herr Domö har ju här deklarerat sin vilja till samarbete, men jag måste verkligen fråga, om den diskussion, som hittills förts i denna fråga, kännetecknats av vilja till samarbete. Jag tycker det mest varit tjuvnypp som man kommit med.

Jag kan som exempel ta frågan om omsättningsskattens avskaffande, som många talare varit inne på även i denna diskussion. Finansministerns ursprungliga ståndpunkt var ju att vi skulle frångå omsättningsskatten vid en senare tidpunkt. Då uppenbarade sig folkpartiet på arenan. Herr Ohlin kom med en framstöt om att vi borde avskaffa omsättningsskatten snarast möjligt. Finansministern sade: »All right, vi ta bort den genast.» Och nu föreligger ett av utskottet tillstyrkt förslag att omsättningsskatten skall försvinna omedelbart. Högerens talesmän ha ju hela tiden haft sin ståndpunkt; de ha i förväg beklagat både förslaget och det blivande beslutet. Nu sägs det emellertid att också herr Ohlin är ångerköpt och att han kommit under fund med att ett borttagande av omsättningsskatten ur inflationssynpunkt skulle komma att verka i oförmånlig riktning. I verkligheten är det väl så, att herr Ohlin blivit bönhörd över hövan. Det hela var bara vad jag nyss kallade ett tjuvnypp, det var ett sätt att manifesteras folkpartiets upphöjdhet över intressena och dess progressivitet i förhållande till den dröjande socialdemokratiska politiken. Herr Ohlin har i alla fall tydligen ånrat sig för sent, men just en sådan politik, som inte är någon sakpolitik, utan en, om jag får använda det uttrycket, »politisk» politik, förefaller mig ha kännetecknat mycket av den kritik, som riktats mot regeringens hållning i denna fråga. Man har kritiserat, men man har inte haft något motförslag eller några andra förslag att komma med.

Frågan om en rundabordskonferens dyker ju upp den ena gången efter den andra. Jag har deklarerat min anslutning till tanken, och jag tror att en sådan konferens skulle kunna göra nytta. Å andra sidan förstår jag, att finansministern tänker dröja något med att inkalla en sådan konferens; han vill att man skall ha något så när klart för sig vad en sådan konferens skall göra, innan han drar den samman. Det bör åtminstone råda något så när enighet mellan partierna här i riksdagen, innan man begär, att parterna på arbetsmarknaden skola kunna komma överens om hur de skola lösa sina intressefrågor. En sådan överensstämmelse existerar tydligen inte, att döma av de anföranden som ha hållits i denna debatt. Det är möjligt att det i alla fall kunde vara intressant

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

att få en sådan diskussion eller konferens omkring ett runt bord, men jag vill påpeka, att man väl gör saken värre, om en sådan konferens inkallas och inte uppnår något positivt resultat; den leder i så fall till ett bakslag, den leder till att den fara, som man vill förebygga, träder mera i förgrunden.

Herr Nordenson frågade om något, som i och för sig kan vara lämpligt och bra att få klarlagt, nämligen när riksdagen kan komma till en enhetlig behandling av de ekonomiska frågorna. Han påpekade, att en mängd samhörande frågor behandlas av olika utskott. Ja, vårt remissväsen här i riksdagen är utan tvivel behäftat med åtskilliga oformligheter, och en fråga går än hit, än dit. Men utvecklingen har ju faktiskt gått i en riktning motsatt den som herr Nordenson påyrkade. Från början var det så, att alla budgetfrågor skulle behandlas i statsutskottet, sedan införde man jordbruksutskottet, där alla saker, som falla inom jordbrukets domäner, förberedas och behandlas. Bankoutskottet har numera också en del budgetfrågor och bevillningsutskottet likaså, och på sistone ha vi ju fått utrikesutskottet, som nu också behandlar stora anslagsfrågor bland annat i samband med de många handelsavtal, som på senaste tid ha varit föremål för riksdagens uppmärksamhet.

Jag tror att en sådan där absolut centralisation, som herr Nordenson påyrkat, inte låter sig göra; det är inte möjligt att ett enda utskott skall kunna behandla alla ekonomiska frågor, eftersom detta skulle överstiga dess krafter. För övrigt ha vi ju något som kallas budgetdeputation för en samverkan mellan de budgetbehandlande utskotten. Det är möjligt att denna budgetdeputation är för litet aktiv, att den kanske också har för liten befogenhet; jag tror dock att lösningen kan sökas på den vägen och inte genom en sådan där ny centralisation som herr Nordenson föreslog.

Många talare, bland andra finansministern själv, ha sysslat med herr Nordensons lilla framstöt, vari herr Nordenson döpte vår finansminister till kommunist. Herr Nordenson hänvisade till ett uttalande av Lenin, att det bästa sättet att fördärva det borgerliga samhället vore att framkalla inflation. Herr Nordenson talade om att »göra boken till trädgårdsmästare». Om Lenin verkligen hade fällt ett sådant yttrande och haft denna uppfattning, som återges i herr Nordensons citat, så måste man säga att han själv var boken som trädgårdsmästare, ty på inflationerna är det säkerligen kapitalisterna som tjäna de mesta pengarna; det kan ju vara olika för olika grupper av kapitalister, men erfarenheten visar, att om det är några, som ha möjlighet att bli rika vid en inflation, så inte är det löntagarna och inte är det arbetarna, utan det är väl de, som redan förut ha mycket pengar. Därför betraktar jag det inte bara som en förlöpning av herr Nordenson utan som en ren förolämpning emot vår finansminister, när herr Nordenson förutsätter, att herr Wigforss skulle ha haft en sådan uppfattning som den herr Nordenson här skisserade.

Vad lönerna beträffar var det ingen, som så starkt tryckte på deras centrala ställning i kampen mot inflationen som herr Nordenson. Han ville ha en plan, där det skulle dragas upp bestämda linjer, så att man vet vad man skall gå efter. Jag förutsätter, att han inte kan mena någonting annat än att denna plan skall föreligga i ett förslag som underställes riksdagen, ty eljest existerar den ju — något som högern nu klandrar regeringen för — endast i människornas huvuden och kan icke genomföras annat än experimentvis. Men om riksdagen skall sitta och besluta över lönerna i det enskilda näringslivet, så förutsätter ju det en central dirigerings av det slag, som jag inte trodde att herr Nordenson var någon anhängare av. Det förutsätter ju praktiskt taget, att riksdagen tar ansvaret för hela näringslivet, d. v. s. det förutsätter att socialism genomföres och införes i detta samhälle. Jag tror att herr Nordenson och herr Domö,

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)
om de tänka sig in i konsekvenserna av sin ståndpunkt i denna fråga, komma att dra in tentaklerna.

Av herr von Heland kan man ju visserligen vänta åtskilligt, men faktiskt var han mycket försiktigare på den punkten. Åtminstone kunde jag inte utläsa, att han hade den uppfattningen, att frågan om lönerna i det privata näringslivet — inte ens i jordbruket — skulle fastställas direkt genom riksdagen.

Herr Nordenson sade, att det var huvudsaken, att man håller nere lönerna och köpkraften. Det är naturligtvis riktigt, men av lika stor vikt är att man håller väldet över nerverna. Det göra faktiskt inte högerns talare i allmänhet i dessa frågor, trots det lugn som präglade herr Domös sista anförande. De göra som pojken, som skrek: »Vargen kommer!» De berusa sig med och leka med ord. Men när vargen kom, så fick pojken ingen hjälp; han blev uppäten. Högerns och i stor utsträckning även folkpartiets talare äro så angelägna att göra politik av denna sak, att misstänkliggöra finansministern och regeringen överhuvud taget, att de riskera att förverka det förtroende till deras kunskaper i ekonomiska ting, som de rätt ofta stoltsera med. Jag tror att det gagnade saken bättre, om de slöte upp kring regeringens strävanden och framför allt inriktade sig på att inom de kretsar, där de ha auktoritet och förtroende, upprätthålla förtroendet för just dessa åtgärder. Genom den agitation, som nu har förts här i riksdagen och ännu mer i en viss del av pressen, tror jag att dessa talare och dessa redaktörer snarast ha bidragit till att framkalla den fara som de varna för.

Då tiden nu var långt framskriden och flera talare funnos anmälda, beslöts på framställning av herr talmannen, att den fortsatta överläggningen i förevarande fråga skulle uppskjutas till aftonsammanträdet.

Anmälades och godkändes utrikesutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 555, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige å ena, samt Amerikas förenta stater, Frankrike, Storbritannien och Norra Irland å andra sidan verkställd skriftväxling rörande tyska tillgångar i Sverige m. m.;

nr 556, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av protokoll rörande varuutbytet mellan Sverige och Frankrike;

nr 557, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Norge träffad överenskommelse rörande det svensk-norska varuutbytet under år 1947; samt

nr 558, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett mellan Sverige och Norge träffat avtal om vissa fiskerifrågor.

Justerades protokollsutdrag för detta sammanträde, varefter kammaren åtskildes kl. 5.11 eftermiddagen.

In fidem
G. H. Berggren.

Tisdagen den 17 december eftermiddagen.

Kammaren sammanträdde kl. 7.30 eftermiddagen.

Fortsattes överläggningen angående statsutskottets utlåtande nr 300.

*Ang. subven-
tionering av
införseln av
vissa varor
m. m.
(Forts.)*

Herr Nordenson: Herr talman! Ehuru blott ett fåtal av kammarens ledamöter äro här, skall jag be att få i någon mån replikera på de yttranden som ha fällts och de anmärkningar som ha riktats mot mig.

Herr Linderot undrade, vem av oss, han eller jag, som bäst kände till Lenins skrifter. Jag är fullt villig att ge honom första rummet därvidlag, men jag håller på att det verkligen finns ett Leninyttrande av det innehåll, som jag här har citerat. Det återges hos en österrikisk nationalekonomisk författare, som heter Schumpeter, i en bok »Kapitalism, socialism och demokrati», och det är där jag har hämtat yttrandet.

Nu säger herr Linderot, att när vi på högerhåll kräva åtgärder för penningvärdets bevarande, begära vi i själva verket planhushållning. Jag tror, att herr Linderot här gör sig skyldig till en liten betydelseförskjutning. Med planhushållning menar man i allmänhet, att näringslivet är centralt, statligt dirigerat. Men det är ju inte alls det vi begära, utan vad vi begära är en viss planmässighet i den ekonomiska politiken. För undvikande av missförstånd kan jag formulera mitt yttrande så, att vi fordra ett bättre sammanhang och en större överskådlighet i den ekonomiska politiken, särskilt i arbetet för penningvärdets bevarande. Det är just bristen härpå, som vi ha påtalat.

Herr Wigforss säger, att när oppositionen inte kan komma med några alternativ till regeringens åtgärder, är kritiken oberättigad. Det är just detta som jag har vänt mig emot. Jag menar, att det är fullkomligt berättigat, att vi peka på bristerna i den politik, som här drives, på frånvaron av sammanhang och planmässighet i åtgärderna. Jag har velat stryka under, att vår svårighet att här komma med alternativ beror på att vi så att säga stå utanför, och jag har just med detta velat motivera kravet på att det skall bli ett ökat samarbete, som möjliggör för alla parter att följa utvecklingen och överblicka möjligheterna till ingrepp och på nära håll söka bedöma verkningarna av den ena eller andra åtgärden.

Att man verkligen skulle kunna åstadkomma någonting på den vägen bevisas bäst av att vi vid flera tillfällen genom ett sådant samarbete ha kommit fram till enhetliga program, till gemensamma beslut — i varje fall till beslut som i huvudsak ha varit gemensamma för alla partierna. Det kan naturligtvis hända, att om vi i detta läge komma tillsammans till en rundabordskonferens, det inte blir något positivt resultat. Herr andre vice talmannen menade, att det var en stor risk härför, och han sade, att man då skulle ha gjort mera skada än nytta. Jag är inte så säker på det. Jag tror tvärtom, att även om man inte kan komma till full enighet, är inventeringen av problemen och av möjligheterna till ingrepp på det ena eller andra området mycket viktig, och den möjliggör för dem som delta i en sådan konferens att sedan på ett helt annat och mera sakligt sätt ta ställning till problemen.

Statsministern trodde, att det här förelåg en brist på vilja att komma till

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)
samarbete. Han konstaterade med tillfredsställelse, att herr Domö hade visat sig vara villig därtill, men menade, att jag här intog en annan ståndpunkt. Ja, jag skall gärna medge, att det finns en nyans mellan herr Domös och min inställning. Den nyansen är inte, att jag inte vill samarbeta, utan jag anser, att vi ha rätt att kräva detta samarbete, att kräva, att regeringen gör det möjligt för oss i oppositionen, i andra läger, att komma problemen närmare in på livet och så att säga mera inifrån gripa oss an med problemen. Det ligger ett krav i detta, ett krav på regeringen, som nu kan sägas hålla tillbaka genom sin taktik att göra den ena framstöten efter den andra och — låt vara att det sker i bästa välmening — utan att några mera ingående förberedande överläggningar förekomma.

Finansministern framhöll, att de av regeringen föreslagna åtgärderna och ingripandena innebära och utgöra regeringens program. Men där måste jag stryka under, att om så är fallet, är det fullt berättigat med en kritik från vår sida, eftersom regeringens åtgärder och ställningstaganden på många punkter strida mot varandra. Jag skall be att få ta upp några av dessa frågor.

Jag skall börja med lönefrågan, eftersom den kommit att stå i första rummet. Där har man förebrått mig, att jag har gjort gällande, att lönefrågan skulle vara den viktigaste, med andra ord att lönerna skulle vara den faktor, som i främsta rummet hotade att påverka penningvärdet och — såsom någon uttryckte det här — att min uppfattning skulle vara, att om man bara håller lönerna tillbaka, skulle allt vara väl. Det är en fullkomligt oriktig tolkning, och jag ber att bestämt få bestrida, att jag har yttrat någonting sådant. Vad jag har framhållit och fortfarande anser bör framhållas är, att i det arbete, som vi bedriva för penningvärdets bevarande, är lönefronten den ömtåligaste fronten. Det är där faran för ett genombrott är störst, och det beror på det enkla förhållandet, såsom jag har påpekat förut, att vi på övriga områden av det ekonomiska livet, men inte på detta, ha vissa möjligheter att behärska utvecklingen. Vi ha priskontrollagen, som gör det möjligt för oss att behärska priserna, vi ha en investeringskontroll, som gör det möjligt att övervaka och hålla tillbaka investeringarna. Vi kunna i någon mån behärska även exporten, och vad räntan beträffar, ha vi numera gått in för att helt och hållet dirigera den efter politiska grunder och inte efter rent ekonomiska. Men när det gäller lönerna förhåller det sig ju så, att vi inte ha några som helst maktmedel att hålla dem nere. Vi kunna där endast vädja till parterna, och det är därför som detta område är så synnerligen ömtåligt. Att jag inte ovillkorligen vill hålla nere lönerna, tror jag mig ha visat genom att ha framhållit, att det kanhända varit lyckligare att inte hålla så hårt på index, utan låta index röra sig uppåt något mera. Det hade medfört, att vi kanske hade fått löneökningar som resultat av en indexstegring, men jag har den uppfattningen, att detta måhända hade varit bättre än att vi få löneökningar vid sidan av index i form av höjda grundlöner.

Jag vill således bestämt understryka, att jag har fullkomligt klart för mig, att det finns andra faktorer, som i lika hög grad kunna påverka vårt penningvärde och där det självfallet också är angeläget, att vi försöka hålla igen, men att läget på dessa områden inte är fullt så känsligt. Det är därför som jag här har ansett, att det var så olyckligt, när finansministern för omkring två år sedan gjorde en bestämd frontförändring, frångick vårt tidigare program och uttalade, att i den mån kostnadsminskningar i produktionen inträdde, skulle dessa tagas ut i form av högre löner. Det blev i själva verket en appell att gå till attack på lönefronten, och den upptogs självfallet mycket begärligt av löntagarna. Jag finner det naturligt, att de så gjorde. Men jag måste säga, att det var ytterst olyckligt, att finansministern slog in på den linjen, och jag vill

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

ånyo erinra om att dåvarande chefen för priskontrollnämnden gång på gång har understrukit, hur farligt det är, om vi komma därhän, att arbetarna vid de företag, som ha en gynnsammare marginal, skola få sina löner höjda. Det måste nämligen på längre sikt påverka lönerna utefter hela linjen och till sist spränga hela prisstoppet. Finansministern har här tagit ett steg från en tidigare ståndpunkt till sin nuvarande position, som måste inge mycket stora betänkligheter.

Men det är inte bara på det området som det råder en stor oklarhet beträffande regeringens politik. Det har ju understrukits från regeringshåll, att export på kredit var en mycket stor fara för vårt penningvärde, ja, det största inflationshotet. Men det hindrade ju inte, såsom jag förut nämnde, den stora uppgörelsen om export på kredit till Ryssland. Jag vill inte gå in på att diskutera det lämpliga eller olämpliga i denna uppgörelse, men att det här föreligger en motsägelse mellan uttalanden och handling är enligt min mening ofrånkomligt.

Likadant är det ju på investeringsområdet. Vissa av regeringens ledamöter ha tryckt på investeringarna som det stora inflationshotet, men vi tillåta ju en mycket omfattande bostadsinvestering, och även på andra områden fortgår investering i stor utsträckning. Det råder en oklarhet, lindrigt talat, även på denna front.

Det är allt detta som jag menar, att man måste ta upp till planmässig diskussion, så att man försöker ställa de olika önskemålen vid sidan av varandra, bedöma verkningarna och se på vilken punkt man skall sätta in och på vilken punkt man möjligen kan ge efter. Det är alldeles klart, att dessa olika krav i många fall stå i strid med varandra. Vi kunna inte realisera alla de önskemål, som det kanske vore teoretiskt riktigt att förverkliga för att stödja penningvärdet, men då måste vi som sagt se efter, på vilken punkt vi skola sätta in. I det fallet menar jag, att det råder en viss planlöshet, ett visst godtycke i regeringens handlande, som gör att det finns mycket starka skäl för att dessa frågor tas upp på en bredare basis och att man försöker komma till ett samförstånd och i varje fall till en gemensam inventering av problem och möjligheter.

Jag citerade här ett yttrande, som skulle ha fällt vid en socialdemokratisk diskussion — det skulle ha varit i en ungdomsklubb här i Stockholm. Jag påstod inte med bestämdhet, att finansministern hade fällt yttrandet, men jag sade, att det hade tillskrivits finansministern, och tillade, att det fanns vissa inre kriterier, som gjorde det sannolikt, att han skulle ha gjort det. Finansministern har nu dementerat detta, och det konstaterar jag med tillfredsställelse. Men jag vill tillägga, att jag bygger inte bara på detta meddelande, som lämnats mig, när jag tror, att herr Wigforss umgås med sådana tankar. Jag vill erinra om att vid ett sammanträde inom Nationalekonomiska föreningen — jag tror det var i våras — var finansministern inne på frågan om inflation. Han framhöll då, att vi ha en ständigt fortgående försämring av penningvärdet, utan att det på något vis vållar oss några bekymmer, och han menade, att även om det blir en något hastigare försämring, behöver det inte vara så farligt. Man kan säga, att hela tanken utmynnade i att en viss penningvärdesförsämring, en sakta fortgående inflation, var någonting som icke blott kunde accepteras, utan som enligt finansministerns mening var i viss mån ofrånkomligt.

Därmed kommer jag in på en annan av de synpunkter, som herr Wigforss brukar anlägga på den politiska utvecklingen. Han har gång på gång i sina tal och sina skrifter gjort gällande, att den utveckling, som nu sker i samhället, fortgår med ödesbestämd nödvändighet. Det har han gjort gällande i fråga

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

om den ekonomiska demokratiseringen, i fråga om de statliga ingreppen i samhällsekonomin, i fråga om inkomstutjämnningen och, såvitt jag har förstått honom, även i fråga om denna fortgående förändring av penningvärdet. Jag tror, att detta är en mycket farlig inställning. Det är en pessimistisk predestinationslära, som till sist måste leda till en betänklig passivitet. Jag tror, att inställningen är historiskt oriktig och att vi tvärtom ha anledning att säga oss, att de senaste årens utveckling i världen visar, att man verkligen kan gripa in och ändra på förhållanden och skapa nya stämningar, nya inriktningar och ny vilja hos människor, i vissa fall på ett olyckligt sätt, men många gånger också på ett mycket lyckligt sätt. Jag tror därför, att det är en betänklig sak, om man hänger sig åt en sådan ståndpunkt, att utvecklingen med nödvändighet måste gå i en viss riktning. Det är detta som jag har tyckt mig skymta i finansministerns hela uppläggning och behandling av problemen under de senaste åren.

Jag vill ju inte dölja, att det är med mig som med många andra, att när det är någonting som man ogillar mycket, blir man också starkt intresserad därav. Jag kan erinra om att många mycket starkt antireligiösa personer exempelvis Bengt Lidforss med förkärlek studerat religiösa skrifter. Jag medger, att även om jag i mycket hög grad och på många punkter ogillat och ogillar den politik som herr Wigforss bedrivit, så har jag intresserat mig mycket för att försöka komma underfund med hans tankegångar. Jag har gjort mig en del besvär på den punkten, och jag har fått klart för mig, att herr Wigforss är en sammansatt natur, som det inte är lätt att komma underfund med, och att det finns flera sidor i hans personlighet. Han har säkerligen en sida som bottnar i gammal västerländsk radikalism, hos honom inympad under den tid han satt vid Bengt Lidforss' och Axel Danielssons fötter, vilket jag förmodar han gjort åtminstone bildligt talat, då han tog intryck av Hans Larssons humanism och hyllade den klassiska nationalekonomin och Stuart Mills frihetsprinciper. Men det finns nog också hos honom en annan sida av helt annat slag. Lika väl som jag har mycket stora sympatier för de drag hos finansministern, som emanera från det första hållet, är jag mycket kritisk mot yttringarna av den andra sidan i hans natur. De två sidorna komma växelvis till uttryck, men jag har en mycket stark känsla av att det är den andra sidan, som har kommit att dominera på senare tid, och det gör mig betänksam. Skulle jag därvid misstaga mig, skulle det bereda mig en mycket stor tillfredsställelse. Ingenting skulle vara mig mera glädjande än om den sida, som bottnar i den västerländska liberalismen, kom till ett starkare uttryck. Jag vill konstatera, att den gjort det tidigare, och då har jag även kunnat bättre förstå finansministern och gilla de åtgärder som han har vidtagit.

Jag skall än en gång, herr talman, be att få yrka bifall till den av herrar J. B. Johansson med flera avgivna reservationen.

Herr von Heland: Herr talman! Finansministern började sin redogörelse för inflationens bekämpande med år 1942. Det är emellertid att märka, att inflationen eller åtminstone prisförhöjningarna började redan före år 1942 och att det dessförinnan endast var inom jordbruket som man genom jordbruksregleringen hade kontroll över prisutvecklingen. Det var ju emot detta som vi från jordbrukets håll reagerade. Därför var det också så mycket kärare för oss, att finansministern år 1942 sökte få till stånd en gemensam aktion mot inflationen — vilket han här mycket riktigt påpekade, att han försökte åstadkomma det året. Jag för min del hade hoppats, att det skulle kunna bli samförstånd om denna sak allt framgent, och det är därför jag har reagerat nu

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

under sista året, då jag tyckt mig finna, att man alls inte har följt de beslutade direktiven för att bekämpa inflationen. Det var kärnpunkten i mitt första anförande.

Finansministern angav, att lönefrågan är en del av problemet, men att det inte får leda till att inga löneförhöjningar medges. Jag hänvisar ännu en gång till det penningpolitiska uttalandet, att man var ense om att de sämst ställda — och endast de — skulle få en löneförhöjning, alltså en inkomstförbättring, och jag vidhåller, att man inte följer detta uttalande.

Herr Linderot anförde — och jag instämmer nu och instämde i mitt första anförande med honom — att man inte kan isolera penningpolitiken och att det inte går att skilja penningpolitiken från den allmänna ekonomiska politiken. Men såväl herr Linderot som herr Åkerberg försökte missförstå mitt ställningstagande till lönefrågan, trots att jag mycket tydligt deklarerat min uppfattning. Herr Åkerberg frågade ännu en gång — han har gjort det tidigare — hur vi ställa oss till förbättringen av tjänstemännens löner. Jag måste ånyo hänvisa herr Åkerberg till vårt klara ställningstagande i utskottet vid behandlingen av statstjänstemännens lönerreglering. Vi voro med på förbättringar för dem som ha det sämst, men vi funno det överflödigt att höja lönerna för dem som redan ha en så pass god ställning som de på de s. k. dyraste orterna.

Jag erinrar om herr Domös anförande på Arosmässan i Västerås för några år sedan, då han sade, att en krona i jordbrukarens hand var betydligt mera värd än en krona i Stockholm i en arbetares hand, och folkpartiets jordbruksapostel, herr Svensson i Ljungskile, har sagt precis detsamma i sin tidning. Det är mot detta som vi reagera. Vi kunna inte gå med på att de som ha en relativt god ställning skola få en förbättring, som åstadkommer inflation, utan vi vilja, att om det skall bli en löneförbättring, skall den tillkomma de sämst ställda.

Jag angav i mitt första anförande, att när vi i efterkrigsplaneringskommissionen enades om detta program voro handelsministern, herr August Lindberg och herr Sterner m. fl. närvarande. Nu frångår man programmet. Herr Linderot talade om utsvävningar på ekonomiens område. Jag vet inte vilka han avsåg, mig eller högermännen. Men det är möjligt, att även herr Linderot gjort utsvävningar, och jag undrar, om kommunisterna ha samma inställning som deklarerats från högerhåll eller folkpartihåll i detta avseende.

Folkhushållningsministern höll ett som vanligt mycket intressant anförande. Statsrådet påpekade, att subventionen på 25 miljoner kronor skulle användas bl. a. för att hålla tillbaka priserna på hudar och skinn, ty annars skulle det bli en så stor prisfördyring på skor. Där kommer statsrådet in på ett förhållande, som är rätt betecknande. Innan vi få skorna i vår ägo, har den färdiga varan gått igenom en mängd arbetsprocesser. Vilken arbetskraftsprestation är det som vi skola hålla nere i pris? Jo, det är prestationen hos dem som producera råvaran. Men man gör inte samma ansträngningar för att hålla nere priserna för dem som ha hand om förädlingen och distributionen. Det är orsaken till vår reaktion.

Jag anförde för en tid sedan ett annat exempel. Här pågå mycket kraftiga lönerörelser inom arbetarnas organisationer, och vi få gå med på ständigt högre löner. Samtidigt är jordbrukets prisnivå fastlåst, så att varenda löneförhöjning som vi måste godta drabbar jordbrukarna och jordbrukets arbetskraft.

Jag hoppas, att jag med detta, herr andre vice talman, har förklarat min inställning till lönefrågorna och min reaktion emot att statsmakterna inte uppfylla de penningpolitiska löftena och riksdagens löfte med anledning av jordbruksutskottets utlåtande för några år sedan.

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

Herr Wigforss reagerade mot att man tryckte så hårt på lönefrågorna i debatten, och han frågade: om vi skjuta lönefrågorna åt sidan, ha då socialdemokraterna inget program? Ja, jag kunde inte få fram något riktigt program ur finansministerns anförande. Herr finansministern sade, att inom socialdemokratien diskuterar man ofta denna fråga. Han var tydligen införstådd med att det är en inflation som pågår, fastän herr statsministern förnekade detta i Köpenhamn, och han förkunnade att socialdemokraterna länge fört en kamp mot inflationen. Ja, den kamp som föres från socialdemokraternas sida går tydligen, såsom jag tidigare anförde, ut på att hålla nere arbetskraften inom jord- och skogsbruket och dess binäringar; det är arbetskraften inom dessa näringar som skall få betala den pågående inflationen. — Herr Linderot reagerade mot att jag förde den arbetskraftens talan. Jag tycker emellertid det är mycket naturligare att jag gör det än att herr Linderot försöker göra det.

Nu frågade finansministern: vilka äro orsakerna till den pågående inflationen? Ja, jag kan ju nämna några förhållanden, som enligt min mening utgöra orsaker till den; herr finansministern nämnde själv inte många. Först och främst är det lönefrågorna. Så ha vi ju också miljardkrediterna, som äro mycket starkt inflationspådrivande. Det är ingenting att göra åt dem nu — vi ha protesterat, men det har inte hjälpt. Vidare kunna vi gå till investeringarna. Skulle man inte kunna tänka sig att i det läge, som har uppkommit, minska investeringarna? Jag tänker närmast på byggnadsverksamheten; det är ju dit folket lockas genom de höga lönerna. Aseachefen har ju givit ett exempel på den saken, nämligen hur en av hans förnämligaste verkstadsarbetare inom en trång sektion lämnade Asea, där han hade 1:87 i timmen, för att sedan inom Aseas område arbeta som hantlangare vid ett byggnadsföretag, där han förtjänade tre kronor i timmen. Det är ju någonting barockt, detta. Och nu får man samtidigt i tidningarna läsa, att byggnadsarbetarna komma med stora lönekrav. Här vore det väl anledning för L.O. att gripa in, men jag förstår att L.O. är i en svår situation, ty man har ju kommunisterna, som naturligtvis utgöra ett obehagligt moment. Det synes mig vara naturligt, ifall byggnadsarbetarna vidhålla kravet på ytterligare löneökningar, att låta dem slippa ha så mycket arbete i gång; då skulle kanske arbetskraft bli ledig för annan produktion. Då säger man, att det är omöjligt med hänsyn till bostadsbristen. Ja, det är bostadsbrist därför att alla människor skola bo i städerna och trängas där, men nog skulle det gå att åstadkomma bostäder åt alla, om de inte hade högre anspråk på bostäder än vad flertalet människor på landsbygden få ha.

Finansministern talade också — det var i svaromål mot herr Domö — om importregleringar. Herr statsrådet sade, att det inte hade varit några överväganden om importreglering. Jag uttalar ännu en gång, trots vad som säges från högern och folkpartiet, ett önskemål, att regeringen måtte överväga en reglering för att stoppa lyximporten, ty även om man kan tänka sig att köpkraften får ett utlopp genom köpen av lyxvaror undrar jag om detta, att vi förstöra vår valuta på dylika varor, är den rätta vägen för att hejda inflationen.

Vidare var herr finansministern inne på priskontrollen, och därvid nämnde han någonting som intresserade mig i högsta grad. Han sade nämligen, att man kanske kunde överväga att lätta priskontrollen på vissa varor, som nu inte produceras i den omfattning man finner önskvärd, och som compensation ge konsumenterna någon lättnad på andra områden. Ja, i dessa jultider ha vi ju bland annat en vara som är mycket åtråvärd, och för att ta ett exempel skall jag nämna hur det ligger till beträffande den varan. Julskinka vilja alla ha, fläsk vilja alla ha. Den prispolitik, som har förts, har emellertid medfört, att den lojala handeln inom vissa delar av landet nästan inte har kunnat få fram en

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

enda gris, därför att priset har varit för lågt i förhållande till det pris som betalas i — jag vill helst inte säga den normala marknaden, ehuru den nästan har blivit den normala — den andra marknaden. Vi hade härom dagen ett sammanträde i slakteriförbundet, där vi behandlade den frågan. Där sades det från norrlandshåll, att man är mycket tacksam för den reglering, som nu har verkställts och i vilken mellanhandsmarginalen har sänkts i förhållande till minutpriserna, men samtidigt påstods det — jag har inte kunnat kontrollera uppgiften — att medan priset som utgår till jordbrukarna nu är uppe i 2 kronor och 70 öre per kg är priset på denna »normala» marknad i Norrland 3:50 å 4:—. Jag skulle tro att det finns liknande exempel från andra håll. Det är naturligtvis ett alldeles abderitiskt förhållande, och därför tyckte jag att finansministerns uttalande var mycket intressant. De åtgärder som folkhushållningsministern har lovat gå med på kanske åstadkomma en viss förbättring genom att priserna kunna höjas något i och med att mellanhandsmarginalen minskas, men jag är inte säker på att det blir tillräckligt, och därför borde man överväga att för att få fram fläsket på de riktiga vägarna — vilket vore önskvärt, bara det — lätta något på den hårda priskontrollen beträffande jordbrukets produkter.

I samband med dessa lättnader i den hårda priskontrollen på vissa varor, som herr finansministern talade om, skulle det alltså också bli noggrannare priskontroll på andra varor. Jag tror det är en lucka att priskontrollen på vissa varor inte är mera effektiv än den är; det är givet, att där priskontrollen inte är så effektiv har man möjligheter att få upp priserna och betala högre löner, och så går arbetskraften ifrån områden, där den är mycket nödvändig, över till mindre viktig produktion.

Jag vidhåller alltså i denna debatt, utan att kanske vara lika extrem, för att använda herr Åkerbergs ord, som herr Nordenson — jag tyckte för övrigt inte att herr Nordenson var så extrem i sitt sista anförande — att lönefrågan, eller åtminstone inkomstfrågan, är av avgörande betydelse. Nu är det ju självklart, att vi alla här ha litet olika uppfattning om vilka medel som skola användas, och finansministern anförde att socialdemokraterna inte voro benägna att använda alla de medel mot inflationen, som rekommenderas från olika håll. Ja, det finner jag självklart, eftersom vi representera olika intressegrupper. Men det är just därför, herr talman, som jag anser att det vore så nyttigt med en rundabordskonferens, för att vi om möjligt skulle kunna ge med oss på olika kanter och i så stor utsträckning som möjligt samsas om de åtgärder som skola tillgripas för bekämpande av inflationen. Jag medger, att kommunisterna äro en osäkerhetsfaktor därvidlag eftersom de kanske av särskilda skäl inte vilja vara med om ett samförstånd, men jag säger ännu en gång, att vårt parti alltid har visat sig villigt att gå samförståndets väg. Nu reagera vi mot de metoder som tillämpas och som komma att i första hand gå ut över landsbygdens befolkning, och jag hoppas, att herrarna, även om ni inte vilja gå med på alla synpunkter vi ha, i alla fall förstå denna vår reaktion, och ha vi kommit så långt, är i alla fall något vunnet med denna debatt.

Herr Strand: Herr talman! De ekonomiska frågorna ha varit föremål för överväganden i olika sammanhang under årets riksdag, och vid de flesta tillfällen har det varit inflationsfaran som — i större eller mindre grad — varit huvudtemat.

Om ord kunde användas för att bygga ett skydd för vårt penningvärde, så skulle vi alldeles säkert ha tillräckligt med material för att göra en mur, som vore ogenomtränglig till och med för ett spöke. Jag vill inte med detta ha sagt, att inte sakskäl ha anförts såsom argument för kraven på kraftigare

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)
åtgärder till skydd för penningvärdet, men nyanseringen i de positiva åtgärder, som ha föreslagits från det ena tillfället till det andra, har varit mindre framträdande. Nu synes det som om sakskaalen började tryta, eller också har oppositionen blivit förargad över att, de många orden till trots, ingenting av det som har krävts har blivit åtgjort, ty nu tar man till rent personliga smädelser mot de regeringsledamöter, som närmast bära ansvaret i de frågor som diskuteras. Man har tidigare under hösten ägnat sin kärleksfulla omsorg åt handelsministern, när det har gällt handelsavtalet med Sovjetunionen, och nu har man koncentrerat den till finansministern. Att de borgerliga tidningarna ha kunnat finna det opportunt att föra en nedsvärtningskampanj må ju i och för sig vara förstäeligt, men att en av högerns representanter skulle vilja använda samma metoder här i kammardebatterna, det hade i varje fall inte jag väntat mig. Högerns representanter anse sig väl inte bara företräda sitt parti, utan de vilja väl också åtminstone själva göra gällande att de representera en kulturnivå, som dåligt rimmar med den diskussionsform som herr Nordenson använde före middagen i dag. Nu har han själv under sitt senaste anförande lämnat en förklaring, nämligen att han, ungefär så som den antireligiöse läser religiösa skrifter och njuter av att han inte kan gilla någonting av det han läser, studerar skrifter av herr Wigforss och njuter av att han inte kan gilla någonting, utan tvärtom blir förargad, så att han rusar på i blindo ungefär som tjuren på en spansk arena. Jag tror inte att en sådan överläggningsform främjar det de borgerliga representanterna här säga sig önska, nämligen ett samarbete för att försöka få fram åtgärder, tillräckligt effektiva för att stoppa den hotande inflationen.

Jag vill för egen del utan vidare säga, att vi äro något misstroagna mot den borgerliga fronten, eftersom metoderna äro litet olika i olika sammanhang. När vi diskuterade frågan om omsättningsskattens avskaffande under vårriksdagen, intog finansministern den försiktiga ståndpunkten att föreslå skattens avskaffande den 1 januari 1948, men folkpartiet med herr Ohlin i spetsen förordade att det skulle ske redan den 1 januari 1947. Det är ju en tröst för ett tigerhjärta, om det i dag kan sägas att politikern Ohlin gläds åt det vunna resultatet av den behandling, som frågan fick under vårriksdagen, medan nationalekonomen Ohlin i dag ångrar den ståndpunkt som politikern intog under maj och juni. Det är nog sant, att högerns representanter ha varit litet mera ståndaktiga i den här frågan, men de ha i varje fall haft valkartell med folkpartiet och därvid slagits för samma ideal som detta parti.

Frågan om en rundabordskonferens aktualiseras alltid i samband med större avtalsrörelser, och det är i sådana sammanhang som de borgerliga bli intresserade av statliga åtgärder av ett eller annat slag. Vid andra tillfällen offra de miljoner på propaganda för att hindra varje som helst tanke på statliga åtgärder, men när det gäller förhållandena på arbetsmarknaden och framför allt när det gäller lönerna synes man vara av den uppfattningen, att statliga åtgärder äro på sin plats. Det gör inte vår misstro mindre, att vi konstatera detta vid upprepade tillfällen.

Det är sant att det i höst har krävts en rundabordskonferens för diskussion av frågan om vårt penningvärde och om vilka åtgärder som bära vidtagas för att detta skall kunna tryggas i den utsträckning det är möjligt. Det är också riktigt, att vi ha avböjt en sådan rundabordskonferens i detta sammanhang eftersom det eljest utåt skulle se ut som om vi skulle vidtaga sådana åtgärder så snart det vore fråga om krav på högre löner från arbetarnas sida. Vi ha sagt: låt oss ta upp en rundabordskonferens, men detta först sedan vi ha klarat årets avtalsrörelser!

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

Det är nämligen inte riktigt att säga, att det nu är lönerna som äro den känsliga punkten när det gäller faran för en fortsatt inflation; vi kunna i dag konstatera, att priserna ha stigit i högre grad än lönerna under det sista året. Även om det råder en växelverkan mellan löner och priser, är det alltså inte riktigt att säga, att det är lönerna som gå i spetsen; det är tvärtom priserna som leda.

Jag tror att herr Domö i ett annat sammanhang har sagt, att indexsiffrorna inte visa en riktig bild av prisläget eftersom de inte innefatta allt som ett hushåll nu behöver köpa. Det finns så många varor som inte representeras i indextalen, och det gör att vi få en dold prisstegring utöver den prisstegring som redovisas genom index. Kan det inte tänkas, att denna dolda prisstegring går ut över arbetarnas portmonnäer, när arbetarna nu skola köpa de varor, som de behöva, efter det att de under flera år ha varit praktiskt taget avstängda från möjligheten att köpa? Det är ganska naturligt, att prisstegringarna göra sig mera kännbara än vad socialstyrelsens levnads-kostnadsindex utvisar.

Man har på arbetsgivarsidan sagt — och samma sak har också kommit fram i andra sammanhang — att kompensationsciffrornas i ramavtalet anknytande till indextalet har verkat hämmande i många avseenden, och man har vidtagit åtgärder för att hålla indextalet nere, så att inte lönerna automatiskt skulle stiga. I årets avtalsrörelser, som nu äro i gång, har man tagit upp en central förhandling angående ramavtalet, och arbetsgivarna sade, att de skulle betala det där tillägget på fem procent, som nu närmast är aktuellt, om de finge bort det där irriterande talet 257; enligt vad som dittills hade gällt skulle ju avtalen få sägas upp om index skulle stiga till 257 under avtalsperioden. Vi ha nu träffat en överenskommelse, som innebär, att tillägget på fem procent skall utgå, oavsett om index stiger till 249 eller ej, och den övre gränsen är struken.

Nu säger man på arbetsgivarsidan, att man vill ha reda på vad statsmakterna vilja innan man ger något bud i lönefrågan; så ligger det till i de förhandlingar som pågå men i vilka på grund av arbetsgivarnas ståndpunktstagande inget resultat har uppnåtts. Arbetsgivarna förvänta, att läget skall bli tillspetsat någon gång då riksdagen sammanträder i början av januari, och det är möjligt att man på arbetsgivarsidan samlar ihop alltsammans till en bukett för att då få det hela avgjort i ett sammanhang. Men jag säger utan vidare: vi kunna på arbetarsidan i den situation, som nu är, inte avstå från kraven på höjda löner. Lönerna ha hållits tillbaka under krisåren, och det har sagts till arbetarna: under den här perioden måste vi hålla tillbaka våra krav, men så snart kriget har tagit slut och situationen blivit bättre, kunna vi förvänta att lönekraven ånyo kunna ställas, och då finns det också utsikt till att de skola kunna tillgodoses. Detta har också i viss utsträckning verkat lugnande på arbetarna. Vi anse att en sådan situation nu föreligger att förbättringar böra kunna erhållas, och jag vill säga, att det uttalande i den ena eller andra riktningen, som finansministern har gjort under hösten eller när det nu har varit, inte har verkat vare sig stimulerande eller tillbakahållande när det gäller de krav som ha ställts; de hade kommit under alla förhållanden.

Till herr von Heland vill jag säga, att byggnadsarbetarna faktiskt tillhöra de arbetargrupper, som ha fått den lägsta compensationen. De ha ännu inte fått full compensation för den levnads-kostnadsstegring som har skett sedan 1939, och de tillhöra faktiskt dem, som, om vi skola uppnå denna compensation, behöva ha rätt så kraftiga löneförhöjningar under nästkommande år. Och jag vill särskilt påpeka, att den av böndernas representanter så varmt omhuldade dyrortsutjämnningen skulle berättiga byggnadsarbetarna i landsorten till ännu

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)
 större lönehöjningar än exempelvis i Stockholm. Det är ett faktum, som man inte kan komma ifrån. Skola andra arbetargrupper på landet ha förhöjningar, så skola även byggnadsarbetarna ha det, ty också deras löner äro dyrortsgraderade och äro således lägre i landsorten än de äro i Stockholm.

Jag är faktiskt inte riktigt säker på att det hade varit nödvändigt med denna stora debatt, som har uppstått med anledning av det föreliggande utskottsutlåtandet, ty det gäller ju inte någon i och för sig stor ekonomisk fråga; de tjugufem miljoner kronor, som det är fråga om, komma väl inte att spela så stor roll i strävandena att hålla tillbaka priserna. Det har sagts i propositionen, att de föreslagna åtgärderna närmast äro avsedda att motverka prisstegringar på sådana varor, beträffande vilka man kan räkna med att prishöjningarna skola bli relativt kortvariga. Det är kanske riktigt att detta är en principfråga, som bör föranleda uppmärksamhet, men den frågan har diskuterats i mycket liten utsträckning i dag; det har talats mera om de uteblivna åtgärderna för att få till stånd en rundabordskonferens angående prisutvecklingen och om möjligheterna att stoppa denna utveckling.

I herr Strands yttrande instämde herrar *Forslund, Branting, Nerman, Johannesson, Franzon, Dahlström, Gottfrid Karlsson, Widner, Frans Ericson, Wagnsson, Nils Elovsson, William Ohlsson, Sjö, Uhlén, Söderdahl, Björns-son, Hesselbom, Schlyter, Birger Andersson, Ramberg, Lindgren, Sundvik, Einar Persson, Hage* och *Karl August Johanson*.

Herr **von Heland** erhöi nu ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag vill endast som en replik till herr Strand konstatera, att under kriget, då man ansåg att det var ytterst viktigt att få fram jord- och skogsbrukets produkter, fick man jord- och skogsbrukets folk att gå med på att avvakta den fullständiga inkomstutjämnningen i förhållande till andra grovarbetarens löner. De fingo löfte om att få den. Nu är kriget slut, och nu kanske man tycker att det blir mindre och mindre behov av denna arbetskrafts produktion; det råder inte längre samma nödläge. I stället skall man driva fram reallöneförhöjning för de grupper, som faktiskt, trots en bättre ställning, ha haft en viss löneförhöjning under kriget, så att klyftan ytterligare vidgas — jag konstaterar att detta är önskemålet från socialdemokratiskt håll. Nu är det en fråga till som jag vill ha besvarad: är detta någonting som man bland socialdemokraterna anser tillfredsställande, så att det är ett led i strävandena att driva på avfolkningen av landsbygden?

Herr **Domö**: Herr talman! Det var ett uttalande av herr andre vice talmannen, som jag vill kommentera något, och jag vill även ställa en fråga till honom.

Jag hade tillåtit mig att säga till finansministern, att det vore bättre att mota Olle i grinden än att söka fånga Olle efter det han kommit in genom grinden. Det gav herr andre vice talmannen anledning att säga, att högern inte bara hade lämnat grinden öppen och låtit Olle komma igenom, utan att den helt och hållet släppt vakthållningen vid grinden, när det gällde en viss grupp av dem, som skulle ha förbättrade löneförhållanden. Då var herr andre vice talmannen inne på frågan om statstjänstemännen och deras löner. Det ger mig anledning att påpeka, att enligt min uppfattning ha inte statstjänstemännen fått någon otillbörlig andel, och jag vill fråga herr andre vice talmannen om han anser, att statstjänstemännen fått för mycket. Det skulle nämligen herr andre vice talmannens uttalande innebära, om man drar ut den logiska konsekvensen.

Nu tycker jag för min del inte, att man bör göra som man gärna vill göra från den socialdemokratiska sidan, nämligen att framställa saken som om oppo-

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

sitionen, när den talar om lönefaktorernas betydelse för hela penningpolitiken, uteslutande tänker på industriarbetarnas löner. Det är en tillspetsning, som inte är riktig. Åtminstone jag för min del söker påpeka, att löneutvecklingen är *en* av de faktorer, som höra dit. Man bör alltså taga i betraktande, att vi aldrig sagt, att enbart lönerna äro det avgörande. Jag vill inte, att man skall ha den felaktiga inställning i det här fallet som herr andre vice talmannen gav uttryck åt. Jag förstår, att det ur taktisk synpunkt kan vara gynnsamt för motsidan att föra en sådan argumentation. Jag är emellertid inte benägen att godkänna den, lika litet som jag är benägen att godkänna herr von Helands relation av vad jag skulle sagt på Arosmässan. Herr von Heland framställde det som om jag där skulle ha gjort mig till förespråkare för den dyrtorstsskillnad, som finns mellan landsbygdens folk och bostadssamhällellenas. Ja, herr von Heland är nu en gång en egendomlig politisk företeelse, mycket intresserad och arbetsam, och han följer på allt sätt utvecklingen, men han har ett drag, som alltid förbryllat mig, och det är att han ibland kommer till de mest egendomliga slutledningar av sina överväganden. Så har han gjort i det här fallet. Jag erinrar mig mycket väl vad jag sade på Arosmässan. Jag talade där för en förbättring för jordbrukets folk. Jag sade, att trots att jordbrukarna fått en förbättring under de första krigsåren — jag tror det var 1942 eller 1943, som jag sade detta — ha de likväl inte kommit upp till den ställning ekonomiskt sett, som de böra ha; de böra ha det bättre ur rättvisesynpunkt, än vad de nu ha. Man borde inte glömma bort, att även om de tillfälligt fått en större förbättring under krigsåren än andra grupper och även om man toge i betraktande det något ökade värde, som kronan kunde ha på landsbygden i jämförelse med en dyrtorst, så hade de det dock sämre. Det var innebörden av vad jag yttrade vid det tillfället. Meningen var alltså den rakt motsatta mot vad herr von Heland söker göra gällande. Men det är så typiskt för herr von Heland att söka framställa en, skall jag säga motståndares ord — jag tycker inte, att vi skola behöva använda det uttrycket, herr von Heland, utan låt mig säga medlem av ett annat parti — på det sättet att det får en annan innebörd bara för att, om det passar, kunna sätta in en kritik emot det. Vi ha så mycket ändå, herr von Heland, att reda upp, att vi icke behöva göra de differenser i uppfattningar, som vi möjligen kunna ha, större än som är nödvändigt, ty just i kväll kämpa vi väl ungefär på samma front, när det gäller att åstadkomma en planmässig linje för vår penningpolitik.

Jag måste, herr talman, också säga några ord i anledning av herr Strands anförande. Han sade, att oppositionen har så många ord, att om man skulle döma efter mängden av dem, skulle ganska mycket kunna göras. Ja, det är klart, att man här kan diskutera vad som bör göras men även vad som inte bör göras. Jag skulle här vilja ställa en fråga: när regeringen säger, att den fullföljer ett visst program, vad är det då regeringen gjort speciellt för att hindra den olyckliga penningpolitiska utveckling, som vi nu äro inne på? Jag kan inte komma ifrån att från min synpunkt ter det sig som om den olyckliga penningpolitiska utvecklingen i högre grad beror på att regeringen har underlåtit en hel del ting, t. ex. underlåtit att mobilisera de krafter, som kunna göra sig gällande vid till exempel en rundabordskonferens. Det är riktigt, att just nu är diskussionen litet het. Det är inte så underligt, att detta är fallet vid den diskussion, som vi nu föra. Men inte minst herr andre vice talmannen har ju många gånger sagt, att oppositionen skall vara käck och stridsglad och att man inte kommer att beklaga sig över det. Det ger mig anledning att säga, att även om ett och annat hårt ord nu skulle fällas, så är det knappast anledning för majoritetspartiet eller regeringen — och där enkannerligen finansministern — att känna sig illa behandlad, ty från det socialdemokratiska

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)
partiets sida saknades det sannerligen inte hårda ord på den tid, då det partiet var i opposition. Jag för tillbaka i tankarna åren i slutet av förra världskriget och närmast efter den tiden. Då sades sannerligen ord, som inte voro vägda på guldvåg. Men låt oss ta det som det är. Det är mycket bättre att säga uppriktigt vad man tycker, även om det är hårt. Det är ett ärligt språk. Det kanske kan förekomma omdömen, som man tycker gå några millimeter för långt, men huvudsaken är att i en demokratisk stat ett ärligt och rent språk föres. Vi här i Sverige ha sannerligen inte, om man jämför med förhållandet i andra demokratiska länder, gått över märket, när det sagts några hårda ord en och annan gång från eller till regeringen. Medan jag är inne just på detta, skulle jag vilja säga, att ärligheten i uttrycket spelar en mycket stor roll för svenska folkets tro på ledningens förmåga att reda upp saker och ting. Är det så att ledningen säger ifrån, att det är allvarligt, att det är besvärligt och att det kräves olika åtgärder, ha vi svenskar visat många gånger, att sådant språk tolerera vi. Därför tror jag, att ett bestämt och friskt språk från regeringens sida nu när det gäller penningpolitiska ting skulle kunna ha sin nytta.

Nu säger herr Strand, att i fråga om arbetslönerna äro inte statliga åtgärder på sin plats. Ja, herr Strand, varken jag eller min meningsgrupp eller några andra här i landet, skulle jag tro, vilja ha statligt bestämda löner, när det gäller den stora arbetsmarknaden. Vi ha tvärt om hävdad, att det är parternas rätt att bestämma därvidlag. Men vad vi från vår sida hävda, det är att, när det gäller penningpolitiken, arbetslönerna spela en roll, som man inte kan komma ifrån, och därför skulle det vara mycket nyttigt om vid en rundabordskonferens skälen härför komma fram. Herr Strand säger — och jag förmodar att instämmandena här syfta till att stryka under detta — att vi först måste klara våra löneavtal, innan vi äro beredda att tala om några särskilda penningpolitiska åtgärder, framkomna vid en rundabordskonferens. Ja, det må nu vara den sidans synpunkt, som det inte tillkommer mig att bedöma. Men klart är, att en så bestämd inställning som att ett krav först måste uppfyllas, innan man kan börja resonera, minskar utsikterna att överhuvud taget någon gång komma till samförstånd. Vid en rundabordskonferens borde man väl kunna resonera om löneförhöjningar eller inte och vad därav följer. Det gjorde man 1942, då man kom överens om att de sämst ställdas löner skulle förbättras. Sedan tänjde man på detta undan för undan, och till slut gick det som det gick. I varje fall skulle vi vid rundabordskonferens kunna få fram en riktlinje för den ekonomiska politiken, som skulle kunna vara till god ledning också vid uppgörande av de mycket vittgående arbetsavtalen. Ty om allting flyter, om man inte vet vart statsmakterna sikta, så är det mycket svårt att fixera löner och träffa avtal. Då har man inte någon fast punkt att hålla sig till, utan allting beror på utvecklingen, som synes få gå vart den vill. Ja, vad spelar det då för roll vilka löneförhöjningar man för tillfället kan nå!

Herr Strand sade, att det råder en växelverkan mellan priser och löner. Ja, det äro vi fullständigt ense om. Herr Strand sade också att det i regel är priserna som leda. Det är också rätt; det kan man aldrig komma ifrån. Jag har tillåtit mig uttrycka det på det sättet, att i en inflationstid är det i regel priserna som leda, och lönerna få traska efter i trappan. Det hjälper således inte med att ensidigt räkna med en viss löneförhöjning. Jag skulle tro, att på den punkten herr Strand och jag skulle relativt lätt kunna enas om att det är nödvändigt att se alla dessa faktorer i ett sammanhang. Trots herr Strands kategoriska uttalande, att inom LO anses, att man måste ha löneförhöjningar först, att det är villkoren för ett allmänt resonemang, tror jag, att en rundabordskonferens mellan de ledande inom olika grupper åtminstone skulle kunna

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)
medverka till att man uppnår ett resultat av den innebörd att de största riskerna för vårt penningvärde elimineras. Jag beklagar, att man har tagit den inställning som man har gjort från det håll som herr Strand representerar.

Ordet lämnades för kort genmäle till herr **andre vice talmannen**, som yttrade: Herr talman! Jag ber att få understryka, att jag för min del ingalunda ansett, att statstjänstemännen äro otillbörligt tillgodosedda. Tvärtom understödde jag livligt den proposition, som var framlagd och som vi behandlade här senast. Vad jag förvånade mig över var att det i detta sammanhang inte förekom ett ord om inflation. Herr Domö och herr Nordenson blekna vid varje tanke på en förhöjning av lönerna för industriarbetare och lantarbetare, men de finna det alldeles i sin ordning, att andra grupper få till storleken ungefär motsvarande löneförhöjningar. Ja, man frestas att draga den slutsatsen, att herr Domö mäter med olika mått. Han finner det beklagligt, att grupper, som stå honom fjärran, få löneförhöjningar, men tiger som muren när grupper, där han har sina valmän — eller misstänker att han har sina valmän — få sig tillerkända samma förmåner. Jag kan inte underlåta att finna denna olikhet i behandling av likartade frågor tämligen sensationell.

Herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Jag gjorde, när herr Domö höll sitt anförande, en del reflexioner, som jag inte gärna kan låta bli att delge kamraren.

Det är denna tro på en rundabordskonferens, som jag har litet svårt för att acceptera. Det har blivit någonting av en ödestro, att en rundabordskonferens skall klara problemet om hela vår ekonomiska politik, som vi nu alla bry våra hjärnor med. Söker man tänka sig vad en sådan här rundabordskonferens egentligen skulle ge, kan man ju analysera problemet i vissa grundläggande avsnitt. En rundabordskonferens kan naturligtvis ge en mycket intressant allmän diskussion om alla dessa frågor. Men jag har svårt att tänka mig, att den skulle ge så nämnvärt mycket mer än den mycket intensiva debatt om de här frågorna, som riksdagen inte bara i dag utan vid ett flertal olika tillfällen under de senaste månaderna fört. Vid en rundabordskonferens komma att finnas representerade alla de grupper, vilkas intressen äro representerade i riksdagen. Jag föreställer mig att en rundabordskonferens i stora drag blir en kopia av den riksdagsdebatt, som vi så många gånger blivit uppbyggda med.

Man kan ju fråga sig om en rundabordskonferens kan komma till rätta med detta investeringsraseri, som för närvarande pågår i landet. Det är väl knappast troligt. En rundabordskonferens kan säga, att regeringen måste se till, att vi begränsa investeringarna, därför att de i dag äro inflationsdrivande. En rundabordskonferens kan emellertid inte gärna anvisa, vilka avsnitt som skola vara absolut förbjudna och vilka avsnitt som skola tolereras med hänsyn till de begränsade resurser i fråga om material och arbetskraft, som vi för närvarande besitta. En rundabordskonferens kan naturligtvis också säga, att vi böra ha en väsentligt starkare priskontroll än vi för närvarande ha. Men regeringen har ju deklarerat genom finansministern i dag och många gånger tidigare att vi skola söka skärpa priskontrollen på alla områden, där detta är praktiskt möjligt. Vi kunna inte ha en priskontroll, som reglerar alla avsnitt från säkerhetsnålar till matsalsmöbler, men vi kunna naturligtvis ha en utvecklad priskontroll, som reglerar alla de konsumtionsvaror, som äro av större betydelse. Så mycket längre kan väl inte en rundabordskonferens gå i detta avseende än att ge en allmän rekommendation för en mera skärpt priskontroll, allt i den behjärtansvärda avsikten att bekämpa inflationen. En rundabords-

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

konferens kan naturligtvis diskutera de statliga krediterna åt olika håll, men den frågan är väl i dag någonting av en fråga post festum. De stora krediterna äro åtaganden, som vi gjort och som riksdagen debatterat och godkänt. Därför kunna vi väl inte komma så mycket längre i den frågan än till en i och för sig intressant diskussion. En rundabordskonferens kan naturligtvis diskutera export- och importfrågorna, men om en sådan diskussion kan ge så mycket mer än det forum, som dagligdags diskuterar export- och importfrågorna, är jag inte övertygad om.

Sedan kommer man fram till vad som här sagts av finansministern i dag och av riksdagsman Strand, nämligen denna på borgerligt håll så intensiva önskan att i ett större sammanhang vid en rundabordskonferens få tillfälle att diskutera lönepolitiken. Nu menar jag, att om man är allmänt överens om att man bör skärpa priskontrollen och icke tolerera några prisstegringar på de områden, som ha betydelse i det här avseendet, veta ju de avtalsförhandlande parterna inom vilket område man har att röra sig. Då blir det en strid mellan arbetarparten och arbetsgivarparten om de befintliga marginalerna, hur dessa skola fördelas åt det ena eller det andra hållet. På den punkten delar jag finansministerns uppfattning. Han har sagt i dag, att om arbetarparten eller arbetsgivarparten får litet mer eller mindre av dessa befintliga marginaler, är detta en ganska ovidkommande sak med avseende på inflationsfaran. Jag ber att få erinra om att det träffats en hel uppgörelse i år. Det har träffats uppgörelse inom mejeribranschen och inom bryggeribranschen på de premisserna, att de kommande priserna skola vara oförändrade. Inom mejeribranschen har ju också herr von Heland och hans partikamrater varit de, som i allt väsentligt representerat arbetsgivarparten, och där ha de befintliga marginalerna givit utrymme för välbehövliga och inte oväsentliga löneökningar. Det kan ju hända, att om man med denna mycket stronga prislänje från statsmakternas sida säger ifrån, att här tolereras inte några prisstegringar, en och annan bransch råkar i den belägenheten, att det blir tal om arbetsnedläggelse och konflikt. Och hur oönskelig en sådan situation än är i dagens läge, när vi ha behov av att alla produktiva krafter utnyttjas hundraprocentigt, ha vi dock på alla håll här i landet varit ense om, att det är bättre med de hål i samhälls-ekonomien, som en arbetsnedläggelse kan medföra, än att vi från statens sida med lagpåbud begränsa parternas möjligheter i det här avseendet. Jag kan därför inte förstå att en rundabordskonferens på de givna premisserna, att vi skola ha en skärpt priskontroll, ett konstant prisläge — och därav följer som en logisk konsekvens, att det är de befintliga marginalerna, som man får strida om — i dagens läge kan ha någonting att ge ens i avseende på löneaspekterna i den allmänna ekonomiska politiken.

Jag vill dessutom till herr von Heland säga ett par ord. Jag har sedan gammalt lärt mig, att skall man diskutera en sak, är det för ordningens och redans skull ur många synpunkter önskvärt, att man begränsar sig till de saker, diskussionen egentligen skall gälla. Vi diskutera här en punkt, som gäller frågan om subventioner för vissa importvaror. Herr von Heland har tagit detta till utgångspunkt för att diskutera arbetsmarknadspolitiken, jordbrukspolitiken, löneklyftan mellan stad och land och praktiskt taget allt, som man har intresse av att diskutera i riksdagens första kammare. Nu kommer det i samband med ett svar på en interpellation från herr von Helands partiledare — jag vill minnas det blir om torsdag — en allmän debatt i andra kammaren just om jordbrukets arbetssituation och klyftan mellan jordbruket och andra näringar. Det är väl inte riktigt honnett av herr von Heland att så där grundligt beta av fältet för sin egen partiledare, när vi skola ha en interpellationsdebatt om dessa frågor om bara några dagar.

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

Man kan naturligtvis diskutera de här frågorna, men dels med hänsyn till denna debatt om ett par dagar och dels med hänsyn till att vi kanske redan i morgon få diskutera omsättningsskattens avveckling och då ha ett rimligare utgångsläge för en mera vid debatt, skall jag inte, hur frestande det än kan vara, ge mig in på något detaljbemötande av herr von Helands anförande. Jag vill bara på ett par små punkter korrigera honom i någon mån.

När herr von Heland talar om jordbrukets eftersatta ställning, talar han — och det är han inte ensam om, utan alla hans partikamrater äro hundraprocentigt ense med honom — om jordbrukarna såsom en homogen grupp i inkomst-avseende, ett klientel som i sin helhet utgör proletariatet inom svenskt samhällsliv. Det är inte på det sättet! Herr von Heland har det inte sämre ställt än en byggnadsarbetare i Stockholm. Jag går så långt att jag säger, att av de 300 000 människor i vårt land, som vi kunna kalla för jordbrukare, är det åtminstone en tredjedel eller 100 000, vilkas inkomster äro väl jämförbara med de inkomster, som representera medellönen för industriens arbetare. När man talar om jordbrukets eftersatta ställning, måste man hålla sig till de grupper av jordbrukarna, som äro eftersatta. Det är dels de direkt löneanställda och dels de jordbrukare, som ha ofullständiga jordbruk. Hur de svenska småbrukare, som driva ofullständiga jordbruk, skola hjälpas till en bättre inkomststandard, är en fråga, som vi få tillfälle att på allvar debattera vid nästa års riksdag i samband med att regeringen lägger fram den stora propositionen om en rationalisering inom jordbruket. Det är för tidigt att taga upp den debatten i dag. Hur lantarbetarna skola få en bättre ställning ekonomiskt sett är en fråga, som man måste betrakta på lång sikt, en process, som bör ingå i den allmänna samhällsekonomiska processen och inkomstutvecklingen. Herr von Heland förnekar ändå inte, att om man riktar blicken mot de mest omedelbara sammanhangen, kan man konstatera att under den senast förflutna tioårsperioden en icke oväsentlig inkomstutjämning ägt rum mellan lantarbetarna å ena sidan och industriarbetarna å andra sidan. Jag har i somras i samband med en interpellationsdebatt här gjort en jämförelse i siffror, där jag för 1936 kunde sätta lantarbetarnas löner till siffran 58 i förhållande till industriarbetarnas löner, som hade siffran 100. I dag kan jag placera lantarbetarna vid siffran 78 i förhållande till industriarbetarnas 100. Det är en icke oväsentlig utjämning som skett på tio år. Vi ha kommit dithän i dag — ingen kan glädja sig åt detta mer än jag — att lantarbetarna i inkomstavseende trängas med vissa icke oväsentliga grupper inom industrien. Beträffande skogsarbetarna vågar jag mycket bestämt hävda, att en yrkesvan skogsarbetare normalt har en inkomst, som är väl jämförbar med åtskilliga industriarbetargrupperns inkomster. Jag har sagt detta, därför att rätt skall vara rätt. Skall man ge sig in på en sådan här diskussion med jämförelser och redovisningar, bör det ske på ett sätt som är statistiskt hållbart.

Herr von Heland slutade sitt anförande med att säga, att han ville ha besked, om socialdemokratiens allmänna politiska linje är att ytterligare öka inkomstklyftan, om man vill göra klyftan större mellan jordbrukets folk — han säger fortfarande »jordbrukets folk» och talar alltså om jordbrukarna som ett kollektivt begrepp — och industriens och städernas anställda. Jag vet inte om jag behöver närmare gå in på ett bemötande, men för att hans fråga inte skall stå obesvarad i riksdagens protokoll, vill jag här formellt säga, att — som var och en omdömesgill människa borde veta — socialdemokratiens linje är en fortsatt utjämning, en strävan att åstadkomma en förbättring för de sämst ställda, men att den strävan och det arbetet måste sättas in på sin plats i ett större ekonomiskt sammanhang, så att en enhetlig linje skapas, där inte hela landets gemensamma intressen behöva äventyras.

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

Herr **Domö** erhöll härefter ordet för kort gemmäle och anförde: Herr talman! Statsrådet Strängs anförande visar ju ganska klart, att den känsla, som jag har av att man ser på dessa problem ganska olika, när det gäller möjligheterna att komma till rätta med dem, är riktig; det föreligger tydligen stora olikheter mellan de synpunkter, som förfäktas från olika håll. Herr statsrådet Sträng talade om investeringsraseriet. Bakom en hel del av vad som nu sker i detta avseende ligger bristande tilltro till regeringens politik. Det är kanske detta som är en av de främsta anledningarna till att prisstegringskurvan blivit så brant. En konferens skulle dock enligt min uppfattning trots allt vara av stor betydelse även för regeringen, inte bara då det gäller att komma till rätta med de förhållanden och svårigheter, som påverka det nuvarande läget, utan även för att skapa ett större förtroende ute i landet för regeringens ekonomiska politik.

Herr **förste vice talmannen**: Herr talman! Statsrådet Sträng yttrade i sitt anförande för en stund sedan, att riksdagen flera gånger under innevarande år hade diskuterat dessa ekonomiska problem. Jag medger, att så skett, men det har skett styckevis. Regeringen har inte lagt fram något fullständigt material eller någon riktig utredning rörande dessa frågors inbördes sammanhang, så att vi kunnat bedöma dem i sin helhet och konstatera i vilket avseende de inverka var för sig på ifrågavarande problem.

Alla eftersträva vi väl ett stabilt penningvärde och vilja om möjligt söka hindra inflationen. Vad är det då som orsakar de höga priserna? Det är knappheten på varor. Det råder inte fullt jämviktsläge mellan tillgång och efterfrågan. Då borde regeringen för att hindra inflationen söka vidtaga åtgärder, som hindra att efterfrågan spelar den roll, som den nu gör i inflationsdrivande riktning. En fortsatt utveckling i den riktning, som nu pågår, måste ju, vill jag säga till herr Strand, bli mest olycklig för arbetarna, ty även om arbetarna få en löneförhöjning komma lönerna i alla fall att släpa efter, om vi inte förmå hindra prisstegringen.

Vi måste se de olika frågor, som äro av betydelse för vårt ekonomiska läge, i ett sammanhang. När det gäller importen, måste vi undersöka, om det penningutflöde, som nu äger rum, beror på att vår import av lyxvaror och mindre nödvändiga artiklar är alltför stor, särskilt i förhållande till vår nuvarande begränsade export. Vi måste också undersöka, i vad mån våra handelsavtal med de däri ingående stora statskrediterna inverka på läget. En annan faktor är ju den stora investeringsverksamhet som för närvarande äger rum och som herr statsrådet Sträng betecknade som »investeringsraseri». Den väldiga ansvällningen av investeringsverksamheten är enligt min uppfattning en följd av den allmänna ekonomiska utvecklingen. Om statsmakterna befrämja en sådan utveckling som den som nu har ägt rum, leder det till att investeringsverksamheten blir större än vad som kanske ur andra synpunkter vore önskvärdt. De ökade investeringarna framkalla i sin tur stegrad efterfrågan på arbetskraft och material, vilket ökar pressen på priser och löner. Det blir svårt att få fram behövt material för nybyggnader o. s. v. Om de behövliga varorna äro underkastade priskontroll, söker man på olika sätt kringgå priskontrollen för att trots knapphetsläget kunna skaffa sig de varor, som man önskar förvärva.

Om man vill öka produktionen på ett område, kan det i nuvarande läge blott ske genom rationalisering eller genom att man suger till sig arbetskraft från andra områden. Då utrikesutskottet hade att behandla propositionen om rysslandsavtalet, tillkallade man några av de främsta industrimännen här i landet för att få höra deras mening. Det var en av cheferna för Kullager i Göteborg.

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

Han förklarade: »Den produktion, som vi kunna åstadkomma, är i stort sett konstant. Vi kunna inte nämnvärt öka den. För att få fram en större produktion, måste vi utvidga våra hittillsvarande anläggningar och göra nyinvesteringar. Det kunna vi inte göra nu. Frågan blir då bara, vart den produktion, som vi för närvarande kunna åstadkomma, skall dirigeras.»

Jag understryker ännu en gång, att vi böra ta upp och diskutera alla dessa frågor i ett större sammanhang. Vi böra inte göra det under intryck av ögonblickets lidelser, då meningarna bryta sig så hårt mot varandra, beroende på vederbörandes olika personliga inställning och argumentering. Vi böra först söka få till stånd en noggrann utredning av de olika frågorna och sedan i lugn och ro grundligt diskutera problemen i ett sammanhang, sedan vi skaffat oss ett tillräckligt genomarbetat material som underlag för diskussionen. Vare sig denna diskussion kommer till stånd i form av en rundabordskonferens eller en debatt här i riksdagen efter en noggrann utredning av hela problemet, bör det vara till gagn för oss alla i nu rådande läge.

Jag kunde inte låta bli att göra den reflexionen under herr Strands skickligt upplagda anförande, att om man höjer lönerna för arbetarna — vilket jag i och för sig inte har något emot — måste det medföra, att varupriserna ytterligare skruvas upp. Löner och varupriser ha nämligen ett nära inbördes sammanhang. Priserna komma utan tvivel att stiga, om lönerna höjas ytterligare, och det kommer i sin tur att medföra, att vi inte kunna bevara vårt nuvarande penningvärde. Det är därför viktigt för oss att få till stånd en överläggning om alla dessa problem i ett större sammanhang, gärna vid en s. k. rundabordskonferens. Vill man inte mötas vid en rundabordskonferens, måste man i varje fall få till stånd en diskussion som går till botten av problemen.

Herr statsrådet Sträng kom in på ett bemötande av herr von Helands anförande. Jag har ju ingen anledning att blanda mig i den debatten. Men då herr statsrådet påpekade, att man även inom mejerihanteringen nyligen enats om ett nytt arbetsavtal med höjda löner och att det inom denna bransch tydligen funnits en viss marginal för löneökningar, måste jag göra ett klarläggande. Mejeriföretagen äro ju grundade på andelsprincipen och ha således inga vinstreserver. Om driftkostnaderna ökas, kunna företagen icke betala samma pris till leverantörerna av mjölken, utan det måste gå ut över leverantörerna i form av lägre mjölkpris. Både arbetsgivarna och arbetarna ansågo det emellertid vara lyckligast, om man kunde enas om ett avtal, vilket man kunde godtaga på ömse sidor. Ett dylikt kom också till stånd. Jordbrukets föreningsrörelse är emellertid, som sagt, grundad på andelsprincipen. I den mån omkostnaderna stiga, minskas också inkomsterna för mjölkproducenterna. Om lönerna och mellanhandsomkostnaderna hela vägen fortsätta att öka, kommer detta att medföra, att mjölkproducenterna erhålla mindre betalt för sitt arbete, så vida icke mjölkpriset höjes. Det måste man nog räkna med som en konsekvens, om man ytterligare höjer lönerna på detta område.

Det är många problem, som det kunde finnas anledning att diskutera i detta sammanhang. Jag tänker bl. a. på försämringen av vår valuta. Det är obestridligt, att det för närvarande pågår en viss inflation och att det flyter mera pengar ur landet för varor, som vi importera, än vad vi få in genom vår export. Läget kanske emellertid inte är fullt så farligt, som man på en del håll vill göra gällande. Vi måste räkna med att det under kriget har skett en ganska betydande varuuttömning. Många ha kanske under kriget av lojalitet inskränkt sina inköp. Nu vill man tillgodose det uppdämda behovet, då det åter finns möjlighet att köpa varor. Följden blir en kraftig efterfrågan på varor av olika slag. Om man nu avskaffar omsättningsskatten och vidtar en del andra åtgärder för att konsumenterna lättare skola kunna skaffa sig de

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

varor, som de önska köpa, kommer detta naturligtvis att leda till att priserna stiga och att det blir en viss knapphet på varor, till dess att vi ha hunnit producera eller importera så pass mycket att efterfrågan blivit tillgodosedd.

Det nuvarande läget är dock inte något enastående, utan situationen är densamma efter varje avspärrningskris. Efter förra världskriget var vår varuimport i förhållande till exporten till och med något större än vad den har varit under det sista året. Skillnaden mellan import och export rörde sig under det första året efter förra världskriget om cirka en miljard kronor, och till en sådan balans ha vi dock inte nått upp i år. Om våra lager av utländska varor äro tömda på grund av den tidigare avspärrningen, blir naturligtvis importen mycket stor, till dess att man fyllt luckorna.

Jag anser emellertid, att vi inte ha gått tillräckligt försiktigt fram under denna övergångsperiod till dess att varutillgången i världen blir bättre. Vi hade nog kunnat vara litet försiktigare och gått saktare fram i fråga om importen, så att övergången hade blivit något mjukare.

Man förklarar visserligen, att priskontrollen skall skärpas. Men hur skall man då gå till väga? Jag var häromdagen inne i en affär här i Stockholm och frågade efter en konfektionsartikel. Man visade en priskontrollerad vara, men den passade inte riktigt, så att jag frågade, om de inte hade något annat. Biträdet tog genast fram en annan vara, men den var inte priskontrollerad och kostade fyra gånger så mycket som den priskontrollerade. Av den priskontrollerade varan fanns det blott obetydligt att välja på, medan det var god tillgång på den icke priskontrollerade. Jag skulle tro, att arbetarna i detta fall köpa lika mycket av den icke priskontrollerade varan som av den priskontrollerade. Följden måste naturligtvis bli, att priserna pressas uppåt.

Eftersom debatten har kommit in på dessa frågor, har jag inte kunnat undgå att beröra dem. Jag hade annars närmast tänkt att yttra mig om det föreliggande utskottsutlåtandet. Jag har nämligen deltagit i detta ärendes handläggning i statsutskottet. Såsom kammarens ledamöter finna, har jag inte reserverat mig, utan biträtt utskottsmajoritetens förslag. Jag grundar mitt ståndpunktstagande på att det måste vara till gagn för oss alla, om regeringen får ett sådant vapen, som de föreslagna importsubventionerna ändock äro, för att kunna skära av topppriserna på vissa nödvändighetsvaror, om priserna under en kortare period skulle bli alltför höga. Rätt använda komma importsubventionerna icke att stimulera utan snarare att begränsa inflationen. I varje fall har detta varit statsrådets avsikt, när han lagt fram sitt förslag. Hans avsikt har således varit att hindra priserna från att stiga alltför mycket. Jag är för min del övertygad om att om detta vapen användes på rätt sätt, vilket ju herr statsrådet i propositionen har förklarat att han ämnar göra och vilket understrukits av samtliga hörda myndigheter, komma de föreslagna importsubventionerna snarare att motverka inflationen än att främja den.

Jag yrkar därför, herr talman, bifall till det föreliggande utskottsutlåtandet.

Herr Forslund: Herr talman! Såsom gammal fackföreningsman och med någon erfarenhet av svårigheterna vid lönerörelser måste jag uttala min förvåning över att det finns partiledare här i kammaren, som i många och långa anföranden kunna förorda en rundabordskonferens, som synes ha till huvudsyfte att försöka förmå fackföreningsfolket att iakttaga återhållsamhet i sina krav vid de nu pågående avtalsförhandlingarna.

Bland de herrar, som skulle delta i en sådan rundabordskonferens, skulle väl vara herr Domö för högern och herr von Heland för bondeförbundet. Men de äro inga lämpliga representanter att sända till en rundabordskonferens, där

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

man skall behandla lönefrågor, framför allt inte med tanke på det läge, vari lönefrågorna för närvarande befinna sig.

Jag måste också betrakta det såsom den största taktiska oklokhets, som man kan göra sig skyldig till, när herrarna nu i slutet av året, då förhandlingarna om de nya kollektivavtalen egentligen borde vara avslutade, uppmana finansminister Wigforss att sammankalla en rundabordskonferens, i vilken man vill delta och säga sin mening om lönesättningen. Förstå ni inte, mina herrar, att ni här äro ute i ogjort väder? Det passar sig inte för män i ansvarig ställning att kasta fram ett sådant oerhört irritationsmoment mitt under pågående avtalsförhandlingar. Fackföreningsrörelsens representanter äro, försäkrar jag herr von Heland, inga söndagsskolebarn, vilka man kan samla kring ett bord och berätta sagor för. Det är folk som ha vuxit upp i samband med sin organisations utbyggnad. Både de och organisationen ha vuxit upp under ansvar. Fackföreningsrörelsens män känna näringslivet minst lika bra som ni som tala stora ord här i dag. De veta mycket väl, vad näringslivet har förmåga att bära i löner, och de önska alla, att näringslivet skall utvecklas och vara till gagn för vårt land och folk. Det är att leka med elden, när man talar på det sätt som man har gjort här i dag.

Vad begripa herr Domö och herr von Heland av de interna svårigheterna vid våra lönerörelser och vad som kan vara lämpligt att säga vid förhandlingsbordet för att komma till en lycklig lösning? Jag tror, att de sakna förutsättningar för att förstå den saken. Därför böra ni låta finansministern vara i fred, även om det nu är kutym att man skall ha honom att piska varenda dag från morgon till kväll. Han har i detta fall varit klok nog att inte åstadkomma den irritation, som anordnandet av en rundabordskonferens enligt min mening skulle medföra. Det är egendomligt, att ni som ändock äro partitaktiker och räkna med alla eventualiteter för att kunna suga till er alla de valmän, som ni hoppas på, inte ha något sinne för en sådan här sak och vad som är lämpligt att göra i ett svårt läge. Lönerörelserna böra ligga vid sidan om det politiska käbbel, som vi ha här i kamrarna. Lönerörelserna ingripa djupt i hela vårt samhällsliv. Låt våra ansvarsmedvetna män på arbetsmarknadens område göra upp dessa frågor själva. Då göra ni en nyttig gärning.

Till herr Domö, som började frammana minnen från förra världskrigets dagar, vill jag säga: tag inte fram de minnena, herr Domö! Vilken oerhörd skillnad är det inte mellan läget då och nu! Herr Domö sitter i bekväma förhållanden i vårt samhälle. Han lider varken nöd eller tvång på något sätt. Men, herr Domö, under vilka förhållanden levde inte de oppositionsmän, som framträdde på den tid som herr Domö erinrade om! Den minsta eftertanke bör säga honom, att han för Guds skull inte bör tala om dessa saker. Att oppositionsmännen knorrade och använde starka ord på den tiden, då man saknade både medborgarrätt och mycket annat, är förståeligt och betydligt mer berättigat än om herr Domö skulle göra det i dag.

Det skulle kläda högerens ledare utomordentligt bra, om han jämte övriga partiledare på den borgerliga sidan stege upp här och sade: vi vilja icke delta i den smutskastning, som sker mot regeringen och speciellt mot finansministern, som i den svåra tid, som vi nyss genomlevat, dock betytt mer än kanske någon annan för vårt land. Man använder honom som spottkopp. Om ni vilja ha någon politisk renlighet i diskussionerna oss emellan och i våra partiförhållanden, så säg till edra tidningar och medarbetare, att det finns en gräns för att tala på det sätt som man gjort i dessa dagar. Finansminister Wigforss har de stora arbetarmassornas förtroende och bör enligt min mening vara fri från det misstänkliggörande, som han har utsatts för från borgerlig sida både här i kammaren och kanske ännu mer i andra kammaren.

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

Jag har, herr talman, velat säga detta, då jag anser, att man är ute på en farlig väg, då man här så livligt förordar en rundabordskonferens. En dylik konferens skulle bara skapa irritation vid avtalsförhandlingarna och irritera förhållandet mellan parterna, vilket borde vara betydligt bättre än vad som har framkommit under de senaste veckorna.

Häri instämde herr *Karlsson, Gustaf*, och herr *Andersson, Karl*.

Herr **von Heland**: Herr talman! Jag hade inte tänkt att replikera herr Domö, då det ju är onödigt att vi två hålla på att gruffa här i kammaren. Jag beklagar emellertid, att jag inte har med mig en avskrift av det anförande av herr Domö, som jag citerade. Jag skall dock be att kanske redan i morgon till herr Domö få överlämna en avskrift av det auktoriserade referatet. Då kanske herr Domö något ändrar sitt anförande här i kammaren vid justeringen. Den saken behöva vi emellertid inte tvista om nu.

Det är, herr talman, beklagligt att vi — såsom jag påpekade redan i mitt första anförande — nu skola börja bli så politiskt osams, att vi beskylla varandra för allt möjligt. Vi böra väl i alla fall hålla oss till sak. Jag vill fråga herr Forslund, om han kan nämna ett enda tillfälle då jag har smutskastat någon av regeringens ledamöter. Jag vet absolut inte med mig, att jag någonsin har gjort det. Man bör nog försöka ta det litet lugnare och hålla sig till sakfrågan.

Herr Forslund påstod vidare, att varken jag eller herr Domö passade som representanter vid diskussioner om lönefrågor. Jag skall här bara tala för mig själv, ty jag kan naturligtvis inte tala för högerns ledare. Jag kan nämna för herr Forslund, att jag har varit med vid många löneförhandlingar såsom arbetsgivarpart. Jag skulle inte tro, att de arbetargrupper, med vilka jag diskuterat vid dessa avtalsförhandlingar, ha betraktat mitt deltagande på samma sätt som herr Forslund gör. Jag känner till förhållandena nu för tiden inom en hel del företag minst lika bra som herr Forslund.

Herr Forslund förklarade också, att vi äro ute i ogjort väder, då vi rekommendera en rundabordskonferens enbart för lönefrågan. Jag vill ännu en gång påpeka att jag gentemot herr andre vice talmannen sagt, att jag anser, att vi vid en rundabordskonferens icke enbart skola diskutera lönefrågan och de penningpolitiska problemen, utan allt som berör dessa stora ekonomiska frågor. Det är min övertygelse, att det är riktigt att vi diskutera *alla* dessa frågor.

Varför jag begärde ordet, herr talman, var egentligen för att replikera herr statsrådet Sträng. Han har en enastående förmåga att med stort patos hålla sina anföranden. Om jag obekant med herr statsrådet Sträng och okunnig om de frågor, som disputerades, skulle komma in här i kammaren mitt under en debatt, skulle jag bli överförtjust över herr Strängs anförande och säga att det var mig en duktig karl, som står här och med sådant patos talar sanningens ord. Nu känna emellertid herr statsrådet Sträng och jag varandra sedan gammalt från mångfaldiga diskussionsmöten. Jag har lärt mig, att det är mycket angenämt att diskutera med statsrådet — det är min ärliga uppfattning — och åtminstone är det alltid mycket intressant. Jag förstår också, att herr statsrådet med sin stora kunnighet och patos, även om uppgifterna äro diskutabla, naturligtvis gör ett stort intryck på valmötena. Men det förvånar mig dock, att herr statsrådet så kraftigt med ett valmötesanförande kan paralysera sina partikamrater i kammaren. När herr statsrådet skall undervisa i sanning, så finnas här ju flera, som kunna de frågor, som herr statsrådet berörde. Jag räknar mig som en av dem, som kunna dessa frågor,

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

och herr statsrådet, som ville korrigera mig, kanske tillåter mig i all vördsamhet att i min tur korrigera herr statsrådet.

Herr statsrådet Strängs sanningsförkunnelse började med mejerihanteringen. Herr förste vice talmannen har redan delvis bemött det, men det må tillätas mig att också bemöta det, därför att även där, herr Forslund, har jag varit med i avtalsunderhandlingar. Jag har som styrelseledamot i vårt största mejeriföretag varit med om att godkänna de lönekrav, som vi nu ha beslutat och som bara för stockholmsarbetarna komma att betyda en merutgift för Mjölkcentralen i Stockholm på en halv miljon kronor. Men det förhåller sig inte så, som herr statsrådet säger, att marginalen i våra organisationer har tillåtit de löneförhöjningar, som vi nu lämnat, ty våra företag äro ju andelsföretag, så att sedan vi ha betalat omkostnaderna och konsoliderat och investerat o. s. v., få jordbrukarna resten i mjölkpris. Följden av löneförhöjningarna är alltså ett minskat mjölkpris till jordbrukarna. Nu säger jag ännu en gång, att jag inte opponerar mig mot det avtal, som vi ha slutit. Jag har gått med på det, därför att jag anser det ur andra synpunkter vara riktigt. Jag har bara konstaterat faktum: genom vad som nu pågår vidgar man klyftan återigen. Det går nämligen ut över andra.

Vidare anmärkte herr statsrådet på att jag alltid talar om jordbrukarna kollektivt. Det är dock, herr statsråd, riktigare att göra det än att göra som herr statsrådet: dela upp dem i två stora grupper och säga, att den ena gruppen har bra betalt och den andra dåligt, och att de, som tillhöra den förra gruppen, inte skola tala för dem, som ha det sämre. Jag har inte så mycket handlingar med mig i dag som jag brukar ha, när jag träffar herr statsrådet på valmöten, men av en händelse har jag med mig socialdemokraternas valtidning Vår Väg. Vi ha ju diskuterat om den tidskriften förut, herr statsrådet och jag, på valmöten. Jag tycker inte, att denna tidskrift är något sanningsvittne, men jag kan i alla fall hämta några sanna uppgifter ur den. Där står exempelvis, att av de 418 000 brukningsdelarna i landet äro endast 5 000 mellan 50 och 100 hektar och endast 2 000 över 100 hektar. (Herr *Pauli*: Valrörelsen är över!) Ja, det tycks inte vara så från eder sida, herr *Pauli* — om det är för att vi skola få ett omval i Värmland vet jag inte, men delvis tycks valrörelsen fortsätta. Men jag tog mig friheten att använda dessa uppgifter, ty stå de i denna tidskrift, böra åtminstone socialdemokraterna tro på dem.

Jag konstaterar alltså, att jordbruk på över 50 hektar ha endast 7 000 jordbrukare av 418 000. Kan man då inte tala om jordbrukarna kollektivt, när av alla de 418 000 bara 7 000 ha dessa stora gårdar? Av jordbrukarna ha 320 000 eller tre fjärdedelar under 10 hektar jord. När jag tar mig friheten att tala om jordbrukarna, menar jag den stora massan, och det trodde jag man skulle förstå här i kammaren. Jag talar inte om mig, som har riksdagsarvoden och andra inkomster, jag talar inte om en och annan jordbrukare, som har fått odla sockerbetor och oljeväxter o. s. v. och har det bra, utan jag talar om dem, som verkligen ha det bekymmersamt på landsbygden och inte ha några andra inkomster än från jordbruket.

Det är också rätt besynnerligt, att herr statsrådet fortsätter med den förkunnelsen, att statistiken visar att jordbrukarna ha fått en med industriarbetarna likvärdig ställning. Jag trodde nämligen, att vi hade rätt ut, att uppgifterna därom i detta valnummer inte äro riktiga. I den statistik, som författats av statsrådet Sköld och statssekreterare Lange — jag ser, att de äro närvarande här — har man nämligen räknat in hela jordbrukarfamiljens inkomst och dessutom inkomsten av den skog, som man har varit pliktig att

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)
avverka nu under kristiden samt slutligen räntan på jordbrukskapitalet. Herr statsrådets uppgifter voro alltså fullständigt felaktiga.

Jag håller med herr statsrådet om att egentligen hade det varit onödigt att diskutera denna sak så här ingående, och det var inte alls min mening att föregripa diskussionen i andra kammaren om någon dag. Men vi ha ju kommit in på frågan om löner och penninginkomster, och då får man ursäkta, att vissa förfrågningar och påpekanden göras, ty inkomstfrågan är ett vitalt intresse för jordbrukets folk.

Statsrådet Sträng sade också, att det under kriget hade blivit en väsentlig utjämning mellan jordbrukets arbetskraft och andra. Ja, ingen har förnekat detta. Jag har tvärtom tacksamt erkänt, att under kriget har det blivit en inkomstutjämning. Vad jag vill, det är att socialdemokraterna skola gå med på att inkomstutjämningen får fortsätta mellan jordbrukets arbetskraft och annan arbetskraft. Men jag är övertygad om att de lönerörelser, som nu äga rum, komma att åter vidga löneklyftan. Det är det, som jag har vågat beklaga, och det har väckt en sådan irritation hos socialdemokraterna. Jag hade hoppats, att vi i stället skulle kunna finna varandra på den punkten. Nu säger visserligen herr statsrådet, att inom det socialdemokratiska partiet är man fullt införstådd med att utjämningen skall fortsätta, men så kommer ett tillägg, som är litet oroande: denna strävan måste ske i ett större ekonomiskt sammanhang. Man oroas av sådana löften om det där framtida ekonomiska sammanhanget och den där framtiden, som synes bli allt mer och mer fjärran genom det, som nu sker.

Till slut, herr talman, vill jag säga, att mina inlägg här i debatten icke avsett att på något sätt personligen angripa någon, utan de ha grundats på en strävan att vi skulle kunna mötas till en konferens för att se, om det inte finns möjligheter att i det stora ekonomiska sammanhanget komma till något så när eniga linjer.

Det är mitt önskemål, och ett ytterligare önskemål är dessutom, att inte vad som nu sker skall gå ut över landsbygdens folk.

Herr statsrådet **Sträng**: Herr talman! Herr von Heland har under mycket artiga bugningar gett sina komplimanger till min ringhet för både patos och sakkunskap, när det gäller framför allt jordbruksfrågorna. Jag är ledsen, att jag inte kan returnera artigheterna, i varje fall inte vad det sista beträffar.

Herr von Heland har ju anfört en del siffror och bland annat på nytt läst för kammaren ur den där tidningen, som han så träget bär i sin ficka. Han läste ur den för mig sista gången före valet vid ett diskussionsmöte i Björnlunda, och om jag inte alldeles missminner mig, har han läst för kammarens ledamöter också ur denna tidning en gång förut. Nå ja, det skadar inte, ty om man många gånger talar om samma sak, har man alltid den förhoppningen, att en och annan skall acceptera den och komma ihåg den.

Emellertid äro siffrorna i den där valtids-tidningen inte de allra senaste och mest aktuella. Man kan ju med rätt starka skäl, ja med mycket starka skäl säga, vad jag sade i mitt sista anförande, att av de 300 000 företagare, som ha jordbruk på över två hektar — det är 200 000 mellan två och tio hektar och 100 000 över tio hektar — är den tredjedel, som har jordbruk över tio hektar, redan i dag i stort sett ekonomiskt jämförbar med industriarbetarnas medellön. Det finns naturligtvis en och annan bland dessa jordbrukare, som är på efterkälken, och en och annan, som är före i utvecklingen, men den senast aktuella siffran, som bygger på livsmedelskommissionens deklarationsundersökningar — och bakom dessa ligger ju ett material, om jag inte minns fel, på 16 000 å 17 000 individuella deklarerationer, representerande olika delar av landet — visar, att

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

familjeinkomsten för företag av storleken mellan 10 och 20 hektar, d. v. s. den lägsta delen av de 100 000, som jag betraktar som jämförbara med industrien, år 1944 var 6 743 kronor. Det är en familjeinkomst — däri ligger hustruns arbete, kanske delvis också barnens — men även med beaktande därav vågar jag säga, att inkomsten är så pass hygglig, att den är jämförbar med vad en industriarbetare i motsvarande dyrortslägen kan räkna sig till godo.

Nu säger herr von Heland, att i beräkningarna ingå också inkomsterna från skogen under de senaste krigsåren. Ja, det är riktigt, men man kan ju inte gärna göra gällande, att skogsuttaget i södra och mellersta delarna av landet, där jordbruket dominerar, har haft någon som helst natur av kapitaluttag. Det har varit ett normalt och riktigt skogsuttag, som i sin tur har givit värden för kommande skogsproduktion. Där har följaktligen inte åläggandet från myndigheternas sida varit till någon som helst nackdel för jordbrukarna.

Vidare säger herr von Heland, att jag har brutit i saktighet och i riktighet, när jag bland annat nämnt mejerierna som ett av de områden, där arbetarna i år ha kunnat genomföra löneökningar och där herr von Heland och hans yrkeskolleger ha suttit på arbetsgivarsidan vid förhandlingarna. Herr von Heland och även kammarens förste vice talman säga, att mejerierna bygga på andelsföretagsprincipen, och om de ge arbetarna högre löner, så betyder det ingenting annat än att jordbrukarna få mindre betalt för sin mjölk. Ja, är det någon principiell skillnad mellan detta och ett vanligt aktiebolag eller ett företag i allmänhet? Jag vill erinra om att sedan 1932 ha jordbrukarna inte fått någon reduktion på sitt mjölkpris, oaktat sedan detta år åtskilliga, inte oväsentliga lönejusteringar skett för mejeriarbetarkåren. Däremot kan man väl med en viss riktighet säga, att därför att mejeriarbetarna fått högre löner, ha mejerierna inte kunnat betala fullt så stora höjningar av mjölkpriset, som de i annat fall skulle kunnat göra. Det tror jag är en riktigare och mera adekvat bild. Men samma situation råder ju inom hela företagarvärlden. Ökar jag lönerna för de i företagen anställda, så innebär det, att företagaren får nöja sig med mindre inkomster, eftersom det är marginalerna man slåss om. Det är väl otänkbart att säga, att när bönderna i egenskap av andelsägare i ett mejeri agera som arbetsgivare, skola de vara i en annan situation än företagarvärlden i allmänhet, när de här sakerna diskuteras.

Jag kan följaktligen inte förstå finessen vare sig i herr von Helands replik, inte heller i kammarens förste vice talmans replik. Jag anser, att här har man ett över hela området likartat förhållande.

Ja, jag är ledsn över att jag med mitt anförande sist förlängde debatten, eftersom det då bara var någon talare kvar på listan. Jag är angelägen om att inte ytterligare draga något strå till stacken och skall därför sluta med detta.

Ordet lämnades nu för kort genmäle till herr **von Heland**, som yttrade: Herr talman! Jag vill först påpeka, att herr statsrådet gett mig rätt i att i jordbrukarnas inkomster äro hela familjens inkomster inkluderade och att även skogsavverkningen ingår däri. Jag tycker fortfarande, att det är ett fel att jämföra sådana inkomster med industriarbetarnas inkomst, i synnerhet när man vet, vilken arbetstid jordbrukaren och hans hustru ha.

Dessutom tycker jag det är egendomligt, att herr statsrådet vill jämföra en småbrukar-andelsägare i Mjölcentralen med en aktieägare i ett stort bolag. Jag vill slutligen också ännu en gång konstatera, att de lönehöjningar, som nu ske, gå ut över andra, de gå ut över dem, som äro bland de sämst ställda i samhället, nämligen småbrukarna, vilka främst leva på animalieproduktionen, särskilt mjölkproduktionen, och vilka komma att få ett lägre mjölkpris, därför att omkostnaderna stigit.

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)

Det är beklagligt, att just jordbruksminister Sträng lämnar missvisande uppgifter om inkomstfördelningen. Emellertid har den s. k. 27-mannakommittén redovisat riktiga siffror, nämligen att lantarbetarna ha 10—15 % lägre lön än industriarbetarna på landsbygden. Statssekreterare Lange har dessutom vid föredrag i höst bl. a. påpekat »att det är bortåt 200 000 jordbruk, vilkas utövare icke ens uppnå en inkomst som motsvarar en lantarbetarlön».

Herr Nordenson: Herr talman! Bara några korta reflexioner!

Både herr Strand och herr Forslund ha framhållit mycket starkt, att en rundabordskonferens nu ovillkorligen måste uppfattas såsom riktad emot lönerörelserna. Det är möjligt, att de ha rätt däri, men de draga av detta en mycket vittgående slutsats, nämligen att vi, som påyrka en sådan konferens, göra det med avsikt att den skall rikta sig enbart mot lönerna. Detta är fullkomligt felaktigt. Vad vi här ha begärt — och det underströks av herr von Heland — är, att det skulle tas upp överläggningar över hela gebitet, så att alla problem komma under debatt.

Vi ha alltså kommit i den situationen, att kravet på överläggningar betraktas såsom en stöt mot en viss grupp av samhällsmedborgare. Detta visar just det berättigade i mitt tidigare krav, att man skulle ha behandlat dessa frågor mera kontinuerligt. Hade överläggningar om våra penningförhållanden satts i gång tidigare och hållits låt vara intermittent men dock med ett visst samband, så hade dylika överläggningar inte kunnat tolkas på det viset. Jag beklagar därför, att man inte tidigare har satt i gång med en rundabordskonferens. Då hade man kunnat undvika den tolkning, som herr Forslund här ger.

Herr Forslund har givit en mycket skarp karakteristik av den kritik, som har framförts här i dag. Han sade, att man använder regeringens ledamöter som spottkoppar. Jag vill då understryka för herr Forslund, att vad jag för min del här har gjort, det är att jag har upptagit en politisk motståndares åsikter till granskning, försökt komma till rätta med deras innebörd och komma underfund med motiv och bevekelsegrunder. Jag har gjort det klart och öppet med möjlighet för motståndaren att försvara sig, och jag protesterar mot den karakteristik, som herr Forslund här har givit.

Jag anser det nödvändigt, att vi här hålla klart för oss, att en skarp kritik inte är detsamma som en osnygg kritik.

Herr Holmbäck: Herr talman! I anledning av herr Forslunds yttrande om statsrådet Wigforss skall jag be att få säga några ord. Jag tillåter mig, herr talman, att göra det i tre olika punkter.

Den första punkten gäller, huru det stadgande i kommunalskattelagen skall tolkas, som för närvarande är föremål för så stor debatt i pressen. Jag har försökt sätta mig in i den frågan, och mitt resultat har blivit, att spörsmålet är tveksamt. Under förarbetena till hithörande lagstiftning hyste man nog en annan uppfattning, tror jag, än vad statsrådet Wigforss tydligen har tillämpat, men det finns å andra sidan tre utslag av regeringsrätten, av år 1915, 1917 och 1919, som gå i den andra riktningen.

Den andra punkten gäller, huruvida man — om den tolkning, som faktiskt har använts, är den riktiga — bör bibehålla stadgandet i dess nuvarande lydelse. På den frågan vill jag svara nej.

Den tredje punkten är den, att enligt min uppfattning varje angrepp mot statsrådet Wigforss' heder vare sig såsom politiker eller såsom medborgare i allmänhet är dömt att misslyckas.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr talmannen, jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till samt

Ang. subventionering av införseln av vissa varor m. m. (Forts.)
vidare på avslag å vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 300, röstar
Ja;

Den, det ej vill, röstar
Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo uppläst, verkställdes omröstningen genom uppresning; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till åtgärder för utökning av vinterproduktionen av tegel jämte i ämnet väckta motioner;

nr 302, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av ytterligare medel till tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet; samt

nr 303, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående medgivande att i vissa fall utlämna lantarbetarbostadslån och lantarbetarbostadsbidrag utan föreskriven säkerhet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 304, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inrättande av avgångsstat för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet jämte i ämnet väckta motioner.

I en till riksdagen avlåten proposition, nr 353, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 18 oktober 1946, föreslagit riksdagen godkänna följande vid propositionen fogade

Förslag

till

Kungörelse

om ändrad lydelse av 52 § civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8).

Härigenom förordnas, att i 52 § civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 skall närmast efter 12 mom. införas ett nytt moment, betecknat 12 a mom., av den lydelse nedan angives.

52 §.

12 a mom. Landsfogdarna. Landsfiskalerna. Poliskåren i Boden.

Tjänsteman är pliktig att, där så finnes påkallat med hänsyn till statens intresse, i enlighet med vad därom är särskilt stadgat med frånträdande av

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
tjänsteutövningen övergå på avgångsstat mot åtnjutande av avlöning enligt grunder, som bestämmas av Kungl. Maj:t och riksdagen.

Denna kungörelse träder i kraft dagen efter den, då kungörelsen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling; dock att bestämmelserna icke skola äga tillämpning å tjänsteman, vilken vid ikraftträdandet innehade och fortfarande innehar befattning, som i bestämmelserna avses.

Vidare hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att

dels besluta, att för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet skulle inrättas en avgångsstat enligt de grunder, som angivits i nämnda statsrådsprotokoll,

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats utfärda erforderliga bestämmelser angående avlöningsförmåner och tjänstgöringsskyldighet m. m. för statliga befattningshavare som överfördes å avgångsstaten.

dels bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna om sådan tillfällig ökning av antalet ordinarie statliga tjänster vid polis- och åklagarväsendet, som kunde föränledas av befattningshavares överföring på avgångsstat,

dels ock till Ersättningar åt befattningshavare på avgångsstat vid polis- och åklagarväsendet å tilläggsstat till riksdagen för budgetåret 1946/47 å driftbudgeten under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 10 000 kronor.

I samband med Kungl. Maj:ts förevarande förslag hade utskottet till behandling förehaft

dels en inom första kammaren av herr *Bergquist* väckt motion (I:381), vari hemställts, att de i propositionen nr 353 framlagda förslagen måtte av riksdagen avslås,

dels ock två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *Herlitz* (I:385) och den andra inom andra kammaren av herrar *Håstad* och *Hagberg* (II:583), i vilka hemställts, att riksdagen, med avslag på Kungl. Maj:ts ifrågavarande proposition, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla att däri berörda spörsmål måtte tagas under övervägande i samband med den utredning angående revision av §§ 35 och 36 regeringsformen, varom riksdagen hemställt.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på återopade grunder hemställt, att riksdagen måtte med bifall till Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å motionerna I:381 samt I:385 och II:583

a) besluta, att för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet skulle inrättas en avgångsstat enligt de grunder, som angivits i statsrådsprotokollet över socialärenden för den 18 oktober 1946,

b) godkänna förenämnda förslag till kungörelse om ändrad lydelse av 52 § civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8),

c) bemyndiga Kungl. Maj:t att i huvudsaklig överensstämmelse med vad i statsrådsprotokollet förordats utfärda erforderliga bestämmelser angående avlöningsförmåner och tjänstgöringsskyldighet m. m. för statliga befattningshavare som överfördes å avgångsstaten,

-d) bemyndiga Kungl. Maj:t att förordna om sådan tillfällig ökning av antalet ordinarie statliga tjänster vid polis- och åklagarväsendet, som kunde föränledas av befattningshavares överföring på avgångsstat,

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)

e) till Ersättningar åt befattningshavare på avgångsstat vid polis- och åklagarväsendet å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 under femte huvudtiteln anvisa ett förslagsanslag av 10 000 kronor.

Reservation hade anförts av herrar *Johan Bernhard Johansson, Gränebo, Heiding och Mannerskantz*, fröken *Andersson* samt herrar *Albertsson, Falla, Rubbestad, Pettersson* i Dahl, *Malmberg* i Skövde och *Holmström*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, som i reservationen angivits, samt att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i anslutning till yrkandena i motionerna I: 381 samt I: 385 och II: 583 besluta icke bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition.

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Jag skall be att få öppna debatten om det nu föreliggande förslaget om inrättande av en avgångsstat i polisväsendet. Jag gör det därför att jag tror att det är motiverat, att jag lämnar en allmän redogörelse för bakgrunden till och för det huvudsakliga innehållet i det föreliggande förslaget.

Det förslag, som nu ligger på kammarens bord, syftar till att bereda större möjligheter än som för närvarande stå till buds för att vid behov kunna från utövning av tjänsten skilja en befattningshavare vid polisväsendet, som ådaga-lägger en uppenbar olämplighet att tillhöra ordningsmakten i vårt samhälle. Att ett sådant förslag framlagts har sin grund i det förhållandet, att de möjligheter, som stå till buds att ingripa mot olämpliga polismän, i praktiken ha befunnits inte vara tillräckliga.

Jag behöver inte här närmare gå in på de regler, som för närvarande gälla i fråga om rätten och möjligheten att skilja en olämplig polisman från hans syssla. Jag vill bara erinra om att man i detta hänseende kan dela upp polis-männen i olika grupper. Vi ha för det första de statliga polismännen. De ut-göras huvudsakligen av landsfogdar och landsfiskaler. I fråga om möjligheten att skilja dem från deras befattningar gälla i princip samma regler som för andra statstjänstemän. De kunna efter dom och rannsakan avsättas. En sådan dom kan följa, om de begått ett svårare tjänstefel eller om de utom tjänsten ha begått ett brott, på vilket det kan följa straffarbete. Om en statlig befatt-ningshavare vid polisen av en eller annan orsak skulle befinnas vara olämplig att stå kvar i sin syssla, är det på grund av bestämmelser i avlöningsförfatt-ningarna möjligt för Kungl. Maj:t att flytta honom från befattningen till en annan befattning inom eller utom polisväsendet.

De kommunala befattningshavarna däremot äro av två slag. Det är till en början de högre kommunala befattningshavarna, såsom polismästare, polis-in-tendenter och stadsfiskaler. De tillsättas i regel av statliga myndigheter men äro såsom kommunala befattningshavare bundna vid sin tjänstgöringsort; de äro i princip inte underkastade någon flyttningsskyldighet. De högre kommu-nala befattningshavarna vid polisen kunna liksom innehavarna av de statliga polisbefattningarna skiljas från tjänsten endast efter dom och rannsakan. Den andra gruppen av kommunala polismän omfattar vanliga poliser till och med kommissaries grad. De kunna naturligtvis liksom alla andra officiella befatt-ningshavare på grund av begänget tjänstefel eller allmänt brott skiljas från befattningen av domstol, men därutöver finns det beträffande denna, den stör-sta gruppen av polismän, en möjlighet att ingripa i form av administrativ be-straffning. Det är poliskollegierna som utöva denna administrativa bestraff-ningsrätt. De ha möjlighet att skilja en polisman från sin befattning.

I fråga om hur dessa möjligheter — både den judiciella och den administra-tiva — att avlägsna en befattningshavare, som är olämplig, utfallit i prakti-ken, har utskottet gjort ett bestämt uttalande. Utskottet konstaterar nämligen

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
i sitt utlåtande att gällande bestämmelser inte erbjuda tillräckliga möjligheter att i fall av utomordentlig vikt skilja befattningshavare vid polisväsendet från utövningen av tjänsten. Jag vill vidare framhålla att även reservanterna inta samma ståndpunkt. I den avgivna reservationen finnes nämligen ett uttryck av ungefär enahanda innebörd som nyssnämnda uttalande av utskottet. Man konstaterar i reservationen att de gällande bestämmelserna inte erbjuda tillräckliga möjligheter till ingripande. Det råder alltså beträffande själva bakgrunden till det föreliggande förslaget, såvitt jag kan se, enighet mellan utskottets majoritet och reservanterna.

Enigheten sträcker sig ännu längre, ty samma uppfattning kommer till synes även i de väckta motionerna. Herr Bergquist t. ex. konstaterar i sin motion, att det inte torde kunna förnekas, att skäl kunna åberopas för att vidare gående möjligheter än gällande lagstiftning medger borde finnas för att skilja statliga och kommunala befattningshavare från tjänsten, och även herr Herlitz gör i sin motion ett uttalande av ungefär samma innebörd. Han konstaterar, att det inte kan råda delade meningar om angelägenheten av att inte inom polis- och åklagarväsendet finnas befattningshavare, på vilkas obrottsliga lojalitet man inte under alla förhållanden kan räkna. Man får, säger herr Herlitz, inte försumma att vidta åtgärder till säkerställande härav.

Jag har velat, herr talman, göra detta konstaterande. Det råder såvitt jag kan se en allmän enighet om att de regler, som vi för närvarande ha på detta område, äro allt för snäva. Det uttalas av både utskottet, reservanterna och motionärerna, att man bör söka få till stånd en ändring, men man har ändå inte från reservanternas sida ansett sig kunna ansluta sig till den utväg, som har föreslagits i den kungl. propositionen.

Det är en gammal uppfattning i vårt land, att man måste ställa alldeles särskilda krav på våra polismän, på deras lojalitet och allmänna lämplighet för sin uppgift. Jag skulle vilja säga, att före nu gällande 1925 års lagstiftning gick man till och med så långt, att man enligt min mening överbetonade denna synpunkt, vilket ledde till en allmän osäkerhet och en allmän otrygghet i anställningsförhållandena för polismännen. Jag vill i detta avseende bara erinra om att enligt de bestämmelser, som gällde före 1925, en polisman kunde erhålla avsked från sin befattning när helst polischefen fann honom olämplig eller när helst polischefen eljest hade förlorat förtroendet för honom. Det var ett framträdande syfte med den nya lagstiftningen, att man skulle ge polismännen en mera tryggad ställning och att man därigenom skulle undanröja den känsla av osjälvständighet, som tidigare ofta hade varit rådande bland polismännen.

Men jag ber kammaren lägga märke till att även när man 1925 försökte förverkliga önskemålet att bereda polismännen tryggare anställningsförhållanden, ville man ändock inte släppa kravet på att polismännen skulle fylla vissa alldeles speciella kvalifikationer, som voro strängare än vad som gäller för övriga tjänstemän. Man införde nämligen i det författningssystem, som kom till stånd 1925, en föreskrift om att såsom tjänstefel av en befattningshavare vid polisväsendet skulle anses, att han i sin enskildaandel förhållit sig på sådant sätt, att aktningen för polistjänsten sattes i fara, och man gick så långt att man stadgade en möjlighet för poliskollegierna att skilja en befattningshavare från tjänsten även på grund av hans enskildaandel.

Om jag nu alltså konstaterar, att man 1925 öppnade vissa speciella möjligheter att i administrativ ordning skilja en olämplig befattningshavare från sin syssla och i polisförfattningarna uppställde alldeles särskilda krav i fråga om polismännensandel, kan man fråga sig vad anledningen är till att man nu, ett par decennier senare, konstaterar, att detta system inte har fungerat

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
tillräckligt effektivt. Jag tror att det beror på att en avsättning ofta ter sig som en gent emot den enskilde befattningshavaren mycket grym, ja ofta obillig åtgärd. En avsättning innebär inte bara att en befattningshavare skiljes från tjänsten och därmed förlorar lön och utkomst. Den innebär också att en befattningshavare, som kanske i många år har betalat för sin och sin familjs pension, blir berövad all pensionsrätt, även den som följer på grund av de inbetalda avgifterna. Det är faktiskt så att domstolarna och även de administrativa organen, poliskollegierna, ofta känna sig stå inför en mycket obehaglig intressekollision, när det gäller att avgöra mål om polismäns försummelser. Man har å ena sidan det krav, som samhället uppställer på att polismakten skall vara effektiv och att dess befattningshavare skola vara fria från allvarigare personliga anmärkningar, men man har å andra sidan också den enskilde befattningshavarens i och för sig alldeles berättigade önskemål att ha en viss trygghet i sin anställning. Det står mot samhällets krav på polisväsendets effektivitet ett individuellt billighetskrav. Domstolarna stå ofta inför en mycket tråkig intressekollision, när det gäller att avgöra dessa mål. Jag har själv varit domare och själv haft att ta ställning till yrkande om avsättning av en befattningshavare från hans tjänst. Jag vet, vilka oerhört känsliga avgöranden detta kan vara och hur oerhört ömmande familjeförhållandena hos en befattningshavare kunna te sig. En sådan avvägning mellan dessa två i och för sig alldeles berättigade intressen leder ofta till att man inte anser sig kunna tillgripa en så sträng åtgärd som en avsättning innebär.

Det förslag, som nu ligger på kammarens bord, är avsett att i vissa viktiga fall bereda en möjlighet till en skälig kompromiss mellan dessa två motstridiga intressen, en kompromiss, som skall göra det möjligt att tillgodose både samhällets berättigade krav på effektivitet hos polisväsendet och den enskilde polismannens likaledes berättigade intresse att ha en viss ekonomisk trygghet i anställningsförhållandet.

Jag vill säga, att jag för min del har mycket svårt att finna, att det förslag som nu ligger på kammarens bord är särskilt uppseendeväckande. Dess syfte är ingalunda att skjuta något grundskott mot den i regeringsformen stadgade oavsättlighetsprincipen. Det avser endast att bereda en möjlighet att i anständiga former skilja en uppenbart olämplig polisman från utövningen av tjänsten, utan att man mot honom skall behöva rikta ett sådant ekonomiskt dråpslag som en avsättning oftast skulle innebära. Jag tror, att man inte skall gå för långt, när det gäller att slå vakt om oavsättlighetsprincipen. Jag befarar att man då lätt kan komma i ett läge, där man faktiskt skadar de intressen som man egentligen vill skydda. Jag kan i det avseendet till alla delar instämma i ett yttrande, som herr André'n fällde i denna kammare 1942, när frågan om avgångs- och disponibilitetsstaterna för försvarsväsendet behandlades. Herr André'n yttrade då: »Jag befarar emellertid, att denna oavsättlighetsprincip kan ta skada, om inte möjlighet ges att i enstaka undantagsfall avlägsna personer, som inte längre äro lämpliga för sina ämbeten och som därför kompromettera oavsättlighetsprincipen.» Jag tror, att det är från den synpunkten som man skall betrakta det nu föreliggande förslaget.

Jag vill också betona en annan sak. Det föreliggande förslaget är avsett att vara supplementärt. Möjligheten att överföra en befattningshavare på avgångsstat skall inte tillgripas, förrän andra möjliga åtgärder att ingripa mot honom ha prövats och befunnits inte kunna användas. En befattningshavare som gör sig skyldig till en så svår förseelse, att han för den kan dömas till avsättning, skall givetvis även i fortsättningen i den formen skiljas från sin tjänstutövning. Likaså skall uppenbarligen en befattningshavare, som är olämplig på den post han innehar men som kan flyttas till annan tjänst,

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
förflyttas till en befattning som han kan sköta på ett tillfredsställande sätt. Det är först om ingen av dessa utvägar står till buds, som man skall överväga att överföra befattningshavaren på avgångsstat.

Jag vill betona, att det är en väsentlig skillnad mellan en avsättning och det ingripande som sker, då avgångsstaten tillämpas. En befattningshavare som överföres på avgångsstat kommer fortfarande att åtnjuta lön, helt eller delvis. Han kommer att vara kvar i sin rätt till tjänstepension och familjepension. Han kommer fortfarande att anses tillhöra poliskåren och kommer för den skull att vara underkastad samma krav på sin enskilda vandel o. s. v. som gälla för polismän i tjänsteutövning, och han har inte möjlighet att anta tjänst eller driva rörelse annat än efter medgivande från polischefen enligt samma grunder som gälla för polismän, vilka fortfarande äro i tjänsteutövning.

I förslaget har såsom förutsättning för ett ingripande i form av ett överförande på avgångsstat angivits, att det med hänsyn till statens intresse skall anses nödvändigt att skilja en befattningshavare från tjänsteutövning. Jag vet, att det har gjorts gällande, att formuleringen »med hänsyn till statens intresse» är vag och obestämd och att den lämnar rum för godtycke.

Jag vill med anledning härav erinra om att denna formulering har hämtats direkt från 1942 års avgångs- och disponibilitetsstater vid försvaret; där talas det också om »statens intresse». Jag skulle vilja säga, att förebilden till en sådan här åtgärd faktiskt i viss mån kan sökas så högt upp som i själva regeringsformen, eftersom det där står att förtroendeämbetsmän kunna entledigas från sin befattning då Konungen »prövar rikets tjänst det fordra». Det är samma tankegång som kommit till uttryck på alla dessa tre områden.

Jag vet, att man skulle ha kunnat gå till väga på ett annat sätt; vi ha också övervägt ett annat tillvägagångssätt inom departementet. I stället för att göra som i propositionen skulle man kunnat försöka att genom en mer eller mindre detaljerad uppräknig precisera de speciella förutsättningar, som i varje särskilt fall skola föreligga. Man kunde i anslutning till 1942 års poliskommissions förslag ha sagt, att vederbörande skall kunna skiljas från utövning av sin befattning, om han är så illojal mot samhället, att man med fog kan anta att han inte skall fullgöra sin tjänsteplikt, eller om han visat grövre allmän olämplighet eller begått grövre tjänstefel eller visat allmän omdömeslöshet o. s. v. Men vi funno att om man skulle gå den vägen, skulle man vara tvungen att röra sig med uttryck av mycket allmänt innehåll, som skulle kunna lämna en mycket vidsträckt möjlighet till tolkningar i det enskilda fallet. Hur svårt det är att mera detaljerat precisera dylika förutsättningar framgår t. ex. av den allmänna olämplighetsparagrafen i strafflagens kapitel om ämbetsmannaförbrytelser, där det i 17 § talas om att en ämbetsman visat vårdslöshet, försummelse, oförstånd eller oskicklighet i sitt ämbete. Alla dessa beteckningar äro ju mycket allmänt formulerade och lämna ett mycket vidsträckt rum för tolkningar. Vi ansågo det därför i departementet vara en effektivare och riktigare utväg att använda en formulering, som mera direkt angäve själva det syftemål som man ville nå, och vi funno då lämpligt att säga, att man skulle kunna ingripa mot en befattningshavare, när det ur allmän synpunkt måste anses vara olämpligt att han fortfarande utövade sin tjänst. Tyngdpunkten har således lagts på själva syftemålet med åtgärden.

Av propositionen framgår, att denna allmänna formulering »i statens intresse» är avsedd att huvudsakligen täcka två fall. Det ena fallet är att en befattningshavare visar sig hysa en mot vår samhällsordning fientlig inställning och hans pålitlighet i tjänsteutövningen därför med fog kan sättas i fråga. Det är, om jag så får säga, det politiska olämplighetsvillkoret. Det är erfarenheterna från krigstiden som ha föranlett, att vi ha ansett att ett sådant

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
villkor bör uppställas. Jag vill be kammaren att inte glömma bort att det under den nu tilländalupna krigstiden faktiskt var så, att vår polismakt icke var immun mot den nazistiska propagandan. Detta är ett faktum som man inte får glömma bort nu, sedan faran är över. Det förhållandet, att polismännen ofta sviktade inför den nazistiska propagandan, betraktades under kriget åtminstone i vissa kretsar, och jag tror med rätta, som en ganska betydande fara för vårt lands självständighet, för den händelse vi skulle ha kommit i ett mera skärpt läge. Det var dessa farhågor som föranledde socialminister Möller att på hösten 1942 tillkalla en särskild poliskommission, den s. k. Hasselrotska utredningen, för att göra en allmän översyn över hur långt den nazistiska infiltrationen faktiskt trängt in i vår poliskår. Det är en glädje för mig att vid detta tillfälle kunna konstatera, att utredningen visade att polismakten i stort sett var lojal emot samhället. Men utredningen visade också, att inte alla polismän voro lojala. Det var ett relativt stort antal, som hade engagerat sig i de nazistiska organisationerna här i landet. De flesta av dem hade säkerligen gjort det av så ytliga bevekelsegrunder, att om de ställts inför det avgörande provet de skulle ha varit lojala mot vårt land. Men lika otvivelaktigt är att ett låt vara ringa antal polismän visade sig vara så engagerade i denna rörelse, att man allvarligt kan misstänka, att de hade blivit förrädare, om vårt land hade kommit i ett svårare läge.

Det måste enligt min mening vara ett elementärt krav, att ett demokratiskt samhälle skall kunna lita på sin polismakt. Vi få inte dagtinga om det villkoret, inte ens nu under fredstid. Vi måste komma dithän, att vi i stort sett få en poliskår, som har en positiv känsla för de allmänna värden som vi anse tillhöra ett demokratiskt samhälle. Polisen är det demokratiska samhällets inre skyddsvakt. Den måste, om så visar sig nödvändigt, vara beredd att ge ganska stora personliga offer, om det gäller att försvara detta samhälle. Polisen måste, om den skall kunna fungera med den humanitet och den mjukhet, varmed vi anse att en ordningsmakt skall uppträda i ett demokratiskt samhälle, åtnjuta en allmän aktning bland befolkningen. Denna måste känna att det är *deras* polis, som tänker och känner på samma sätt som de.

Poliskommissionens betänkande visade, att allt inte stod rätt till inom vår poliskår, men det gjordes ingenting åt saken under kriget. Jag var inte ledamot av regeringen då, men så pass mycket vet jag, att det inte var den då fungerande polisministerns fel att ingenting gjordes.

Nu hänvisar herr Bergquist i sin motion till att ingenting hände under kriget, och han åberopar detta som skäl för att man inte heller nu, när kriget är över, bör öppna sådana möjligheter som här föreslås. Jag kan inte för min del acceptera den tankegången. Enligt min uppfattning var det ett ganska högt spel som man spelade den gången, när ingenting gjordes, trots kännedom om en nazistisk infiltration inom vår polis. Nu säger man att det gick bra. Ja, det gick bra därför att det stora provet aldrig kom. Jag vill bara säga att om jag varit ledamot av regeringen den gången, är jag övertygad om att jag skulle ha haft samma uppfattning som nu. Jag skulle ha påfordrat åtgärder i den av poliskommissionen förordade riktningen. Jag är fullt medveten om att den nazistiska faran nu är mindre än den var 1942 och 1943, väsentligt mindre till och med, men det kan enligt min uppfattning inte utgöra något skäl för att man skall underlåta att skaffa sig en sådan möjlighet som en avgångsstat innebär att vid behov vidta förebyggande åtgärder på detta område.

Jag upprepar vad jag har sagt: jag tror att huvuddelen av poliskåren är lojal, men jag är lika övertygad om att det finns vissa enstaka individer inom denna kår, som fortfarande i denna dag inta en sådan ställning, att det i vart fall kan vara skäl att överväga, om det är lämpligt att fortfarande ha dem kvar

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
i tjänsteutövning. Hela det digra utredningsmaterial, som den Hasselrotska kommissionen sammanbragte, ligger för närvarande hos bedömningsnämnden. och jag tycker att det skulle vara mycket obehagligt om man — därest bedömningsnämnden skulle beträffande några polismän finna, att de inte ens i nuvarande läge böra betraktas såsom nationellt pålitliga — skulle behöva stå i den situationen att inte ha någon möjlighet att ingripa mot dem.

Den politiska nazismen inom polisen är inte död. Jag har här i min hand ett tidningsurklipp, som daterar sig från ett så sent datum som i maj månad i år. Urklippet är hämtat från den nazistiska tidningen »Den Svenske». Det är ett upprop som är författat av en svensk polisman, som fortfarande är i tjänst, och jag tycker att det uppropet visar en sådan mentalitet, att det kan vara av intresse för kammaren att få del av detsamma. Jag skall därför be att få läsa upp det. Det lyder på följande sätt:

»*En svensk polismans svar till folkfrontsdomstolen.*

Med ett f. d. justitieråd, tre professorer och naturligtvis med en redaktör på sladden skall nu vårt gamla Sverige räddas.

Har herrarna räknesticken framme, så blir det 90 % folkfrontare, som skola döma svenska män. Jag har dock lämnat en ganska bred marginal för redaktören och medlemmen av svenska riksdagen, herr Ture Nerman. Med detta svängrum avser jag hans landsförrådiska samarbete med Rickmanligan under kriget.

Med kännedom om de höga omkostnaderna för den Hasselrotska och i detta sammanhang värdelösa utredningen om den svenska polisens 'nazifiering', får jag för att bespara den förut hårt skattebelastade allmänheten från min del i denna Folkfrontsdomstols säkerligen dryga omkostnader i form av höga arvoden och dagtraktamenten meddela följande:

Det vore önskvärt om herrarna i denna Folkfrontsdomstol, även med risk att ådraga sig herr kamrat Stalins ovilja, inlhiberade sina resor eller andra med dylikt förfarande avsedda nödvändighetsåtgärder, vilka avser förhör eller dylikt trams med undertecknad.

Här nedan följer undertecknads svaromål:

Jag har avlagt *soldat-eden* till Hans Majestät Konungen.

Jag är *svensk* polisman och har som sådan fullgjort min plikt mot stat och individ.

Jag är *svensk* medborgare, och i egenskap härav vägrar jag att svara på frågor framställda av individer, vilka slickat främmande makts tallrikar.

Jag tillhör sedan år 1934 Svensksocialistisk Samling (SSS).

Jag är öppen motståndare till det demokratiska oduglingssystemet.

Jag är fanatisk anhängare av svensksocialismen.

Jag är ett lätt offer för Folkfrontsdomstolen.

Varen så goda, mina herrar folkfrontare!»

Det är faktiskt en svensk polisman i tjänst i dag, som talar ur detta aktstycke. För min del anser jag, att det kan finnas skäl att göra en undersökning huruvida en man, som i maj 1946 ådagalägger en sådan mentalitet, verkligen bör fortfara att uppträda som ordningens väktare ute på gatorna i en medelstor svensk stad.

Detta må nu vara sagt om det politiska olämplighetsvillkoret. Beträffande det övriga skall jag fatta mig kort.

Av propositionen framgår, att man också vill skapa en möjlighet att ingripa mot polismän, som visa en allmän olämplighet för utövning av polistjänst. Det gäller sådana polismän som begå brott av olika slag, sådana som föra en dålig enskild vandel, så att aktningen för polistjänsten sättes i fara, och sådana som visa en uppenbar omdömeslöshet och allmän olämplighet —

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
alltså människor, som rätteligen aldrig borde ha blivit poliser. Men lägg märke till att förslaget inte avser, att vilken olämplighet som helst skall berättiga till att man får ingripa genom att överföra en befattningshavare till avgångsstat. Det förhåller sig inte så, att avgångsstaten öppnar en möjlighet att återgå till de förhållanden, som rådde före år 1925. Det är inte tillräckligt, att en polismans överordnade anse honom olämplig, utan det skall föreligga en så grav olämplighet, att det ur allmän synpunkt måste anses önskvärt, att vederbörande polisman inte längre får tjänstgöra. Jag kan inte undgå att anse, att i uttrycket, att ingripande skall vara påkallat med hänsyn till statens intresse, ligger ett mycket stort mått av restriktivitet när det gäller i vilka fall avgångsstaten får tillgripas. Det skall vara en olämplighet, som är så allvarlig att man måste anse att det är ett allmänt samhällsintresse, att vederbörande inte längre får tjänstgöra som polis.

Det är ytterligare ett påpekande jag vill göra, herr talman. Reservanterna frukta tydligen, att om detta förslag skulle godtagas av riksdagen, så skulle det sedan kunna återopas till stöd för att liknande inskränkningar skola kunna vidtagas mot andra personalgrupper i vårt samhälle. Enligt min mening äro dessa farhågor ganska överdrivna. Vi ha en avgångsstat för militärer, som gör det möjligt att av vissa skäl skilja en militär befattningshavare från tjänsten och överföra honom till avgångsstat. Det nu föreliggande förslaget syftar till att ge oss en liknande möjlighet när det gäller polisen. Det är många omständigheter som göra, att militärmakten och polismakten i detta hänseende böra hållas i en särställning i förhållande till övriga grupper av befattningshavare. Militären svarar för samhällets yttre skydd, och polisen är den tvångsmakt, varav staten begagnar sig i det inre samhällslivet. Jag anser, att man beträffande båda dessa grupper måste ställa lämplighetskravet för fullgörande av tjänsten högre än för de flesta andra grupper av befattningshavare.

Jag vill, herr talman, sluta med att säga, att jag inte tror att det föreliggande förslaget, om det antages av riksdagen, skall anses vara diskriminerande för vår polismakt. Jag tror inte att polismännen själva uppfatta saken på det viset. Jag skulle i stället vilja säga, att om riksdagen antar ett förslag sådant som det föreliggande, så är det ett bevis för vilken betydelse riksdagen vill tillmäta polistjänsten i samhället.

Herr Bergquist: Herr talman! Det var med stor förvåning jag fann, att regeringen ansåg det nödvändigt att nu framlägga förslag om införande av s. k. avgångsstat för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet. Min förvåning grundade sig dels därpå att jag ifrågasatte, om man överhuvud taget har anledning att genomföra en särslagstiftning av denna natur, dels på att man måste starkt ifrågasätta, om det finns några skäl att vid en höstsession framlägga ett förslag av den natur det här gäller. Det skickliga anförande, som statsrådet Mossberg nu hållit, har inte övertygat mig om nödvändigheten av denna åtgärd och allra minst om angelägenheten av att nu omedelbart genomföra detta förslag.

Såsom statsrådet Mossberg framhöll, är denna fråga inte av i dag. Den har haft en viss aktualitet sedan ganska lång tid tillbaka, ända sedan statsrådet Möller tillsatte 1942 års poliskommission och denna i början av år 1943 framlade sitt betänkande. Jag skulle ha förstått, om man under rådande krigstid hade arbetat energiskt för att få fram ett förslag om avgångsstat för polisväsendet, men den då sittande samlingsregeringen fann det inte vara nödvändigt att under krigsåren genomföra bestämmelser av denna natur. Statsrådet Mossberg framhöll, att man hade spelat ett högt spel och att, om han då hade varit medlem av regeringen, ett förslag av denna natur säkerligen

Aug. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
skulle ha framlagts redan under denna tid. Jag är inte övertygad om att man spelade något så högt spel. Den Hasselrotska utredningen visade, att ett mycket begränsat antal av våra polismän voro i viss mån infekterade av nazistiska tänkesätt. Nu får man emellertid inte utan vidare utgå från att alla de polismän, som hyllade sig till nazistisk åskådning, skulle varit opålitliga, för den händelse vårt land hade kommit i ett svårt läge; det är säkerligen endast beträffande en del av dem, som man haft anledning att hysa sådana farhågor. Men jag tror, att det svenska samhället skulle ha haft möjligheter att i ett kritiskt läge tillse, att dessa befattningshavare inte hade uppträtt på ett sådant sätt eller fått sådana befogenheter, att de skulle kunnat vålla samhället någon direkt skada. Jag tror inte att det spel, som samlingsregeringen där spelade, var så högt eller så farligt, utan att det var ganska naturligt att man efter en noggrann undersökning fann, att vi kunde reda oss utan att tillgripa en särslagstiftning för polisväsendet. Det var också mycket allvarliga betänkligheter, som på sin tid riktades mot det av poliskommissionen framlagda förslaget, betänkligheter som antagligen voro avgörande för samlingsregeringens ställningstagande.

Man kan inte underlåta att fråga sig, om det nu, efter det ställningstagande som skedde under kritiska tider, har inträffat någonting som nödvändiggör att man på nytt upptar detta förslag. Jag kan för min del inte finna, att några nya omständigheter ha tillkommit, som här skulle vara av betydelse.

Jag vill understryka vad jag har sagt i min motion, att jag helt delar statsrådet Mossbergs uppfattning om att vi säkerligen behöva ändrade bestämmelser i fråga om ämbets- och tjänstemäns avsättnings- och möjligheterna att skilja dem från deras befattningar eller att avhålla dem från tjänsteutövning. Men dessa ökade möjligheter behövas ingalunda enbart för polisens eller åklagarnas räkning, utan de behövas lika mycket för andra befattningshavare, för lärare, för präster och för administrativa tjänstemän av olika slag.

Jag kan inte riktigt följa statsrådet Mossberg, då han med sådan styrka framhåller och understryker, att beträffande polismännen skulle råda ett alldeles särskilt förhållande, därför att polismännen ha att svara för den inre ordningen här i landet. För min del får jag säga, att det är lika viktigt att kunna avkoppla en olämplig lärare, ty han kan förstöra, om inte generationer, så dock många årgångar av ungdom utan att man med nu gällande bestämmelser kan ingripa mot honom. En präst kan förstöra mycket inom det område, där han har att verka, och en administrativ tjänsteman kan likaså göra mycken skada. Visserligen är polisens och åklagarnas verksamhet av ömtålig natur, men det finns exempel på lika ömtålig verksamhet inom många andra grenar av samhällslivet. Om vi i avbidan på en utredning rörande hela denna fråga, som jag hoppas skall komma till stånd, tills vidare kunna reda oss med nuvarande bestämmelser när det gäller stora grupper av samhällets befattningshavare, så böra vi kunna göra det också beträffande polisväsendet. Då det gäller de större poliskårerna har man i allmänhet inga särskilt allvarliga svårigheter att verkställa omplaceringar på sådant sätt, att de, som av en eller annan anledning äro opålitliga eller olämpliga, komma på poster, där de inte göra någon skada utan kanske fortfarande i viss omfattning kunna fullgöra sin uppgift.

Jag är alltså inte övertygad om att det föreligger något aktuellt behov av att bryta ut de nämnda kategorierna av befattningshavare och genomföra en särslagstiftning för dem. Statsrådet Mossberg sade, att visserligen gick det bra under krigsåren, men att man inte kan räkna sig det till godo. Jag anser för min del att man i detta hänseende kan räkna sig det till godo. När man har kunnat genomleva en kristid med de stora anspråk, som då ställdes på po-

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
lismän och åklagare och med de allvarliga uppgifter, som då voro dem förelagda, så kan det inte nu vara så bråttom att genomföra en speciell lagstiftning, att man anser sig tvungen att bryta ut denna del ur hela det stora komplexet, som utan tvivel är värt en översyn. Jag sätter, som sagt, ett frågetecken redan för *behovet* av denna lagstiftning.

Men om man kan tveka rörande behovet, så har man enligt min mening ännu större skäl till tveksamhet om lämpligheten av den utformning, som Kungl. Maj:t har gett detta förslag. Så vitt jag förstår skapar det en rättsosäkerhet, som ingalunda kan anses vara önskvärd. Enligt förslaget skall man, när statens intresse det påkallar, kunna, visserligen inte avskeda en befattningshavare, men skilja honom från utövningen av hans tjänst och därmed förklara, att han är ovärdig att nyttjas i den befattning, som han en gång har fått. Vill man tillgripa en åtgärd av den naturen, måste man enligt min mening skapa garantier för att här inte på något sätt kan bli spelrum för godtycke.

Jag har ingen rädsla för att ge statsrådet Mossberg en sådan fullmakt, eftersom jag är övertygad om att statsrådet med omdöme och med den allra största försiktighet skulle använda en bestämmelse av denna natur. Men då man lagstiftar, är det ju inte bara för den sittande regeringen eller för den medlem av regeringen, som omhänderhar en speciell fråga, utan man lagstiftar för långa tider framåt. Och det kan dock tänkas, att vi få andra politiska regimer här i landet. Det kan tänkas att vi få en högerregering, som väl kommer att anse varje kommunist olämplig att inneha befattning såsom polisman; man kommer att anse honom såsom opålitlig, och han skall alltså avskedas. Det skulle också kunna tänkas, att till exempel herr Linderot blir polisminister i detta land — lika väl som vi ha fått se en kommunist såsom borgarråd för polisärenden i Stockholms stad — och han måste väl inrikta sig på att få bort alla, som han anser vara fascister, och fascist är ju i kommunisternas mun ett mycket vidsträckt begrepp.

Man har alltså enligt min mening anledning att befara, att godtycke kan smyga sig in härvidlag och att resultatet av denna lagstiftning kan bli en verklig rättsosäkerhet. Bestämmelsen, att ingripande skall påkallas av statens intresse, är och kommer alltid att vara oklar, och det kommer inte att finnas någon appell för en befattningshavare, som av vederbörande statsråd ansetts böra i enlighet med statens intresse avlägsnas från sin tjänst.

Inte heller kommer en dylik befattningshavare att få de tillfällen att försvara sig, som han enligt nuvarande lagstiftning har. Innan en polisman nu kan avskedas från sin tjänst — vare sig genom domstolsbeslut eller i administrativ ordning — får han tillfälle att muntligen föra sin talan inför den myndighet, som har att pröva frågan om hans brottslighet eller hans avskedande. Enligt det föreliggande förslaget kommer det att bli en pappersutredning; vederbörande myndigheter komma att i varje aktuellt fall verkställa en mer eller mindre omfattande utredning, men vederbörande befattningshavare får inte möjlighet att inför någon beslutande myndighet höra vittnen eller upplysningsvis höra personer, som kunna lämna uppgifter om honom. På grund av denna pappersutredning kommer sedan vederbörande statsråd att döma; han har inte och kommer inte att få något annat material. Det ligger väl ändå något stötande i att man, samtidigt som utvecklingen går mot ökad muntlighet på alla områden, här skall utbyta ett system med muntlighet inför både domstol och poliskollegium mot en ny ordning, som konserverar vad man på andra områden just nu är i färd med att avskaffa.

Man måste också enligt min mening känna rätt stora betänkligheter mot att införa bestämmelser, som ur rättslig synpunkt direkt måste sägas skapa en osäkerhet. Statsrådet Mossberg har själv vid upprepade tillfällen uttalat — vil-

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
ket jag med glädje konstaterar — att vi måste skapa ökad rättssäkerhet här i landet då det gäller hela det sociala gebitet. Jag har nyligen av statsrådet Mossberg fått i uppdrag att som ordförande leda alkoholistutredningens arbete, och i direktiven för denna kommitté säges uttryckligen ifrån, att de personer, som utredningen avser, skola beredas tillfälle att utföra sin talan så, att man inte kan ur rättssäkerhetens synpunkt rikta någon erinran mot denna del av socialvården. Denna strävan förtjänar enligt min mening uppmuntran, och vi ha alla anledning att stödja den. Men då blir man litet betänksam, när det på ett område beträffande statens tjänstemän säges, att här är rättssäkerheten inte någonting så väsentligt, att vi behöva skapa garantier därför. I själva verket skapas här faktiskt sämre förhållanden i detta hänseende än de nu rådande.

Nu kan man invända — och statsrådet Mossberg var inne på den tankegången — att det inte är fråga om något avskedande i detta fall, utan att det bara gäller att avhålla vederbörande från tjänsteutövning och att de komma att få behålla åtminstone en del av sina löneförmåner. Enligt min mening gör detta inte någon principiell skillnad, ty för en befattningshavare är ju det verkligt allvarliga, att han av en statlig myndighet — i detta fall Kungl. Maj:t i statsrådet — förklaras icke vara lämplig att fullgöra sin tjänst, vare sig det nu beror på direkt olämplighet, opålitlighet eller andra omständigheter. För honom kommer Kungl. Maj:ts beslut att framstå som lika allvarligt under alla förhållanden, och det måste för honom bli en belastning av mycket stor tyngd.

Statsrådet Mossberg framhöll, att det inte saknas tidigare exempel på detta. Statsrådet åberopade gällande bestämmelser i regeringsformen angående förtroendeämbetsmännen och framhöll, att man där har en allmänt hållen bestämmelse om att Konungen kan, när rikets tjänst det kräver, entlediga en förtroendeämbetsman. Det är alldeles riktigt, men vår grundlag har därvidlag också gjort en skillnad just mellan förtroendeämbetsmän och andra ämbetsmän; vad beträffar förtroendeämbetsmännen ha statsmakterna från början förbehållit sig, att vederbörande skola kunna avlägsnas från sina befattningar, om rikets tjänst det kräver, alltså utan att man behöver kunna påvisa något olagligt eller något direkt olämpligt förfaringssätt från vederbörandes sida. Men beträffande övriga ämbetsmän har grundlagen fastslagit den regeln, att de skola vara bevarade vid sina tjänster, om de inte genom laga rannsakan och dom bli skilda från dem.

Statsrådet Mossberg åberopade också, att vi sedan år 1942 ha haft en avgångsstat för försvarsväsendet, som föreslogs av samlingsregeringen och som i huvudsak byggde på samma tankegång som den här ifrågavarande avgångsstaten. Detta är alldeles riktigt, men jag tror att statsrådet Mossberg helt delar min uppfattning, att man bör vara ytterst försiktig med att taga kristidens lagstiftning såsom förebild för en lagstiftning under normala tider. Avgångsstaten för försvarsväsendet tillkom under det tryck, som man då kände, och de speciella förhållanden, som då rådde, och dessa kristidsförhållanden äro i regel icke ägnade att vara föredöme för en normal, fredsmässig lagstiftning. Då förslaget om denna avgångsstat för försvarsväsendet framlades, betonade föredragande departementschefen, statsrådet Sköld, att man måste hysa mycket allvarliga betänkligheter mot att genomföra bestämmelser av detta slag, men han åberopade det rådande läget, som krävde att man tillgrip särskilda åtgärder.

Nu har emellertid inträffat det egendomliga, att samma formulering — där det talas om »statens intresse» — som användes i kungörelsen om avgångsstat för försvarspersonal också begagnas här, då det gäller att kunna överföra en polis eller en åklagare på avgångsstat, men gå vi till motiveringarna för de olika lagförslagen, finna vi att man med statens intresse menar en helt annan

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
sak nu än vid förra tillfället. Då förslaget om avgångsstat för försvarsväsendet framlades, sades det uttryckligen ifrån, att man endast syftade till att kunna få bort sådana befattningshavare, som på grund av fysiska eller psykiska brister inte på ett tillfredsställande sätt kunde fullgöra sina uppgifter. Man ville tillse, att försvarsmakten i ett kritiskt läge skulle vara effektiv och att alltså personer, som på grund av ohälsa — vare sig fysisk eller psykisk — inte kunde fullgöra sin tjänst, skulle bli skilda från densamma. När man nu talar om statens intresse, menar man något helt annat och mycket mera vidsträckt än då det gällde förslaget om försvarsväsendets avgångsstat. Nu är det visst inte bara fråga om individer, som på grund av fysisk eller psykisk ohälsa inte kunna fullgöra sina uppgifter, utan här gäller det befattningshavare, som överhuvud taget anses olämpliga, därför att deras enskilda vandel är av den karaktär, att de inte böra vara polismän, och framför allt gäller det sådana, som äro politiskt opålitliga och därför inte böra bibehållas i tjänster av denna natur.

Det förefaller ganska egendomligt, att man på detta sätt vill införa den ena avgångsstaten efter den andra med en motivering, som visserligen har samma språkliga form men som dock för varje gång har en annan innebörd än tidigare. Detta måste komma att påverka innebörden av detta uttryck om statens intresse, så att man får en allt mer vidgad ram för vad som anses ligga i densamma.

Till slut ville statsrådet Mossberg lugna de tvacksamma med att säga, att ha vi nu genomfört en avgångsstat för försvarsväsendet och en för polisväsendet, så behöver man inte vara orolig för att detta kommer att återopas på andra områden; man behöver inte frukta, att förslag om avgångsstat för den ena kategorien av befattningshavare efter den andra komma att framläggas. Man har anledning att taga detta påpekande ad notam, men å andra sidan blir man litet betänksam beträffande värdet av denna försäkran, då man går till vad riksdagen uttalade i samband med att avgångsstaten för försvarsväsendet antogs. Då förklarade sig riksdagen icke kunna dela den i vissa motioner framförda uppfattningen, att införandet av bestämmelser om vidgad avgångsskyldighet för vissa beställningshavare inom försvarsväsendet måste leda till att en motsvarande skyldighet ålades jämväl befattningshavare inom statsförvaltningen i övrigt. Riksdagen har alltså direkt uttalat, att om den gick med på denna avgångsstat för försvarsväsendet, så innebar det ingalunda att den komme att fortsätta på samma väg. Detta var en lugnande försäkran från riksdagens sida om att beslutet grundades på de speciella omständigheter, som gällde i fråga om försvarsväsendet. Men nu tycks riksdagen inte vara hågad att tänka på den försäkran, som då gavs. Nu är man beredd att gå ett steg vidare. Och vilka garantier ha vi under sådana förhållanden för att man inte kommer att gå ännu längre och ta med nya kategorier av befattningshavare, allt efter som man finner skäl tala för detta?

Jag vill alltså som min uppfattning framhålla, att jag inte kan anse det styrkt, att det nu föreligger behov av att genomföra en speciallagstiftning beträffande åklagar- och polisväsendets befattningshavare. Vidare är det enligt min mening klart, att en rättsosäkerhet kommer att skapas, om det föreliggande förslaget antages. Och man bör inte här skapa en rättsosäkerhet, därest man inte kan anföra synnerligen starka skäl. Men några sådana skäl ha enligt min mening inte kunnat föreläggas. Det finns inte tillräckliga skäl att bryta ut dessa grupper av befattningshavare från den stora kategorien av statliga och kommunala tjänste- och ämbetsmän. Frågan om bestämmelser av detta slag bör för dessa befattningshavares del prövas i sammanhang med den stora utredningen beträffande samtliga befattningshavare. Riksdagen har ju för åtskillig

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
 tid sedan begärt, att hela det stora spörsmålet om tjänste- och ämbetsmännens avsättlighet skall bli föremål för en utredning, och då den kommer till stånd, är det naturligt att också till behandling upptaga de här berörda grupperna av befattningshavare.

Jag ber, herr vice talman, att med dessa ord få yrka avslag på den kungl. propositionen och alltså bifall till den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Det föreligger uppenbart en mycket djupgående åsiktsskillnad mellan till exempel mig och herr Bergquist på denna punkt. Herr Bergquist vägrade nämligen — jag kunde inte uppfatta hans yttrande på annat sätt — att acceptera den meningen, att polisen intager en särställning bland tjänstemännen i det svenska samhället.

Jag skulle då gärna vilja fråga herr Bergquist, om det ändå inte förhåller sig på det viset, att polisen har till uppgift att sörja för att brott bli beivrade? Det gör visserligen också åklagarmakten, men den primära uppgiften på denna punkt tillkommer dock polisen. Är det inte så, att polisen skall sörja för att exempelvis misshandlare befordras till laga näpst? Har inte polisen en alldeles särskild uppgift när det gäller att upprätthålla ordningen i samhället? Är det inte så, att polisen — jämfört med präster, läroverkslärare, folkskollärare och andra befattningshavare — har en alldeles speciell uppgift att försvara samhället, om det utsättes för angrepp? Jag måste åtminstone för min del anse, att polisens uppgifter äro så helt annorlunda beskaffade än de flesta andra tjänstemannakategoriernas, att man snedvrider hela saken, när man tämligen lätt gör jämförelser med de skador, som olämpliga läroverkslärare, präster, folkskollärare eller andra, naturligtvis — det bestrider jag inte — kunna åstadkomma.

Det är synd, att jag inte har någon större exempelsamling till hands, men jag vill erinra om ett fall, som inte är så gammalt, att inte kammarens ledamöter i allmänhet böra kunna erinra sig det. Det var en överkonstapel i Stockholm, som gjorde sig skyldig till misshandel av anhållna. Han blev lagförd, därför att någon av hans kolleger i alla fall anmälde honom. Underrätten, som prövade hans mål, ansåg saken vara så pass allvarlig, att den dömde honom till avsättning. Han klagade hos överrätten. Denna återinsatte honom i hans ämbete, fastän efter en tids suspension.

Jag kan inte här i detalj redogöra för det resultat polisutredningen och rättegången kom till, men jag har ett mycket bestämt intryck av att denne man betraktade detta att misshandla anhållna såsom en hans rättighet. Jag vet inte, hur herr Bergquist och andra på den borgerliga sidan betrakta denna sak. Jag tycker det är någonting fruktansvärt stötande, att denne man är återinsatt i ämbetet och skall få tjänstgöra som polisman här i Stockholm.

Det är en orimlig situation man befinner sig i. Tycker man verkligen att det i ett sådant fall vore orimligt, om det sades: »All right, vi ska inte avsätta honom, ty det kan ur humanitär synpunkt» — jag tänker mera på hans familj, om han har någon, än på honom själv — »vara riktigt ändå, att vi sörja för att han inte i ekonomiskt avseende lider någon allvarlig skada, men han får icke tillhöra den aktiva poliskåren»? Jag är övertygad om att det finns flera sådana fall, men man kan ju inte gräva igenom allting.

Om jag så går över till den andra av herr Bergquist berörda synpunkten, vill jag säga, att polismakten ju har till uppgift att skydda just det samhälle, i vilket vi leva. Detta samhälle är nu ett demokratiskt samhälle. Det betyder att polisen har till uppgift att skydda och försvara demokratin i detta land och det demokratiska statsskicket, om det skulle utsättas för angrepp. Jag vet

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
inte, hur herr Bergquist ser på denna fråga. Jag anser att nazisterna äro demokratiens dödsfiender. Det ha de visat överallt, där de fått tillfälle att visa det. Om vi veta för litet i det svenska samhället om hur de i en given situation skulle uppföra sig, beror det på att vi undgingo den största och värsta prövningen. Vad finnes det för anledning att tro att svenska nazister skulle vara annorlunda och bättre än norska, danska, holländska och tyska nazister?

Visst skall man vara tolerant. Visst skall man se till, att det inte sker övergrepp mot människor, men herr Bergquist får ursäkta mig, om jag tycker att den demokratiska ordning är *skrattretande, som sätter sina dödsfiender såsom sin skyddsvakt*. Jag påstår inte att vårt samhälle är särskilt hotat — mina ord få inte uppfattas på det sättet — men i princip betyder herr Bergquists ståndpunkt, att vi skola tolerera demokratiens dödsfiender som demokratiens speciellt utvalda försvarare, ty det är ju det polisen är. För mig är detta — ja, jag säger det även på denna punkt — upprörande och stötande. Jag tycker det är mycket tråkigt, att inte denna min åsikt kan delas av människor, som äro, vilket jag ju vet att herr Bergquist är, andligen lika djupt engagerade till förmån för ett demokratiskt statsskick som jag själv.

Jag skall inte yttra mig om nazifieringens utbredning inom den svenska poliskåren. Jag tror dock inte att den Hasselrotska utredningen — med all respekt för dess arbete, som var ett gott arbete — lyckats komma till grunden på denna punkt. Vad jag vet är att nazisttidningarna, då själva slutresultatet av den Hasselrotska utredningen publicerades, skröto över att så många nazister, som denna utredning hade fått tag på, hade nazisterna inskrivna medlemmar bara i en enda poliskår. Jag vill visst inte säga att detta var sant — det var det naturligtvis inte — men å andra sidan tror jag inte, att man fick klarhet om det verkliga antalet nazister bland poliserna i landet. Jag har observerat, då jag försökt att utröna den nazistiska mentaliteten, att denna mentalitet inte alltid är den, vilken kom till uttryck i den bekännelse i Den Svenske, som statsrådet Mossberg läste upp. Dessa människor begagna ofta ett mycket enkelt sätt att klara sig, och det är att bondneka. I den mån de inte varit inskrivna medlemmar i en organisation, behöva de egentligen inte göra annat än bestrida. De anses kanske litet misstänkta, men gå i alla fall fria från påföljder. Jag skulle vilja belysa detta med ett fall från Stockholm. Det skulle väljas en ordförande i den stora polisföreningen här i staden. Såsom kandidat uppställdes en man, som offentligen hade försvarat, att det gjordes nazistisk propaganda inom poliskåren. Denne man fick, om jag minns rätt, något över 400 röster. Han blev visserligen inte vald till ordförande, men han kom ganska nära. Det betyder naturligtvis inte att det fanns 400 nazistiska poliser i Stockholm, men det betyder att det fanns så många poliser i Stockholm, som inte reagerade så som rimligen borde begäras i ett demokratiskt samhälle. Det är icke riktigt att bara bagatellisera sådana saker. Den åsyftade polismannen är numera lagligen förvunnen till sådan förbindelse med främmande makt, att han blivit avsatt från polistjänst.

Vi voro i samlingsregeringen på sin tid beredda att under vissa krigsfall bura in en ganska försvarlig mängd s. k. medborgare. Jag är övertygad om att vi faktiskt kommit att ge uppdrag åt nazister, att de skulle bura in sina meningsfränder, om vi hade kommit i den sorgliga situationen, att vi behövt tillgripa detta medel. Det tycker jag också skulle ha varit skrattretande, om det hade hänt. Men det är inte bara skrattretande. Det är mycket allvarligt samtidigt, och jag måste även därför säga, att jag tycker att herr Bergquist tar alltför lätt på denna sak.

Nu säger man att det av regeringen förordade systemet medför rättsosäkerhet. Formellt finns det verkligen en viss reson i detta argument, men finns

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
 det *reellt* någon reson i det? Med de erfarenheter jag har om hur en regering begagnar t. ex. sin rätt att förtidspensionera tjänstemän eller sin rätt att avlägsna förtroendemän eller när det överhuvud taget gäller att ingripa mot enskilda tjänstemän, kan jag säga, att om det är något fel på utövningen av denna del av regeringsmakten, är det att den är ytterst försiktig, alltför försiktig kanske man kan säga. Det finnes sannerligen inte någon strävan från regeringens sida att avlägsna mer eller mindre misshagliga personer på grund av de bestämmelser som eventuellt skulle kunna utnyttjas, utan det är snarare raka motsatsen.

Om nu — låt oss göra det tankeexperimentet — denna avgångsstat skulle komma att *missbrukas* av en regering — och det är ju egentligen därpå som man bygger hela argumentationen om rättsosäkerheten — är det inte då ganska säkert att denna regering skulle få veta att den levde? Det finns ju i alla fall en opposition i detta land. Det finns en fri tidningspress. Jag får säga att den statsrådsledamot, som hade att svara för polisärendenas handläggning och som tillåte sig sätta personer på avgångsstat i fall, då det inte för praktiskt taget varje människa skulle stå fullkomligt klart, att vederbörande icke bör vara polis, skulle jag tycka synd om, ty jag är övertygad om att han skulle bli utsatt för angrepp — om det förelåg missbruk naturligtvis befogade angrepp — som snabbt skulle göra honom omöjlig på hans post. Den garanti, som man här i första hand har mot missbruk, är *offentligheten*, den kritiska inställning, som vi skulle inta mot borgerliga regeringar och som de borgerliga inta mot den nu sittande regeringen. Det är en ganska kraftig garanti mot missbruk. Sedan vågar jag även åberopa regeringarnas allmänna försiktighet, då det gäller att begagna sig av sådana maktbefogenheter, som nu här föreslås.

Vad frågan om muntligheten vid förfarandet beträffar, är det inte svårt att lösa detta problem. Dessa ärenden komma ju att gå genom flera instanser. Först skall någon underordnad myndighet föreslå, att vederbörande skall överföras på avgångsstat, och så kommer så småningom ärendet till regeringen. Jag skulle då finna det lämpligt att regeringen hör poliskollegiet, som kan göra precis samma utredning som kollegiet gör, när den skall bedöma anmälningar för förseelser och försummelser i tjänsten och de påföljder som därav böra komma.

Jag tror därför att herr Bergquists argumentation även på denna punkt slår över. Man behöver nämligen icke avstå från ett muntligt förfarande, varvid den anklagade också får muntligen försvara sig, låt vara att muntligheten icke kan tillämpas ända upp i regeringen, vilket väl knappast heller är nödvändigt.

Om nu en person befinnes uppenbarligen olämplig för sin befattning såsom polisman, vad händer då med honom? Jo, han får inte vidare utöva sin tjänst, men han får behålla i varje fall större delen av den avlöning, som är tillförsäkrad honom. Detta kommer säkerligen att i vissa fall väcka misslag, ty om en polisman gjort sig skyldig till mera flagranta övergrepp, för vilka han ställes till ansvar med påföljd att han överföres på avgångsstat, komma många människor att anse, att det är orimligt att staten skall betala honom lön, när staten vill bli av med honom och betraktar honom såsom olämplig att vara polisman. Men denna konsekvens får man lov att ta, om man anser, såsom jag gör, de möjligheter att avlägsna olämpliga polismän, som vi för närvarande ha, såsom otillräckliga.

Jag skall inte här gå in på frågan, huruvida man bör kasta in även detta spörsmål om avgångsstat för polismän och deras behandling i den stora deg, som skall knådas i samband med frågan om tillämpningen av grundlagens

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
bud beträffande ämbetsmännens avsättlighet överhuvud taget. Jag kan inte förstå, varför man skall skjuta på den nu föreliggande frågan och kasta in den i detta större sammanhang. För polismaktens vidkommande ligger frågan så klar och tydlig, att det inte bör vara den ringaste svårighet för den, som vill sätta sig in i vad det här gäller, att nu ta ståndpunkt till huruvida regeringens proposition bör bifallas eller om den bör avslås.

Jag behöver ju inte säga, att jag för min del hoppas att kammaren skall finna, att den föreliggande propositionen bör bifallas, vilket jag skulle betrakta endast som ett uttryck för ett naturligt renlighetsbehov i vårt samhälle.

Herr **Bergquist** erhöll ordet för kort genmäle och anförde: Herr talman! Jag är något överraskad över att statsrådet Möller funnit frågan om polisens ställning så oerhört betydelsefull, att han betraktar det som ett nära nog brottsligt lättsinne, att jag gått emot den föreliggande propositionen.

Jag har aldrig bestritt att polisen intar en särställning i vårt samhälle på grund av de speciella uppgifter den har såsom övervakare av den inre ordningen och lagarnas efterlevnad. Jag vill emellertid erinra herr socialministern om att just på grund av denna särställning, som polisen har, redan år 1925 genomförts en speciell lagstiftning beträffande möjligheten att skilja polismän från tjänsten. Man kan således skilja en polisman från tjänsten på grund av omständigheter, som för annan ämbets- eller tjänsteman icke skulle kunna medföra en sådan påföljd. Om t. ex. en polisman i sin enskilda vandel uppträder på sådant sätt, att aktningen för polisväsendet kommer i fara, kan han entledigas från sin tjänst. Där har man således redan möjligheter att skilja en olämplig polisman från tjänsten.

När man under de kritiska år, som nu varit, kunnat vänta med en lagstiftning som denna — och det har tydligen statsrådet Möller ansett att man kunnat göra, ty annars skulle väl ett förslag ha kommit tidigare — kan jag inte förstå att det finns några särskilda skäl för att nu bryta ut denna fråga och omedelbart genomföra en lagstiftning på detta område. Då kan man, förefaller det mig, vänta ytterligare någon tid och ta upp hela frågan om rättssäkerheten och få problemet löst i ett sammanhang.

Jag kan inte heller anse, att statsrådet Möllers garantier för rättssäkerheten äro tillfredsställande. Skall statsrådet Möller tillämpa den exemplifiering, som nu gavs beträffande faran av nazister inom polisen, måste väl detta innebära, att regeringen får lov att utnyttja sin fullmakt för att få bort alla dem, som i den Hasselrotska utredningen betecknats såsom nazister och som alltså äro potentiella bärare av en samhällsfarlighet speciellt på detta område, och det är väl regeringen knappast beredd att göra med stöd av denna fullmakt.

Herr statsrådet **Möller**: Herr talman! Den rätt, som poliskollegierna ha att kunna skilja en polisman från tjänsten, vet jag inte om de någonsin begagnat sig av. Kanske i något fall, men det måste vara ytterligt sällsynt att det förekommit, vilket förmodligen, helt naturligt för övrigt, beror på att man säger sig — vilket jag skulle tro att även domstolarna många gånger göra — att det kan vara alltför brutalt att avsätta en tjänsteman och beröva honom och hans familj deras levebröd. Nu vill man öppna en möjlighet för att, vid bedömandet, den rent humanitära synpunkten icke skall behöva spela någon roll, i varje fall icke någon avgörande roll, vilket jag är rädd att den ofta gjort vid poliskollegiernas avgörande av dessa frågor.

Den proposition, som nu föreligger, har lagts fram för riksdagen så snart som det varit tekniskt möjligt efter samlingsregeringens avgång. Att jag inte

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
kunde få majoritet i samlingsregeringen för ett liknande förslag som detta — således närmast den Hasselrotska utredningens förslag — är alldeles riktigt, och det berodde inte minst på motståndet från herr Bergquists sida. Till honom sållade sig alla de, som i själva verket ville ha ett helt annat slags lagstiftning, nämligen en lagstiftning som kriminaliserade ytterlighetspartierna överhuvud taget. Det var med deras röster som herr Bergquist, med stöd även från annat håll, det medger jag, segrade i samlingsregeringen. Ett förslag till lagstiftning på detta område hade kommit till värriksdagen i år, om inte den erforderliga utredningen blivit färdig något för sent för att man då skulle vilja besvära riksdagen. Det var samma förhållande med sjukförsäkringsförslaget, vilket man ju dock också hade möjlighet att ta upp vid höstriksdagen.

Herr **Mannerskantz**: Herr talman! Det är egentligen förvånansvärt, att kammarens ledamöter skola behöva på detta sätt bli bestulna på nästan en timmes tid genom anföranden som hållits, kan man säga, alldeles i onödan. Här ha de båda statsråden argumenterat mot saker, beträffande vilka ingen människa anfört någon avvikande mening. Man har räknat upp en mängd exempel på hur nödvändigt det är att få bort den och den polismannen och vidare anfört vad som fordras för att man skall kunna avlägsna polismän från deras befattningar.

Statsrådet Mossberg sade redan i inledningen till sitt anförande, att såväl utskott som reservanter voro eniga om en sak, nämligen om att det är av vikt att opålitliga element inom ett samhälles skyddsorgan sådant som polismakten skola kunna skiljas från tjänsteutövning, men sedan fortsatte statsrådet Mossberg i en halv timme med att bevisa, hur nödvändigt det var att åtgärder vidtagas i detta syfte. Varken statsrådet Mossberg eller statsrådet Möller har däremot egentligen alls befattat sig med de skäl, som av oss anförts för ett avslag på den föreliggande propositionen, nämligen att det är nödvändigt att vid tillskapandet av lagbestämmelser på detta område rätts-säkerhetssynpunkten tillvaratages på ett betryggande sätt.

När statsrådet Möller säger att var och en, som inte inser nödvändigheten av en lagstiftning på detta område, inte satt sig in i detta ärende, vill jag bestrida detta. Vi ha behandlat detta ärende mycket ingående på den avdelning inom statsutskottet, där ärendet av en underlig ödets nyck hamnat — det hade ju rätteligen hört hemma hos ett lagutskott. Ärendet har varit uppe till behandling fyra, fem gånger, varpå det lagts åt sidan, medan ytterligare upplysningar inhämtats. Vi ha bl. a. haft föredragning av justitiekanslern, vilket torde vara ganska ovanligt i en statsutskottsavdelning. Vi ha sannerligen försökt att sätta oss in i denna fråga, och därför tycker jag det är rätt oförsynt att säga, att var och en, som inte godkänner vad statsrådet Möller anser, inte satt sig in i saken. Det kan man väl inte få säga utan att få svar på tal, åtminstone i denna kammare, vilket jag härmed velat ge.

Jag skall härefter gå in på några av de väsentliga skillnaderna mellan utskottsmajoritetens och reservanternas syn på dessa spörsmål. Den viktigaste och allvarligaste, men en sak som ingen av statsråden berört, är enligt min mening att åklagarmyndigheten också dragits in i det föreliggande lagförslaget. Före år 1925 kunde visserligen polismän avskedas på ett ganska enkelt sätt, men inte landsfogdar och landsfiskaler. Åklagarmyndigheten bör inte på något sätt känna sig beroende av vare sig regering eller andra myndighetspersoner, utan uteslutande av landets domstolar. Man får inte ta för hastigt på ting som dessa, vilka ha en principiell betydelse av mycket större räckvidd, än de båda statsråden, som i dag uppträtt i denna fråga, tyckas vilja inse. Man lägger huvudvikten vid den enkle polismannen och förbiser

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
helt att åklagarna också beröras av denna lagstiftning, vilket jag tycker är den väsentliga punkten. Lagens rubrik talar också här sitt tydliga språk.

Vi reservanter förmena alltså, att det bör finnas andra möjligheter att tillgodose rimliga anspråk på att olämpliga personer inom de här berörda kategorierna böra kunna avlägsnas från sin tjänst. Jag får dock i detta sammanhang säga, att jag i likhet med herr Bergquist, inte riktigt inser att vare sig officerare, poliser eller åklagare här inta någon särställning. Det är givet att de ha en särställning när det gäller ordningens upprätthållande, men andra kategorier ha en särställning på var och en sitt gebit, som också kan i mycket hög grad beröra samhällets funktioner. Denna gränsdragning, som statsrådet Möller gjort, är därför inte fullt logisk.

Jag vill ta ett exempel, utan att på något sätt därmed ange att det vore lämpligt att lösa frågan på detta sätt. Hur mycket lättare skulle det inte vara för en domare att döma till avsättning, om han visste att denna avsättning för vederbörande innebure, att han finge gå över på övergångsstat?

Detta kan ju tänkas vara ett sätt att lösa denna fråga, men jag vill inte säga att den lösningen är den definitiva. Man skulle då inte ens behöva ha en så pass förmånligt tilltagen avgångsstat som den här föreslagna. Men om en domare som hittills skall döma till avsättning och han då vet att han därmed berövar vederbörande hans möjligheter till livsuppehälle, är detta ett straff i och för sig självt så hårt, att domaren naturligtvis kan tycka att domen är för hård och tvekar att döma så. För min del ställer jag emellertid det kravet, att det inte skall vara en regering eller ett statsråd, utan en domare, som skall avgöra denna sak — en domare är här mycket lämpligare än ett statsråd, och även om en domare blir statsråd, är han olämpligare därtill, då han sitter som statsråd än såsom domare.

För min del tilltror jag vår domarkår förmågan att bäst bedöma dessa ting här i landet, och den säkerhet det innebär, att bli dömd av en domstol, bör beredas särskilt sådana tjänstemän som åklagare och dylika. Går man ifrån denna princip, börjar man komma ut på hal is; man kommer så lätt dithän, att det ena fjätet ger det andra, och jag tyckte att den argumentation, som därvidlag fördes vid statsutskottets plena, var särskilt skrämmande. Såsom egentligen det förnämsta av alla argument för införandet av denna lagstiftning anfördes nämligen, att man ju redan hade inrättat avgångs- och disponibilitetsstat vid försvarsväsendet. När till och med denna avgångsstat, som ligger så olika till i fråga om direktiven i vederbörande proposition och riksdagsskrivelse, kan åberopas för att skaffa prejudikat, hur mycket lättare skall då inte den lagstiftning det nu gäller kunna anföras såsom prejudicerande? Det kan ju komma andra regeringar än den nuvarande, där statsråden Möller och Mossberg sitta — det hoppas jag ju för resten innerligt. Då kunna vederbörande statsråd få en annan idé om att det skall föras in något nytt moment under detta slags lagstiftning, och då blir givetvis den lagstiftning, som vi nu behandla, mera prejudicerande för ett ytterligare framträngande på den vägen än vad försvarsväsendets disponibilitetsstat är, som avser rent fysiska men kanske även psykiska defekter och i varje fall gäller sjuklighet hos vederbörande.

Det är, herr talman, ett farligare område, vi här kommit in på, än vad statsråden ha velat göra gällande, och särskilt måste man bli ännu mer misstänksam än tidigare, när man lyssnade på statsrådet Möllers första anförande, vari han till och med undrade, hur man skulle kunna komma åt en polisman, som är nazist men som nekar därtill och som inte är inskriven i något nazistparti. Jag hörde inte riktigt, hur pass långt han fullföljde sitt resonemang, men på mig verkade det, som om han menade, att även sådana poli-

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
 ser skulle nog regeringen kunna komma åt, om den finge denna lag igenom. Jag protesterar emot detta, och jag skulle göra det, även om det gällde en kommunist. Jag tror inte, att vi komma i krig med något nazistiskt Tyskland inom de närmaste åren — det är väl inte sannolikt — men man kan väl tänka sig att polisborgarrådet i Stockholm lyckas få en ganska fullständig uppsättning med kommunister i Stockholms poliskår och att vi någon gång komma i krakel med något kommunistiskt land. Jag skulle faktiskt även då reagera, om man på så lösa grunder, att man bara därför att man tycker: »Den där är bestämt en ganska utpräglad kommunist, det är en presumtiv landsförrädare», skall kunna skicka i väg honom från hans anställning. Jag kanske själv skulle anse, att han borde avlägsnas, men i så fall skall det ske efter dom och rannsakan. Detta krav tycker jag att vi skola uppställa, och vi ha väl inte i dagens läge mera bråttom än att vi skulle kunna hinna tänka ut ett rättvist förfarande för att åstadkomma vad man vill uppnå. Det blir väl inte revolution här i landet inom de närmaste åren så att man icke kan dröja med detta förslags genomförande, till dess man hunnit tänka över det bättre eller eventuellt tänka ut ett annat förslag, som ger bättre rättsskydd.

På dessa grunder har jag funnit att vi inte kunna godtaga det föreliggande förslaget. Mot dess syfte ha vi inte opponerat oss. Det förvånar mig därför att herrar statsråd ha offrat så onödigt mycken tid på att argumentera mot något som aldrig har påståtts.

Jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr Holmberg: Herr talman! Grundlagens bestämmelser om ämbetsmäns oavsättlighet, som reservanternas tala om i det dokument de fogat till handlingarna, äro liksom åtskilligt annat i våra grundlagar utformade under sociala, ekonomiska och historiska betingelser, som inte längre bestå utan höra till det förgångna. Dessa bestämmelser innebära ett privilegium som, såvitt jag kan se, passar ganska illa i en demokrati, som eljest inte vill erkänna privilegier för någon medborgargrupp.

Jag kan inte, trots det att man på visst håll gör motsatsen gällande, se, att dessa bestämmelser skulle behövas för att skydda tjänstemännen mot att bli lidande på eller eventuellt till och med avskedade till följd av att regeringsmakten här i landet skulle gå över från ett parti till ett annat. Någon sådan risk har, såvitt jag kan förstå, icke förelegat på de senaste 40 å 50 åren. En duglig och demokratisk tjänsteman, d. v. s. en tjänsteman, som kan sin sak och som böjer sig för de förändringar, som folkviljan kan framkalla i landets politik, och lojalt fullgör sina åligganden emot samhället, behöver inget speciellt skydd i form av en i lagen fastlagd oavsättlighetsbestämmelse — han skyddar sig som regel själv. Det kan dock, som jag strax skall visa, finnas vissa lägen, i vilka han kanske inte kan göra det. För att möta sådana lägen behövas inga oavsättlighetsbestämmelser; det räcker fullkomligt med en bestämmelse, som säger, att en tjänsteman inte kan avskedas, såvida det inte vid undersökning — där han givetvis skall ha all rätt att försvara sig — kan bevisas, antingen att han är oduglig för sin tjänst eller att man har goda grunder antaga att han inte fullgör eller kommer att fullgöra sina åligganden på ett lojalt sätt. Förutsättningen är naturligtvis att man skall respektera bokstaven och andan i en sådan bestämmelse; finns inte viljan därtill hos dem, som makten hava, hjälper det ju litet, vad slags bestämmelser man än inskriver i lagen.

Herr Bergquist hävdade tidigare, att om man slopade oavsättlighetsbestämelsen, kunde risk uppstå för att, om en högerregering komme till makten, kommunister skulle avskedas ur statstjänst. Herr Bergquists uttalande visar,

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)

att herr Bergquist ganska väl känner högern och drar de riktiga slutsatserna av högerns ställningstagande i den föreliggande frågan. Men det visar samtidigt, såvitt jag kan se, att herr Bergquist är ganska långt ifrån ett realistiskt bedömande av den politiska situationen och utvecklingen här i landet, när han ställer upp för oss ett sådant perspektiv som att vi skulle kunna få en högerregering ännu en gång här i Sverige. Jag är för min del övertygad om att vi ha sett den sista högerregeringen här i landet och att vi aldrig komma att få se någon sådan mer. Men jag kan ändå säga, att jag för min del och alla övriga kommunister äro fullt villiga att ta riskerna av att något sådant skulle hända, om man slopade oavsätlighetsbestämmelsen. Vi mena visserligen att risken är liten eller egentligen obefintlig, men vi skola, som sagt, gärna ta den. ty de, som skyddas av oavsätlighetsbestämmelsen, äro inte de dugliga och de demokratiska tjänstemännen, utan de uppenbart odugliga, de uppenbart olämpliga och fienderna till demokratien. Det är de, som dra nytta av denna bestämmelse, och vad finns det egentligen för skäl att skydda sådana människor? Varför skall staten som arbetsgivare behöva ålägga sig vad de privata arbetsgivarna inte acceptera? För tjänstemännen hos banker, industriföretag och stora handelsfirmor gälla inte några oavsätlighetsbestämmelser, och jag är ganska säker på att dessa tjänstemäns privata arbetsgivare, som väl i hög grad kunna räknas till reservanternas politiska meningsfränder, skulle bli mycket upprörda, om man genom lagstiftning ville inkräkta på deras rätt att avskeda vem som helst av sina anställda tjänstemän, som de på grund av ett eller annat skäl inte ansåge passa dem. Och hur är det inte beträffande arbetarna? När jag hörde statsrådet Mossberg i sitt verkligt beskedliga tal berätta, hur svårt det var och hur det värkte i hjärterötterna att avlägsna en nazist med hänsyn till dennes familj och andra ömmande omständigheter, tänkte jag på alla dessa arbetare, som ha fått uppleva och få uppleva att avskedas utan att något statsråd eller någon annan talar om hur synd det är om dem och om deras familjer.

Vi leva här i landet inte längre under sådana förhållanden, som rådde då en rad av de aktiva fackföreningsmännen, de, som voro med och byggde upp fackföreningsrörelsen, måste emigrera till andra sidan Atlanten för att få ett tillfälle att försörja sig, men än i dag förekommer på olika områden, att arbetare och anställda avskedas från sina platser, inte därför, att de inte sköta dem, inte därför, att de äro illojala, när det gäller arbetets utförande, utan därför att de våga gå i spetsen för sina kamraters fackliga organisation och för tillvaratagande av deras intressen. Där finns inte någon oavsätlighetsbestämmelse, inte det minsta lilla skydd som tryggar vederbörandes anställning. Oavsätlighetsbestämmelsen för tjänstemännen är, som jag tidigare sade, ett skydd bara för odugligt och olämpligt folk, och erfarenheterna ha visat, att den inte skyddar oförvittliga människor mot politiska förföljelser i tider av reaktion och politisk psykos. För några år sedan hände det, att ett rätt stort antal tjänstemän vid järnvägen deporterades från sina hemorter och placerades på mycket avlägsna platser, med den påföljd att deras familjer splittrades och att de själva tillfogades mycket stor ekonomisk skada. Detta skedde i strid med anställningsvillkoren och i strid med allmän praxis. Ifrågavarande personer ha ännu inte fått ekonomisk gottgörelse för de förluster, man åsamkade dem, och de ha naturligtvis inte heller fått moralisk upprättelse. Många andra hindrades att försörja sig i sina yrken på grund av sina åsikter och de uppfattningar, som andra här i landet hade om dessa åsikter, och inget statsråd talade då om hur svårt det var att behandla folk på detta sätt och hur nödvändigt det var att ta hänsyn till deras familjer.

Det skulle vara intressant att veta, var de, som nu i reservationen annon-

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
 sera sitt brinnande intresse för grundlagens bud och för rättssäkerheten här i landet, hade gjort utav detta intresse just då; den gången hade de tydligen, alldeles obekymrade om vad deras faders tro, som de ju alltid skola försvara, lär dem, placerat sitt ljus under en skäppa och det en skäppa, som var ganska tät, ty igenom den trängde inte minsta lilla stråle ut av den upplysning, som de nu vilja utbreda om vikten av att hålla grundlagens bud och rättssäkerheten i helgd. Vederbörande få ursäkta, att man av denna anledning har litet svårt att åt deras ställningstagande nu ge samma välvilliga tolkning som statsrådet Mossberg gjorde. Det förefaller mig att skillnaden i deras förhållande då och nu kanske skulle kunna förklaras med att det den gången gällde antinazister men att det den här gången gäller nazister.

Skall jag kritisera det föreliggande förslaget, så blir det utifrån en annan ståndpunkt än reservanternas. Det förefaller mig, som om man i detta förslag behandlar nazistiska konspiratörer, folk som har drivit ett ganska gement spel och andra dåliga element, med silkesvantar, att man offerar alldeles för mycket åt respekten för den oavsättlighet, som högern och folkpartiet nu hålla så hårt på. Man talar om att det är nödvändigt att polistjänstemännen åtnjuta all den trygghet i anställningen, som är förenlig med hänsynen till de särskilda krav, som måste ställas på polistjänstens utövare. Nå, det har jag i och för sig ingenting att invända emot. Det som bjuder emot är att man även utsträcker tryggheten i anställningen till dem, som äro uppenbart olämpliga för anställningen och som inte fylla de krav, som polistjänsten måste ställa på sina utövare. Här är den trygghet i anställningen, som dessa människor absolut inte böra ha, motivering för ett förslag, som innebär, att man premierar dem — ty man kan väl inte kalla det för annat — för deras »välförhållande» med en ganska rundligt tilltagen arbetsfri inkomst. En lojal och god polisman, som, på grund av en i tjänsten ådragen kronisk sjukdom, nödgas söka förtidspension, får nöja sig med ett ganska blygsamt årligt belopp, men en kollega till honom, som har roat sig med att bräcka näsben och slå ut tänder på anhållna eller som har begått våldtäkt i tjänsten eller som är delaktig i kriminella förbrytelser eller har bedrivit nazistisk verksamhet, den skall man enligt detta förslag sätta på avgångsstat med en mycket rundligt tilltagen ersättning.

Jag noterar icke utan tillfredsställelse, att utskottet har observerat och känt sig obehagligt berört av detta förhållande, men min glädje skulle ha varit större, om utskottet inte bara hade känt sig obehagligt berört, utan också funnit anledning att på grund därav pruta ned Kungl. Maj:ts förslag beträffande avgångsersättningen. Jag tror nämligen inte att det är nyttigt för moralen och den demokratiska andan inom poliskåren, som det nu närmast gäller, att man premierar omoral och nazism. En skötsam polisman, som har fått sjukpension och får nöja sig med ett litet belopp och som ser en annan icke skötsam kollega, som satts på avgångsstat, få en större årlig ersättning, måste ju säga sig: »Vilken idiot jag var! Varför slog inte också jag de anhållna, varför begick inte också jag tjänstefel eller gjorde mig skyldig till bedrägeri, varför lät inte jag mig smittas av den nazistiska bacillen i stället för av tbc! Då hade jag också varit en välbärgad karl i dag.» Och de inom kåren, som ha dragning åt det kriminella eller åt den nazistiska förbrytarläran, lära väl inte finna att det föreligger några risker för dem att ge fritt utlopp för sina böjelser, därest man i framtiden kommer att ha sådana avgångsbestämmelser som de här föreslagna; det värsta, som kan hända dem, är ju, att de få en hygglig arbetsfri inkomst och chanser att skaffa sig mera bredvid, förutsatt att polischefen tillåter dem detta, och det gör nog polischefen, ty polischefer brukar vara snälla människor, vilkas hjärtan ömma för sådana här typer och deras familjer.

Jag måste säga att det förefaller mig, som om vi, när vi nu äntligen skola

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
börja den länge efterlysta upprensningen i Sverige, göra det på ett högst parodiskt sätt; folk ute i landet kommer förmodligen att skratta, och en och annan kanske frågar som en arbetare i Göteborg frågade mig, när han hörde talas om detta förslag: »Skall ni inte ge dem Patriotiska sällskapets medalj eller medaljen för nit och redlighet i rikets tjänst också?»

Jag tycker att det hela verkar hopplös kompromiss, och jag skulle allra helst ha velat yrka avslag. Men jag gör det inte, därför att förslaget ändå innebär att man kanske kan bli av med några av de värsta av de herrar, som alltjämt stå i aktiv polis- och åklagartjänst här i landet. Tydligt är emellertid att man måste gå vidare och att man måste göra det mycket snart.

Herr Bergquist har fullkomligt rätt — jag ger honom min anslutning till alla delar — då han säger, att det inte bara är poliser, som äro nazistiska och ur olika synpunkter dåliga tjänstemän, som man måste ta itu med; det finns också sådana lärare, det finns också sådana ämbetsmän och tjänstemän på andra områden, det finns sådana präster — ja, det veta vi gunås så visst att det gör — och därför skulle det vara nödvändigt att skapa sådana bestämmelser, att det bleve möjligt att genomföra en utrensning över hela linjen. Lämpligast vore givetvis att helt och hållet slopa de s. k. oavsätlighetsbestämmelserna. Jag får inte möjlighet att ställa frågan härom, eftersom jag skall lämna riksdagen med utgången av detta år. Men mitt parti kommer alldeles säkert att göra det, och i dag vill jag bara passa på att säga, att även om jag kommer att rösta för utskottets förslag, så äro varken jag eller det parti, jag representerar, alls belåtna med den cerhörda mildhet och slapphänthet som detta förslag innebär, och vi vilja redan nu säga ifrån, att vi så snart tillfälle ges komma att rikta en stöt emot det.

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr talman! Jag skall inte vid denna sena timme ta kammarens tid i anspråk mer än någon minut. Det var egentligen ett yttrande av herr Holmberg, som kallade upp mig.

Herr Holmberg talade om att jag under mitt anförande lämnat en rörande skildring av hur det värkte i hjärterötterna, då det gällde att avskeda en nazistisk polisman. Jag kan inte låta detta yttrande stå oemotsagt. Jag har aldrig sagt något sådant, herr Holmberg, och att herr Holmberg fällde detta yttrande, kan jag inte förstå på annat sätt än att herr Holmberg helt enkelt inte uppfattade vad jag sade.

Jag talade om den intressekollision, som föreligger, när det gäller att avskeda en befattningshavare från hans tjänst; den intressekollision, som kan råda mellan samhällets intresse att få bort honom och de ekonomiska konsekvenser för den enskilde, som ett avskedande har. Men detta yttrande fällde jag i ett allmänt resonemang om varför domstolar och administrativa myndigheter överhuvud taget äro så återhållsamma som de äro, när det gäller att döma en polisman till avsättning.

För övrigt vill jag bara säga att jag tror, att herr Holmberg nog kan vara ganska lugn; den, som begår våldtäkt i tjänsten, tror jag även i fortsättningen kommer att av domstolarna dömas till avsättning, och vi behöva inte tänka på att underhålla honom på avgångsstat för resten av hans livstid.

Ordet lämnades härefter för kort genmäle till herr **Holmberg**, som yttrade: Jag har aldrig bestritt att statsrådet Mossberg uttryckt sig i allmänna ordalag, men eftersom den föreliggande frågan gäller, huruvida nazister skola få kvarstå i tjänst eller man skall avskeda dem, får statsrådet Mossberg ursäktas, att jag uppfattade hans ord såsom tillämpliga på den föreliggande frågan. Jag

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
kunde inte tänka mig att statsrådet talade om någonting, som inte hörde till saken.

Herr statsrådet **Mossberg**: Den föreliggande frågan gäller icke enbart, huruvida nazistiska polismän skola avskedas eller inte, utan den gäller, huruvida man skall få ökade möjligheter att skilja olämpliga polismän från deras tjänst, när det ligger i rikets intresse att så sker. Den, som läser propositionen, finner det vara fullt klarlagt att det är två former av olämplighet, som man främst syftar på. Det gäller dels frågan om en politisk olämplighet — när en polisman på grund av sin politiska inställning icke kan anses lojal mot det demokratiska samhället — dels också frågan, hur man skall från tjänstgöring kunna skilja en polisman, som av andra orsaker är olämplig som polisman. Vad jag då främst tänker på är de fall, då polismän t. ex. göra sig skyldiga till grövre misshandelsbrott mot anhållna.

Jag rekommenderar herr Holmberg att läsa s. 12 i utskottets utlåtande, där det bl. a. finns en uppräknig över förseelser, som en polisman kan göra sig skyldig till utan att enligt nuvarande bestämmelser skiljas från sin befattning.

Herr **Herlitz**: Herr talman! Det mesta av vad jag tänkte säga är redan sagt, särskilt av herr Bergquist, och jag skall därför inskränka mig till några korta randanmärkningar till statsråden Mossbergs och Möllers inlägg.

I anledning av statsrådet Mossbergs utförliga uppläggning av förhistorien till gällande regler om polismans rättsskydd känner jag mig föranlåten att påpeka, att denna redogörelse uteslutande sysselsatte sig med frågan om de kommunalanställda polistjänstemännen och alltså icke berörde det förhållande, som jag nu vill understryka, nämligen att frågan också gäller tillämpning av de föreslagna reglerna på statsanställda tjänstemän. Därmed komma vi in på regeringsformens regler — jag får be herr Heüman om ursäkt för att en annan professor än statsrådet Myrdal vågar inlåta sig på att tala om grundlagsfrågor, men det skall bli mycket flyktigt. Då jag återoppar § 36 regeringsformen, skall jag inte komma med någon vidlyftigare argumentation. Jag tror mig ej behöva göra det inför denna kammare, som i våras visade, att den verkligen ville slå vakt om de principer som där ha kommit till uttryck. Statsrådet Mossberg anförde ett citat av herr Andrén — jag tror det var från 1942 — om att vi inte få hålla på denna oavsätthetsprincip så att vi icke kunna göra undantag från den i särskilda fall. Jag är fullkomligt ense om att den principen tål att rucka på; det är också därför, som jag för min personliga del år 1942 inom konstitutionsutskottet tog initiativ till den riksdagskrivelse, som då avläts med hemställen att vi skulle få en efter tidens behov verkställd omarbetning av detta grundlagsstadgande, som lämnade oss laglig möjlighet att göra de undantag som av praktiska skäl äro påkallade.

Då vi här ha klagat över de obestämda regler, som äro föreslagna angående förutsättningarna för överförande på denna avgångsstat, har det till en början av statsrådet Möller svarats, att vi inte skola vara så rädda för hur det nu skrives, ty vi kunna ändå lita på att alla regeringar komma att vara försiktiga, att offentligheten kommer att verka, att riksdagsopinionen kommer att vaka o. s. v. Jag tycker att den bevisningen för litet för långt, ty med en sådan bevisning kunna vi egentligen lämna åt Kungl. Maj:t vilka fullmakter som helst, i förlitande på att riksdagen skall vara vaksam och reagera. Jag tycker dock att vi ha sett exempel på att riksdagen inte har visat en så utomordentlig aktivitet på sådana fronter; det kan sålunda finnas anledning till en viss försiktighet.

Statsrådet Mossberg förde sin argumentering på en annan linje, då han ville

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
stryka under, att det låg en mycket allvarlig innebörd i dessa ord »om statens intresse det påkallar». Men där gjorde han en parallell som ingav mig oro. Han sade: »Det är ingenting annat än det som står i regeringsformens § 35 om förtroendetjänstemännen, som kunna avskedas, då rikets tjänst det fordrar.» Den parallellen oroadde mig. Jag har alltid tolkat regeringsformens § 35 så, att den kan tillämpas utan att det föreligger några som helst särskilt grava skäl. Det är tillräckligt att en ämbetsman har förlorat Kungl. Maj:ts förtroende av den ena eller andra anledningen. Skola vi tänka oss, att det nu föreslagna stadgandet skall tillämpas på samma sätt som § 35 regeringsformen bör tolkas, så får det alltså ett ganska vidsträckt tillämpningsområde. Men det var väl ändå inte statsrådet Mossbergs mening; han benade ju upp saken på annat sätt. I denna analys finnes emellertid en punkt, som förefaller mig vara av fundamental betydelse. Om jag uppfattade statsrådets utläggning av saken rätt, nämnde han att det ena fallet, då man kunde ingripa, var att någon hyser en mot vår samhällsordning fientlig inställning, så att hans pålitlighet kan sättas i fråga. Jag skulle kunna förstå en sådan ståndpunkt, som ju innebure att vederbörandes pålitlighet skall kunna sättas i fråga, för att ett ingrepp skall kunna ske. Men då jag uppmärksamt läst s. 32 i propositionen, så tycker jag mig finna, att det här är fråga om två alternativa möjligheter till skiljande från tjänsten. Det talas nämligen först om det fall, att man av någon person kan förvänta ett illojalt handlande. En sådan person skall kunna skiljas från tjänsten. Men så går statsrådet vidare och säger att saken skall ses ur en vidare synvinkel: man skall också kunna ingripa mot befattningshavare som med fog kunna antas hysa en mot vår demokratiska samhällsordning fientlig inställning. Det måste betyda att ingripandet kan ske *utan* att man kan sätta vederbörandes blivande lojalitet i fråga. Och den punkten skulle jag vilja sätta fingret på som särskilt ömtålig. Här äro vi verkligen ute på hal is. Jag frågar: vad betyder detta att »hysa en mot vår demokratiska samhällsordning fientlig inställning?» Det finns många olika nyanser av kritik av nu rådande förhållanden, det finns allehanda önskemål om olika ting, som man skulle vilja ha bättre i vårt samhälle. Vilken grad av kritik skall då innefattas under det där uttrycket »mot samhällsordningen fientlig inställning»? Jag vill upprepa vad som sagts före mig, att jag icke i någon mån misstror statsrådet Mossbergs blivande tillämpning av detta stadgande, men det kan ju komma att tillämpas av andra, och jag måste hävda, att här äro vi, som sagt, ute på mycket hal is, därför att det är så utomordentligt obestämt, hur detta kan komma att tolkas. Detta alldeles bortsett från att jag rent principiellt icke kan förstå, att den ena eller andra politiska åskådningen skall kunna diskriminera folk, förutsatt att den, såsom här är fallet, icke innebär risk för illojalt handlande.

Man har talat om de konsekvenser som denna speciallagstiftning kan tänkas föra med sig på andra områden. Jag lade märke till att statsrådet Mossberg, riktigt nog, inte ville helt vifta bort den saken utan uttryckte sig försiktigt och sade, att farhågorna för att det skall dragas konsekvenser på andra områden äro »överdrivna». Mera yttrade han inte på den punkten, och jag kan således i viss mån anse mig stå i anslutning till statsrådet, då jag stryker under att här finns en verklig fara för konsekvenser. Och, märk väl: faran för att det dras konsekvenser på andra områden än polistjänstens tycker jag till väsentlig del har uppkommit just genom att herr statsrådet icke har stannat vid det där kriteriet, som verkligen är något utomordentligt specifikt just för polistjänsten: att man kan frukta ett illojalt handlande, utan talar om demokratisk åskådning, det enskilda levernet, omdömeslöshet o. s. v., — och därmed upprullar problem, som kunna uppkomma när det gäller allehanda tjänstemannakategorier inom samhället. De synpunkter, som här skola kunna tillämpas, kun-

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
 na med andra ord med samma skäl tillämpas på andra områden. Det är därför som detta förslag veterligen inom vida kretsar av tjänstemän, alldeles oberoende av politisk inställning, har väckt en mycket utpräglad oro. Risken är, att den nu föreslagna utomordentligt enkla lösningen av ett ömtåligt problem — en lösning som icke innebär någonting annat än att Kungl. Maj:t får göra vad Kungl. Maj:t anser lämpligt — kommer att bli förebildlig på både det ena och det andra området, när liknande spörsmål uppkomma, alldeles som man nu betraktar 1942 års beslut som ett prejudikat, fastän man då sade ifrån, att det inte alls skulle ha den betydelsen.

Det riktiga är naturligtvis att se det hela i ett sammanhang, att ha ögonen öppna för att enahanda problem, som föreligga här på polisväsendets område, föreligga också på andra områden. Statsrådet Möller kunde visserligen inte förstå att detta problem hänger ihop med det stora problemet om tjänstemännens oavsättlighet i allmänhet, men jag menar att det gör det, emedan det är samma problem som uppkomma på det ena och det andra området.

Herr talman! Jag skulle helst ha velat sluta mitt anförande med att yrka bifall till den motion som jag har avgivit, emedan den motionen tydligt har givit uttryck åt att jag har en positiv inställning till spörsmålet, att jag önskar att det verkligen blir föremål för Kungl. Maj:ts övervägande, ehuru i sammanhang med en större utredning. Min motion gick nämligen ut på att Kungl. Maj:t måtte taga det här spörsmålet under övervägande i sammanhang med den blivande revisionen av §§ 35 och 36 regeringsformen. Men jag skall avstå från att ställa ett sådant säryrkande, då ändå reservanterna i sin motivering giva uttryck åt samma tanke.

Jag ber således, herr talman, att få sluta med att yrka bifall till reservationen.

Herr statsrådet **Möller:** Jag vill bara beträffande konsekvenserna av denna lagstiftning påpeka en enda omständighet, som gör att farhågorna måste vara ganska egendomligt överdrivna, och det är att ingenting på detta område i fortsättningen kan komma till stånd utan riksdagens medverkan. Det blir ju riksdagen själv som bestämmer, huruvida det skall bli någon slags fortsättning eller inte.

Herr **Herlitz** erhöll nu ordet för kort genmäle och anförde: Nej, herr statsråd, så långt hade jag inte sträckt mina farhågor, att jag hade tänkt mig att regeringen skulle av egen maktfullkomlighet kunna ställa till med något sådant. Vad jag var rädd för var, att när man biträder ett prejudicerande beslut på ett visst område, detta brukar dra med sig att man går vidare. Jag får säga, att detta är icke någon föraktlig inställning hos riksdagen. Det är ett ganska naturligt uttryck för den känslan, att om man gjort någonting på ett område och samma problem uppkommer på ett fullkomligt likartat område, bör man handla likadant där. Det är denna strävan efter likformighet och planmässighet, som jag fruktar här kan föra till konsekvenser som vi icke nu kunna överblicka.

Herr **Karlsson, Gustaf:** Herr talman! I statsutskottet och dess tredje avdelning har Kungl. Maj:ts proposition nr 353 angående inrättande av avgångsstat för befattningshavare vid polis- och åklagarväsendet varit föremål för en ingående prövning, och även vi, som i avdelningen och utskottet givit vår anslutning till propositionen, ha nog ställt oss den frågan, om detta är den rätta vägen, att via löneförfattningarna skapa en ordning, som skulle öka möjligheterna att skilja opålitliga eller på annat sätt olämpliga polismän från sin

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
tjänst. Även om en och annan av oss, som sålunda givit propositionen sitt stöd, har varit betänksam och helst skulle ha sett att denna fråga lösts genom en ren lagstiftning, vilket detta dock inte är, så har det ändå stått klart, att den faktiska innebörden av ifrågavarande förslag ger fullgoda skäl för att gå den väg som Kungl. Maj:t nu förordar. För min del är jag alldeles övertygad om att föredragande statsrådet och hans kolleger i regeringen äro lika angelägna som någonsin vi andra om att icke andra förslag än sådana, vilkas genomförande leder till rikets sannskyldiga nytta, bli antagna av riksdagen, och någon diskussion på den punkten anser jag vara fullkomligt obehövlig. Frågan har nu under debatten belysts ur olika aspekter. Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag här inte närmare gå in på någon analys och på det sättet förlänga debatten.

Det är emellertid rörande själva förfarandet, som man nu tvistar. Kungl. Maj:ts förslag innebär ju, att en polis skall kunna skiljas ifrån sin tjänst på förslag eller efter hörande av länsstyrelsen, samt i förekommande fall sedan vederbörande kommun yttrat sig, och naturligtvis sedan polismannen själv hörts. Det är egentligen mot detta, som reservanterna vända sig. De säga ju: »Ett genomförande av vidgade möjligheter att avstänga befattningshavare från tjänsteutövning måste i främsta rummet ske så att garantier skapas mot allt godtycke. I detta hänseende lämnar Kungl. Maj:ts förslag rum för erinringar.»

Nu skall man väl, herr talman, icke förorsaka, att ens medmänniskor komma i samvetsnöd, men det ligger mycket nära till hands för mig att fråga t. ex. herr Mannerskantz, om han skulle vilja skriva på det sättet, i fall det t. ex. hade varit en högerregring som funnit sig föranlåten att framlägga en liknande proposition som den som nu ligger på riksdagens bord.

Jag tror nog att regeringen får det ganska svårt att tillämpa den här föreslagna ordningen, men jag är också medveten om att regeringen här får handla i en alldeles särskild strålkastarbelysning från den allmänna opinionen och från oppositionen, vilket bör vara en god garanti för att ingenting oriktigt blir gjort. Och det förefaller mig, som om de, vilka förmena, att rättssäkerheten sättes i fråga och att godtycke kan komma att inverka på regeringens åtgöranden, på ett anmärkningsvärt sätt skulle underskatta betydelsen av riksdagens konstitutionella granskningsrätt när det gäller regeringens handlingar.

Det kanske finns anledning, särskilt på grund av de yttranden, som fällts här om att kammarens ledamöter skola känna tillbörlig aktning och respekt för regeringsformen, att erinra om att de bestämmelser, som gälla i fråga om prövningen av huruvida en polisman skall skiljas från sin tjänst, icke äro särdeles gamla. De äro ju bara ungefär 20 år gamla, under det att regeringsformen nu firar 136-årsjubileum. Det är för övrigt ganska intressant att studera handlingarna vid tillkomsten av 1925 års polislag. Det var ett flertal experter och kommissioner, som gjorde förarbeten till denna lagstiftning. I ett sådant förslag — det von Sydowska — står det: att polisman som befunnits för tjänsten i hög grad olämplig skall kunna uppsägas att lämna sin tjänst inom en månad. En annan expert, som heter Linnér och som inte är obekant för denna kammare, hade skrivit ett förslag, som i den nu omtvistade punkten innehöll, att polisman skulle kunna, om han på grund av upprepade fel eller försummelse i tjänsten, mindre gott uppförande eller annan anledning funnits för tjänsten olämplig, skiljas därifrån, dock med rätt till två månaders avlöning, och utskottets betänkande rörande den proposition, som sedermera framlades och som i väsentliga delar byggde på det Linnérska expertförslaget, blev en kompromiss, där man märker en skarp dragning mellan den osäkerhet, som rådde före 1925, och den ståndpunkt, som krävde att polisen skulle praktiskt

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
taget vara oavsättlig. Jag skall inte uppehålla tiden med att skildra detta vidare, men jag vill bara påpeka det speciellt med hänsyn till dem som här åberopa grundlagens bestämmelser, när man nu vill skapa ökad möjlighet att skilja olämpliga polismän från tjänsten.

Även jag har, herr talman, haft betänkligheter mot det föreliggande förslaget, men de ha varit av helt annat slag än de, som här ha kommit till uttryck i en del anföranden. För mig har det stått fullkomligt klart, att någonting måste göras, för att man skall kunna få en annan ordning än den som nu gäller. Om kammarens ledamöter ha läst propositionen på s. 27, ha ni nog lagt märke till den redogörelse från överståthållarämbetet som där finns intagen för en del fall, som förekommit inom Stockholmspolisen. Jag skall med hänsyn till den starkt begränsade tiden icke läsa upp detta, ehuru det är utomordentligt intressant; jag vill bara hänvisa till vad som sagts där.

För utskottets majoritet stod det fullkomligt klart, att man måste komma fram till en ordning, som gör det möjligt att skilja sådana ansvarlösa befattningshavare ifrån en så viktig tjänst som polistjänsten. Vi ha, åtminstone en del av oss, våra betänkligheter ändå, men de gingo ut ifrån den synpunkten, att det är orimligt, att befattningshavare av den kaliber som överståthållarämbetet här nämner, skola få uppbära praktiskt taget oavkortad lön. De få nämligen lön efter pensionsunderlag — jag skall inte upptaga tiden med att redogöra för vad det innebär — och för särskilda grupper av poliser finns en särskild avgångsstat, som är redovisad i utskottsutlåtandet. Det är dessa betänkligheter, som utskottet har velat stryka under, då det säger: »Det skulle enligt utskottets mening vara mera tilltalande, om avgångsarvodet kunde avvägas under hänsynstagande till anledningen i varje särskilt fall till detta överförande på avgångsstat. På grund av svårigheterna att finna objektiva bedömningsgrunder för en sådan avvägning har utskottet ansett Kungl. Maj:ts förslag böra för närvarande godtagas i vad detsamma avser såväl statliga som kommunala befattningshavare. Utskottet förutsätter dock, att bestämmelserna om avgångsarvodets belopp göras till föremål för ytterligare överväganden, vid vilka det av utskottet uttalade önskemålet bör tagas under beaktande.»

Jag ber, herr talman, att få understryka vad utskottet sålunda anför. Jag hade gärna sett att detta utskottets yttrande fått en ännu mera bestämd form, att befattningshavare på avgångsstat icke annat än i särskilda fall skulle äga rätt till lön. Det är nödvändigt, när den utredning, riksdagen begärt om revision av §§ 35 och 36 regeringsformen, kommer till stånd, att man i samband därmed får utrett av mig nu antydda förfarande.

Det är, som sagt, detta jag velat understryka. Jag yrkar, herr talman, bifall till utskottets förslag.

Herr **Andrén**: Herr talman! Vi professorer äro ju underkastade alldeles särskilda restriktioner, särskilt av herr Heuman, och jag hade därför inte tänkt att deltaga i denna debatt. Jag hade tänkt nöja mig med att instämma i de principuttalanden, som under diskussionen ha gjorts av herr Bergquist, vars principiella synpunkter jag nästan i allo delar. Emellertid tillät sig herr Bergquist i ett anfall av plötsligt lättsinne att rikta ett ganska oerhört missännliggörande mot det parti, varmed herr Bergquist gärna samarbetar och med vilket herr Bergquist samarbetar även denna gång. Det är för mig en orimlig tanke, att den svenska rättssäkerheten skulle kunna vara hotad därigenom, att högern finge regeringsmakten här i landet.

När jag nu, trots alla betänkligheter, har begärt ordet, så beror det framför allt på att statsrådet Mossberg har visat mig den stora vänligheten att tillmäta min ringa person en sådan betydelse, att han till förmån för den kungl.

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
propositionen återoppat ett uttalande av mig från 1942. Jag skulle ha varit mycket mera tacksam mot statsrådet Mossberg, om det lösryckta citat, som statsrådet Mossberg gav, verkligen hade givit en riktig bild av den mening jag gav uttryck åt vid 1942 års diskussion. Det är verkligen riktigt, som statsrådet Mossberg anförde, att jag yttrade följande: »Jag befarar — — —, att denna oavsätlighetsprincip kan ta skada, om inte möjlighet ges att i enstaka undantagsfall avlägsna personer, som inte längre äro lämpliga för sina ämbeten och som därför kompromettera oavsätlighetsprincipen», men jag tillade ett par saker, och det förefaller mig, som om statsrådet Mossberg borde ha citerat även fortsättningen. »Det är inte minst med hänsyn härtill», sade jag, »som jag har velat medverka på *detta begränsade område* till en disponibilitetsstat.» Och jag slutade mitt anförande med följande ord: »Jag tror också att det inte finns någon anledning att utsträcka det förfarande som här är påtänkt *utöver det militära området.*»

Jag kan tillägga, att i detta anförande instämde bland andra tre socialdemokrater. En av dessa var min ärade bankkamrat herr K. J. Olsson; en annan var herr Rickard Lindström.

Jag skall be att få kvittera den vänlighet, som statsrådet Mossberg visade mig genom sitt citat, med att citera vad en kollega till statsrådet Mossberg, nämligen justitieministern i den nu sittande regeringen, yttrade så sent som i maj detta år i direktiven för bedömningsnämnden. Där yttrar nämligen justitieministern sig på följande sätt: »De principer som uppställts i svensk rätt beträffande tjänstemäns anställningsvillkor och befordran medgiva sålunda endast i relativt begränsad utsträckning ett hänsynstagande till vederbörandes politiska inställning, även om det är fråga om tillhörighet till politiska ytterlighetsriktningar av nazismens typ. Under fredliga förhållanden synes det icke heller vara påkallat att bryta med dessa för ett demokratiskt styrelsesätt följdriktiga principer.»

Jag får bekänna, att jag för min personliga del inte har någon som helst svaghet för våra ytterlighetsriktningar, vare sig den nazistiska eller den kommunistiska. Jag kan därför inte ens leverera några krokodiltårar, när jag hör att en mycket framstående och värtalig representant för det kommunistiska partiet tänker lämna denna kammare. Men jag är svag för våra grundlagar och för den svenska rättssäkerheten. Och i konsekvens med det uttalande jag gjorde 1942 och under hänvisning ytterligare till de principer, som deklarerats både av den nu sittande justitieministern och av den förutvarande, ber jag, herr talman, att får yrka bifall till reservationen.

Herr Linnér: Herr talman! Endast några ord, föranledda av herr statsrådets och chefens för socialdepartementet första yttrande.

Möjligen erinrar sig herr statsrådet från förarbetena till den nu gällande polislagen, att det vid tillämpningen av den dåvarande olämplighetsparagrafen hade förekommit ganska bedrövliga fall av avskedanden, fall som visade ett klart godtycke från den beslutande myndighetens sida, och fall som man kan säga berodde på att vederbörande polisman hade ådragit sig antipatier från en eller annan grupp. Hur hade man då kunnat komma i det läget? Jo, just därför att, som herr statsrådet påpekade, polisens verksamhet har en speciellt ömtålig karaktär. Det gäller understundom för polisen att ingripa för att hävda rättstillståndet, för att skydda svaga medborgare eller för att skydda emot starka och fräcka medborgare, och det är inte alltid det ena eller det andra är behagligt för dem, som ha makten. Men vad som i denna situation fordras är inte endast kvalifikationer och klara skyldigheter för polisen, utan också att polisen skall ha tillräckligt skydd, och det var därför, herr statsråd, som man

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
i den lagstiftning, som herr statsrådet själv lade fram år 1925, i motsats mot den förut gällande rätten, använde den tekniken, att man fogade in bestämmelser om de personliga fordringarna i lagen, uppställde bestämmelsen att ett bristande i uppfyllandet av dessa fordringar betraktades såsom ett klart tjänstefel och dessutom skapade en administrativ specialdomstol.

Den nuvarande polislagen har inte heller varit så ineffektiv, som herr statsrådet tycktes vilja antyda. Det är verkligen så, herr statsråd, att det har hänt att poliskollegier ha skilt personer ifrån tjänsten eller definitivt avsatt polismän. Svårigheten därvidlag är ju, som herr statsrådet säkert vet, bevisningen, och enligt svensk rättsuppfattning kan man aldrig avstå ifrån fordran på bevisning utan att hamna i rena godtycket.

Det förvånade mig att höra herr statsrådet skildra det där karikatyrmässiga tillståndet, då man i en viss situation skulle ha begärt att nazister skulle bura in nazister. Jag vet inte, om det var något speciellt för stockholmsförhållanden; jag kan försäkra herr statsrådet att man på andra håll var beredd att bura in nazister, oberoende av om de vore poliser eller icke.

Risken med detta förslag är enligt min uppfattning just den, att det verkligen är mycket svagt ur rättssäkerhetens synpunkt. Inte så mycket herr statsrådet Möller men mera herr statsrådet Mossberg betonade mycket starkt, att han i första rummet hade tänkt på de politiskt riskabla poliserna. Jag frågar mig verkligen då: är i detta ögonblick risken stor att nazister eller människor, som äro anstuckna av nazism, skulle kunna företa sig någonting för samhället farligt? Jag tror att denna risk väl är utomordentligt liten, och det förefaller mig snarare, som om den risken skulle vara större, att man här genom skvaller eller genom andra påståenden, mot vilka en polisman inte kan skydda sig, skulle komma därhän, att åsiktsfriheten bleve angripen. Detta är verkligen en allvarlig risk i en demokratisk stat.

Jag erinrar mig mycket väl ett yttrande, som dåvarande statsministern Per Albin Hansson en gång fällde. Han sade så här: »Jag vill inte vara med om att straffa människor för deras åsikter. Jag vill straffa dem för deras handlingar men icke för deras åsikter.»

Detta var ett uttryck för verklig svensk rättsuppfattning, och det tror jag att vi skola hålla fast vid. Vi skola inte nu gå så långt, att det kan bli risk för att människor kunna bli dömda för sina åsikter.

Ett annat skäl, som har åberopats såsom motiv för denna lagstiftning, är de missförhållanden, som enligt referaten i propositionen otvivelaktigt ha förekommit, missförhållanden av mycket grov beskaffenhet inom Stockholms poliskår, vilka man inte har kunnat komma till rätta med. Eftersom jag inte har läst handlingarna, kan jag inte ingå på något bedömande av fallen. Jag vill endast påpeka, att i ett fall är det enligt referatet så, att felet inte ligger hos domstolen, utan hos Kungl. Maj:t, som har vidtagit en alltför långt gående benädningsåtgärd. Sådant kommer man inte heller till rätta med enligt det föreliggande förslaget. För övrigt kan jag naturligtvis inte avge något omdöme i de speciella fallen. Däremot kan jag säga, att vill man komma till rätta med detta problem och vill man vidhålla kravet på rättssäkerheten, skall man inte gå den väg, som regeringen nu begärt att riksdagen skall gå genom att godkänna en kautschukparagraf, utan då är den rätta vägen att antingen göra en lagstiftning i vanlig ordning eller i administrativ ordning, där man tar upp de olika fallen och skapar en straffskala för dessa olika fall, t. ex. för olika brott eller grovt försummande av tjänsteplikten.

I detta sammanhang skulle jag vilja erinra statsrådet Möller om en sak, som herr statsrådet har sig mycket väl bekant, nämligen att det också finns andra grupper av statliga befattningshavare, för vilka något liknande kan behövas

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)

— jag tänker särskilt på befattningshavare vid sinnessjukhusen, som ha en fullt lika ömtålig funktion gentemot värnlösa människor. Även detta borde i sammanhanget bli föremål för utredning.

Från dessa utgångspunkter anser jag, herr talman, att det yrkande, som herr Herlitz i sin motion har framlagt om avslag å propositionen och om en skrivelse med begäran om utredning, bäst överensstämmer med min uppfattning. Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till det av herr Herlitz i hans motion framställda yrkandet.

Herr statsrådet **Mossberg**: Herr Andrén anmärkte på mitt sätt att i mitt första anförande citera ett yttrande, som han fällt i debatten år 1942 om avgångs- och disponibilitetsstaterna för militärpersonal. Han ansåg, att jag inte borde ha nöjt mig med att citera det yttrande, som jag återgav, utan att jag därutöver borde ha tillagt, att herr Andrén icke ansåg att den princip, som kom till uttryck i dessa avgångs- och disponibilitetsstater, borde utsträckas till andra områden.

Jag hoppas, att herr Andrén inte uppfattade mitt anförande så, att jag ville åberopa vad han hade sagt år 1942 såsom ett skäl för att han biträdde det *nu* föreliggande förslaget. Jag hade tagit ett yttrande, som jag ansåg vara pregnant och som herr Andrén då hade fällt, och jag sade, att detta yttrande kunde jag göra till mitt eget. Det var alltså från min sida inte alls fråga om någon vårdslöshet vid citeringen, som kunde ställa herr Andrén yttrande i en felaktig belysning.

Herr Andrén försökte därefter spela ut justitieministern och den uppfattning, som denne har gjort sig till tolk för, gentemot den åsikt, som kommer fram här i propositionen. Herr Andrén citerade ett yttrande av justitieministern. Jag hörde inte riktigt, varifrån det var hämtat, men jag förmodar att det var taget ur direktiven för bedömningsnämnden — jag tyckte att jag kände igen ordalagen i dessa direktiv.

Jag ber då allenast att få tillägga, att om herr Andrén helt läser igenom dessa direktiv, finner herr Andrén, att justitieministern i ett sammanhang särskilt betonar, att just befattningshavare vid militärväsendet och polismakten måste stå i en särställning i förhållande till andra befattningshavare. Jag vill också säga, att den nu föreliggande propositionen förberetts i samråd med samtliga statsrådets ledamöter och att alltså justitieministern har deltagit även vid behandlingen av denna proposition.

Herr Linnér yttrade i sitt anförande, att jag lade huvudvikten vid frågan om den politiska olämpligheten. Ja, det är riktigt, herr Linnér, så till vida, att jag i mitt yttrande mest uppehöll mig vid den politiska olämpligheten. Men jag vill begagna detta tillfälle att säga, att jag ser det föreliggande förslagets största betydelse för framtiden icke i den möjlighet det yppar att ingripa mot en eller annan nazistisk polisman, utan däri att förslaget gör det möjligt att från polistjänst avskilja personer, som i ena eller andra hänseendet i sin ämbetsutövning eller i sin enskilda vandell uppträda på ett sådant sätt, att de icke äro lämpliga som polismän. Jag måste säga, att jag finner det vara av synnerligen stor betydelse för polismaktens sundhet och för att få till stånd en riktig inställning från allmänhetens sida gentemot polismakten, att man inte tillåter att uppenbart olämpliga element skola få fortsätta sin verksamhet inom polisen. Jag har alltid haft den uppfattningen, att denna allmänna olämplighet kommer att åberopas i de flesta fall, då ett ingripande i form av överförande på avgångsstat kommer att äga rum.

Jag har mycket svårt att förstå, varthän herr Linnér syftade, då han framhöll, att man borde införa särskilda straffbestämmelser för polisen och låta

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
dessa straffbestämmelser ersätta det förslag till avgångsstat, som här föreligger. I vad det gäller den politiska olämpligheten, kan jag inte finna annat, än att ett införande av straffbestämmelser skulle innebära en verklig kriminalisering av åsikter — något som herr Linnér inte ansåg vara önskvärt. Men jag vill framhålla, att man inte får se överföring på avgångsstat uteslutande som en form av bestraffning. Jag menar, att avgångsstaten i enstaka fall skall kunna begagnas även för att skilja en polisman från tjänsten, fastän han inte gjort sig skyldig till brott utan kanske tvärt om handlat så gott han kunnat men ändock gjort sig skyldig till en så grov omdömeslöshet, att man måste säga, att det är farligt att låta en sådan man utöva polistjänst. Även i ett sådant fall — om det är ett extremt fall — menar jag, att man skall kunna ha en möjlighet att föra den mannen åt sidan, men jag vill inte alls att han därför skall känna sig stämplad som en brottsling.

Herr statsrådet **Möller**: Jag är ledsn för att jag vid denna sena timme skall behöva besvara kammaren igen, men det var ett par yttranden av herr Linnér, som jag anser inte kunna få stå helt oemotsagda i protokollet.

Jag vill påpeka, att när jag sade, att det kunde bli fråga om att nazistiska polismän skulle få i uppdrag att bura in sina meningsfränder, så tänkte jag på alldeles speciella fall, och de gällde ingalunda Stockholm. Jag vet, att det ute i landet har funnits — jag vill inte säga nazistlandsfiskaler, men landsfiskaler med utpräglade nazistsympatier. Det var deras uppgift att till vederbörande organ inom länsstyrelsen rapportera dem, som borde buras in under vissa omständigheter. Jag måste säga, att det verkligen var att sätta bocken till trädgårdsmästare. Det var egentligen ett par sådana fall jag tänkte på. Det var en risk, som man måste ta den gången, därför att landsfiskalerna nu en gång äro länsstyrelsens öron och ögon ute på vida delar av den svenska landsbygden.

I övrigt vill jag säga, att när herr Linnér åberopar ett yttrande av den bortgångne statsministern, så kan man hänvisa till att han var en av dem i samlingsregeringen, som understödde förslaget, att man skulle lägga fram en proposition i denna sak, inte precis likadan, men ändå i princip av samma beskaffenhet som den, som nu behandlas av kammaren.

Vidare vill jag betona en sak. Herr Linnér avsåg det inte — och därför är detta inte någon polemik mot honom — men kunde lätt väcka det intrycket hos sina åhörare, att vad vi föreslå bland annat skulle åsyfta att *ersätta* poliskollegierna med denna avgångsstat. Det är inte alls meningen. Poliskollegierna komma att finnas kvar med alla de rättigheter, som de ha enligt gällande polislagsstiftning.

Likaledes föreföll det mig, att kammarens ledamöter lätt kunde få den uppfattningen, att överförande på avgångsstat och avsättning egentligen vore likvärdiga ting. Det äro de på intet sätt. Överförandet på avgångsstat är i själva verket, jämfört med avsättning, en mycket mjuk och mild åtgärd.

Vill man verkligen draga en parallell mellan polischefernas maktbefogenhet före 1925 års polislagstiftning — då de, jag höll på att säga nästan i hemlighet kunde avskeda en polis, som gjort sig misshaglig i deras ögon, utan att behöva redovisa något skäl inför någon människa — och förslaget att *regeringen* skall efter en anmälan från en underordnad myndighet sätta i gång hela den utredningsapparat, som självklart kommer att användas för att konstatera, hurudant fallet är? Jag finner en dylik jämförelse fullkomligt orimlig.

Herr **Andrén**: Herr talman! Jag godtar självklart statsrådet Mossbergs förklaring, att det inte har varit hans avsikt att giva en felaktig föreställning om

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
min uppfattning 1942 i de frågor, som nu behandlas. För min egen del kan jag inte bara nöja mig med herr statsrådets avsikter, utan jag måste också tänka något på verkningarna av hans ord; det var inte svårt för mig att observera, att sedan statsrådet Mossberg citerat mitt yttrande 1942, trodde åtskilliga, att jag skulle ge min anslutning till Kungl. Maj:ts nu föreliggande proposition.

Statsrådet Mossberg berörde också direktiven för bedömningsnämnden. Det är alldeles riktigt, att dessa direktiv ställa dels militärerna, dels poliserna i en särställning. Men jag vill tillägga, att samma direktiv mycket strängt och starkt understryka rättssäkerhetens krav. Och framför allt bör det observeras, att i de fall, som bedömningsnämnden har att behandla, är det fråga om anställning eller befordran i statstjänst, men det är inte alls fråga om sådant, som vi här diskutera — att ställa personer t. ex. inom militärväsendet på disponibilitetsstat. Därför anser jag, att den uppgift, som bedömningsnämnden har sig förelagd, ligger helt och hållet inom ramen för vad svensk rätt tillåter.

Herr Linnér: Statsrådet Mossberg hade svårt att förstå min tankegång. Jag vill endast erinra om att när det gäller en administrativ lagstiftning med all den bristfälliga utredning, som nödvändigtvis följer med administrativ tillämpning, är det bättre att använda en mer specialiserad lagstiftningsform än en paragraf med en mycket allmänt hållen formulering. En sådan kan man använda, om man har ett domstolsförfarande att tillgå, men man bör inte göra det, när man har ett förfarande utan några som helst garantier.

Till herr socialministern vill jag endast rikta den repliken, att lyckligtvis fanns det andra trädgårdsmästare också, som kunde övervaka »bockarna».

Hans excellens herr ministern för utrikes ärendena **Undén:** Jag kan inte underlåta att säga några ord, först därför att den passus, som herr André citerade från direktiven för bedömningsnämnden, torde ha formulerats av mig. Jag vet alltså, vilken ståndpunkt som låg bakom. Jag vill då betona, att vi gjorde en mycket sträng skillnad mellan kriminalisering av åsikter och en sådan behandling av ämbetsmän i särskilda ställningar att man kunde förtidspensionera i händelse av sådan olämplighet, som det här är fråga om.

Jag måste säga, att det gör på mig ett egendomligt intryck att höra de brösttoner, som kommit från en del talare i denna kammare, då de talat om faran för godtycklig behandling och om bristande rättssäkerhet, när det dock inte gäller någonting annat än att avvisa vederbörande från en aktiv tjänstgöring med väsentligen bibehållna löneförmåner — de skulle alltså få en arbetsfri inkomst. I andra länder runt om i världen, däribland i våra grannländer Norge och Danmark, förfar man som bekant på ett helt annat sätt mot dem, som ha visat nazistiska tendenser. Jag vill för min del inte alls, att vi skola följa några sådana långt gående exempel. Det föreligger ju den skillnaden, att de ha varit med i kriget men inte vi. Vi ha inte fått fram de latent landsförrädare, som kunde finnas i vårt land. Men nog tror jag, att det skulle vara obegripligt även för mycket liberalt sinnade personer i de västerländska länderna, om de finge höra, att svenska riksdagen är utomordentligt ängslig vid tanken på att en eller annan polisman, som uppenbarligen har visat sig som nazist, anmodas att avstå från tjänstgöring med väsentligen bibehållna löneförmåner.

Herr Linnér sade, att om det var fråga om att hänskjuta en sak till domstol, kunde det ha räckt med ett allmänt, vagt uttalande i lagen, men när man skulle ha ett administrativt avgörande, borde man ha specificerade kriterier på i vilka fall avskedande skulle kunna förekomma. Är det inte att ställa saken

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)
 alldeles på huvudet? Om man vill skicka en fråga till domstolsbehandling, vill man ju ha rättsnormer, bestämda rättskriterier; man är angelägen om att inte domstolarna skola ha ett diskretionärt avgörande, allra minst i personfrågor, men när däremot frågor underställas administrativ myndighet, kan man mycket lättare nöja sig med ett diskretionärt förfarande, som vilar på helt allmänt avfattade grundsatser.

Jag tror alltså, att herr Linnérs resonemang är felaktigt. Det gäller ju här ett bedömande, bland annat hurvida en person kan fullgöra sin tjänst tillfredsställande, om han på grund av sin politiska inställning alldeles saknar förtroende och chockerar befolkningen på den plats, där han är satt att tjänstgöra.

Jag skulle vidare vilja påpeka, att lagstiftarna ju inte ha varit så förfärligt ängsliga tidigare. 1809 års grundlagstiftare förde undan hela gruppen förtroendeämbetsmän, som kunna entledigas utan några garantier för att de få någon ersättning. Själv är jag chef för ett departement, vars praktiskt taget hela personal kan avskedas i administrativ ordning av Kungl. Maj:t på det sättet, att de sättas i disponibilitet med eller utan disponibilitetsarvode.

Jag tycker alltså, att man inte skall ge denna sak de orimliga dimensioner, som den fått här under diskussionen.

Herr **Herlitz**: Herr talman! Jag begärde endast ordet för att be att få frånfalla det yrkande jag ställt om bifall till reservationen. Sedan numera herr Linnér yrkat bifall till den av mig avgivna motionen, ber jag att i stället få förena mig med honom i det yrkandet.

Herr **Linnér**: Jag undrar, om hans excellens herr utrikesministern inte, om han tittar på de senaste årens lagstiftning, där skulle finna exempel på mycket allmänna formuleringar även när det gäller straffrätten, och denna form har använts just därför att man ansett, att man kan anförtro ett sådant bedömande åt domstol.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i avseende på det nu ifrågavarande utlåtandet yrkats 1:o) att vad utskottet hemställt skulle bifallas; 2:o) att utskottets hemställan skulle avslås; samt 3:o), av herr *Linnér*, att kammaren skulle bifalla de likalydande motionerna I: 385 och II: 583.

Sedermera gjorde herr talmannen propositioner enligt berörda yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Bergquist* begärde votering, i anledning varav och sedan till kontraposition därvid antagits avslag, uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 304, röstar
 Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes till en början omröstning genom uppresning. Herr talmannen förklarade, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Ang. avgångsstat för befattningshavare vid polisväsendet m. m. (Forts.)

Då emellertid herr *Herlitz* begärde rösträkning, verkställdes nu voterng medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 56;

Nej — 38.

Därjämte hade 6 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Vid förnyad föredragning av statsutskottets utlåtande nr 305, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående befrielse i vissa fall från skyldighet att återbetala för mycket utbetalta löne- och pensionsbelopp, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 75, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning i fråga om ny ångpanneanläggning vid Tumba pappersbruk; och

nr 76, i anledning av fullmäktiges i riksbanken förslag till ny övergångsplan för riksbanken, m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

På framställning av herr talmannen beslöts att handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan skulle uppskjutas till morgondagens sammanträde.

Justerades ytterligare protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 1.04 på natten.

In fidem

G. H. Berggren.
